

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

3
2014

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,40
EUR

917703501434008

TEMA MESECA

Visokogorska jezera

Z NAMI NA POT

Remšendol/Val Romana

INTERVJU

Marko Prezelj

Sveta gora Kailash

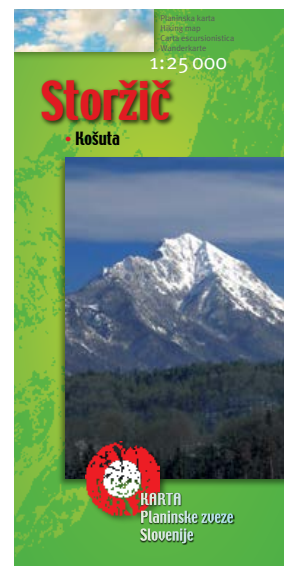
IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50 % POPUST

PLANINSKA KARTA STORŽIČ – KOŠUTA 1 : 25.000

Od sredine marca do sredine aprila lahko v Planinski trgovini PZS kupite planinsko karto Storžič – Košuta v merilu 1 : 25.000 po polovični ceni. Na severu seže karta onkraj državne meje, na vzhodu do Sel-Šajde, Ka-lišnikovega poldne, Spodnjega Jezerskega, Sv. Jakoba in Velesovega. Na jugu sega do Predoselj in Naklega, na zahodu do Podnarta, Dobrče in Begunjščice. Osrednji del pokriva Kriško goro, Storžič in Košuto. Na hrbtni strani so navedene s karto pokrite planinske kočje z informaci-jami. Poleg seznama edicij PZS je narejena preglednica planinskih kart v merilih 1 : 25.000 in 1 : 50.000.

Format: 11,5 X 23 cm

Teža: 80 g

V času od 15. 3. do 15. 4. 2014 lahko planinsko karto kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,05 €* (redna cena: 8,10 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

UGODNO – ENERGIJSKE PLOŠČICE IN GEL s 30-odstotnim popustom

Planinska trgovina PZS vas obvešča, da je možno dobiti energijske ploščice in gel, ki so namenjeni kot dodatek pri prehrani ali kot prigrizek med športno aktivnostjo.

Izbirate lahko med:

- Bar potenca, cena 2,60 € (3,71 €). Živilo je priporočljivo pri velikih mišičnih naporih in je primerno zlasti za športnike. Omogoča oskrbo s proteini.
- Bar tecnica energy caramel, cena 1,56 € (2,23 €). Visokoenergetsko živilo na osnovi ogljikovih hidratov z diferencirano postopno absorpcijo.
- Energia Rapida (profesionalni gel), cena 1,86 € (2,65 €). Živilo Energia Rapida Professional je namenjeno hitremu vnosu energije v okoliščinah, ko moramo kar najhitreje nadomestiti izgubljeno energijo, in zagotavlja dolgotrajno dopolnitev energijskih potreb.

**Vabljeni
k nakupu!**

Cene vsebujejo DDV. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka 080 1893** (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **fax:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

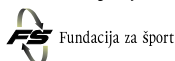
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Pomlad je prišla. Foto: Oton Naglost
Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Strpnost

Bilo je v začetku februarja, le dva dni po tistem, ko se je toliko otopilo, da je z drevja odpadel žled. Prispevek, ki ga je tistega dne predvajala televizija, bi me v običajnih okoliščinah moral spraviti v smeh, vendar razmere še zdaleč niso bile običajne. V času, ko so po tedenskem mrku priklapljali agregate še zadnjim državljanom, da bi jim omogočili vsaj osnovne pogoje za življenje, si smeha res nisem mogel privoščiti. Mi je bila pa zato toliko bolj nerazumljiva pripoved upravičeno užaljene gospe, zaposlene na neki priljubljeni pohodniški točki, ki se je zgražala nad neučakanim planincem. Ta se jim je namreč jezno pritožil, da njegova priljubljena pot niti dva dni po tem, ko je že odpadel led, ni primerno očiščena. Človek res ne ve, ali bi se smejal ali jokal ob takšnem primeru egoizma ... Škodo, ki je nastala na 9000 kilometrih planinskih poti, bo naša planinska organizacija po napovedih ocenila do poletja, a če je trenutna ocena "čez prst", da gre za 40 % planinskih poti izven visokogorja, vsaj približno točna, gre za razdaljo, ki je podobna tisti med Ljubljano in Moskvo. Gre torej za skoraj nedoumljivo razsežnost, saj govorimo o hribovskih poteh, po katerih se večinoma lahko premikamo le peš.

Postavlja se seveda vprašanje, kdo bo izvedel tako obsežno čiščenje poti. Planinska zveza Slovenije (PZS) ima v planinskih društvih, ki so skrbniki določenih poti, za to delo posebej izobražene markaciste. Teh je po podatkih Komisije za planinske poti (KPP) 720; govorimo o registriranih markacistih. Sliši se veliko, a vsa ta delovna sila se je tokrat srečala z nalogo, ki presega njeno dosedanje delo in znanje. Markacist je do sedaj lahko večinoma le z ročno žagico porezal moteče veje, ki so silile na planinsko pot, za delo z motorno žago pa marsikje skoraj ni bilo potrebe.

Sedaj je drugače in PZS je morala temu primerno reagirati, saj je delo v tako zelo poškodovanem gozdu izredno nevarno, o čemer pričajo poškodbe in tudi prve smrtne žrtve med sekači. Za sanacijo planinskih poti bodo torej potrebni čas in pravi ljudje, ki bodo delo opravili. PZS in KPP sta k reševanju težav pristopila preudarno, načrtno in učinkovito, gledano seveda v mejah svojih zmožnosti.

Vsakega dela se je treba lotiti od temeljev, torej gre za enostavno načelo prioritete. Tako je na primer na pomoč gasilcem in civilni zaščiti priskočila intervencijska skupina markacistov PZS, ki je v prvih dneh pomagala pri odstranjevanju podrtih dreves, ki so onemogočila promet na cesti iz Kamnika v Kamniško Bistrico. Šele z omogočenim dostopom so lahko prišle na vrsto prve najbolj obiskane poškodovane planinske poti. Sledile bodo manj obiskane in kasneje še razne povezovalne (samo na Šmarno goro in Grmado, recimo, vodi več kot dvajset markiranih poti!). Mimogrede naj še omenim, da marsikje čiščenje na srečo ni odvisno zgolj od markacistov, saj jim na pomoč pri pospravljanju vejevja priskočijo tudi člani njihovih planinskih društev. S skupnimi močmi se še vedno doseže najboljši učinek!

Morda se nam zaradi obiskanih poti, ki so jih markacisti doslej že "rešili", zdi, da je uničenje v resnici manjše, a pretekli bodo še meseci in leta, preden bomo lahko korak zastavili tudi po vseh tistih, že v preteklosti slabo obljudenih. Veliko dela bo predvsem na težje dostopnih strminah in v grapah s strmimi bregovi, kjer so padli "celi gozdovi". Tu ni odveč opozorilo, naj nas navdušenje nad prihajajočo pomladjo in lepi spomini ne potegnejo v takšne predele, kajti prebijanje med nestabilnimi debli, nad njimi in pod njimi je nevarno početje.

Z gozdarsko šolo v Postojni je bil sklenjen dogovor za šest tečajev za varno delo z motorno žago v marcu, ki jih bo za registrirane markaciste poravnala KPP PZS. Prvi tečaji so bili že uspešno izvedeni, vsi termini pa v nekaj dneh tudi polno zasedeni. Velika volja torej je, pravi ljudje in pripravljenost za prostovoljsko delo prav tako. Vse, kar nas sedaj naprošajo naši požrtvovalni markacisti, pa je pravzaprav le kanček strpnosti, ki nam je v vsakdanjem hitenju in videnju predvsem lastnih težav tako rado zmanjka ...

Dušan Škodič

Bistra in manj bistra očesa naših gora

Tina Leskošek

Ob visokih vodah, spomladi in jeseni, se peto in šesto Triglavsko jezero združita v eno – Dvojno jezero.

Sveta gora Kailash 20 Dragoceni snežni dragulj

Andrej Mašera

Veličastna severna stena Kailasha z ledenika Ganjam
Foto: Uroš Sever

Opisi tur

- Poldnik ali Kopa/Picco di Mezzodi
- Mala Ruša/Punta dei Camoscie
- Vršič/Ursic di Raibl, in Grintavec
- Rabeljske špice/Cinque Punte
- Stol
- Klek
- Škrbina Čez jezik/Forcella della Lavina
- Škrbina v Krajni dol/Forca de la Val

Intervju

51 Alpinizem je odkrivanje, sebe in terena

Tina Leskošek v pogovoru z Markom Prezljem

UVODNIK

Strpnost

Dušan Škodič

VISOKOGORSKA JEZERA

Zgodbe visokogorskih jezer in lepočev

Janez Bizjak

VISOKOGORSKA JEZERA

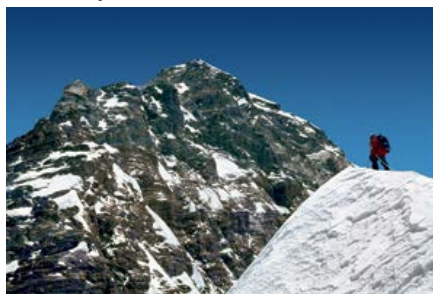
Kaj nam odkriva sediment?

Gregor Muri

ALPINIZEM

Kako je Slovenija postala alpinistična velesila

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

Skriti biser za sladokusce

Andreja Tomšič

IDRIJSKA ZGODOVINA

1 Divji zajec z Javornika

Anka Vončina

ZAHODNI JULIJCI

14 Malo s severa, malo po gamsje

Mojca Stritar

MED ŽIRMI IN IDRIJO

17 Pohodni sprehod

Rafael Terpin

VZGOJA

25 Izvedba zimske ture

Klemen Volontar

FILM

Zmagovalci filmskega Olimpa

60

NAJBOLJŠI DOSEŽKI

Alpinisti spodbudno, športni plezalci odlično

62

Zdenka Mihelič

PLANINSKE POTI

41 Žled in sneg poškodovala planinske poti

63

Tina Leskošek

ZELIŠČA NAŠIH GORA

44 Zel žensk in alkimistov

64

Lovro Vehovar

VARSTVO NARAVE

48 Ropanje gorskih zakladov

65

Dušan Klenovšek

NOVICE IZ VERTIKALE

66

NOVICE IZ VERTIKALE

67

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

68

LITERATURA

68

PLANINSKA ORGANIZACIJA

69

GRS

70

TNP

71

V SPOMIN

72

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Bistra in manj bistra

Tina Leskošek

očesa naših gora

Vse kapljice ali snežinke, ki na tla padejo v goratih predelih Slovenije, nimajo enake usode. Ker je podlaga v naših Alpah večinoma apnenčasta, bodo skoraj vse hitro poniknile v kraško podzemlje. Od tam jih bodo poznane in nepoznane podzemne poti vodile iz manjših v večje razpoke, skozi podzemne jame v gorske izvire, potoke in naposled v reke v dolinah. Te bodo stekle v Jadransko (jadransko porečje) ali pa Črno morje (donavsko porečje). Vmes pa se kapljice lahko krajši ali daljši čas zadržijo tudi v majhnih gorskih jezerih, ki so, vsaj s stališča iskalcev neokrnjene narave, nekaj izjemnega. Kaj skrivajo v sebi? Kaj se dogaja pod njihovo gladino? So res tako nedotaknjena ali je tudi do tja že segla roka človeka?

Sredi krasa ujeta jezera

Visokogorska jezera so manjša vodna telesa, katerih nastanek sega daleč v preteklost. V pleistocenu je bilo območje Alp močno poledenelo, saj so bile temperature za 6 do 9 °C nižje kot danes in iznad ledu so gledali le najvišji vrhovi. Po umiku ledenikov se je zaradi mehanskega in kemijskega preperevanja kamnin površje močno spreminjalo.

Kraška podlaga je vzrok, da so površinske vode pri nas redke in se pojavijo le na območjih vložkov neprepustnih kamnin – to pa so jurski in kredni laporji ter peščenjaki v Dolini Triglavskih jezer, na območju Krna, Kriških podih in Planini Jezero. Prav na teh neprepustnih vložkih so se oblikovale jezerske kotanje današnjih jezer. V Julijskih Alpah jih je štirinajst – Sedmera jezera, Krnska

Dvojno jezero, zadaj Lepo špičje Foto: Boštjan Odar

skupina jezer, Kriška jezera in Jezero na Planini pri Jezeru.¹

¹ Poleg visokogorskih jezer v Julijcih imamo še eno v Kamniških Alpah, in sicer jezero Vodotočnik. Tudi na Pohorju so naravna jezera (Lovrenška, Ribniško), ki pa so dosti mlajša in drugačnega nastanka. Na Vodotočniku in Pohorskih jezerih je bilo narejenih veliko manj raziskav kot v Julijskih Alpah.

Je v jezercih kaj živega?

Življenje je povsod, le vidimo ga ne vedno. V jezerih se vse skupaj začne z algami in rastlinami. Te ob sončni svetlobi in s hranili, ki jih pridobijo iz vode, s pomočjo fotosinteze rastejo in se razmnožujejo. Alge so lahko povsem drobne, prostemu očesu nevidne, lahko pa se razrastejo v zeleno sluzasto prevleko na vodni gladini – temu pravimo cvetenje alg. Poleg alg se v nekaterih jezerih zakoreninijo tudi večje, tako imenovane višje rastline – to so šopi zelenja, ki jih opazimo pod vodo ali ob bregovih, na primer v Krnskem jezeru.

Alge predstavljajo hrano za živali. V jezercih so avtohtoni živalski prebivalci drobni, komaj milimeter veliki ceponožni rakci in vodne bolhe, ki jih z eno besedo imenujemo zooplankton. UV-sevanje je v visokogorju precej močnejše kot v dolini in tako živalim kot rastlinam predstavlja stres. Zato se rakci čez dan, ko je sevanje najmočnejše, zadržujejo v globinah jezer, ponoči pa priplovajo tudi v zgornje sloje, kjer je hrane (alg) več. Rastline se pred UV-sevanjem zaščitijo z barvili. Ta barvila so povečini oranžne barve, zato so tudi živalce, ki se z algami prehranjujejo, velikokrat oranžne. Drobni zooplankton pa niso edine živali, ki prebivajo v visoko ležečih jezerih. Na jezerskem dnu najdemo tudi drobne polže, školjke, maloščetince, pijavke in ličinke žuželk enodnevnice, mladoletnik, dvokrilcev, kačjih pastirjev ter hroščev. Te mladostno fazo prebijejo v vodi, nato pa se preobrazijo v odrasle živali s krili in preostanek življenja preživijo na kopnem.

Od večjih živali lahko v jezerih opazimo planinskega pupka (npr. v Črnem jezeru) in ribe, ki pa v nobenem visokogorskem jezeru niso prisotne naravno – naselili so jih ljudje.

Da zaključimo z opisom prehranjevalne verige in živih bitij v jezeru, moramo omeniti še zadnji stadij. Ko rastline in živali v jezeru odmrejo, potonejo na dno, kjer se začne proces razkrajanja. To opravijo mikrobi, ki s presnovo odmrlega materiala v vodo spet sprostijo hranila, ki so potrebna za rast alg. Krog je tako zaključen.

Je jezero "čisto" ali "umazano"?

Če je vse tako preprosto s to prehranjevalno verigo, boste rekli, če vse odmere in se spet porabi, kako sploh lahko pride do stanja, ko za neko jezero rečemo, da je onesnaženo? Vsako jezero iz svojega okolja sprejema določeno količino materiala, ki sčasoma na dnu neškodljivo zgnije.

To so drevesni listi, trava, kakšen poginuli gams, prst. K temu moramo prišteti še odmrle rastline in živali iz jezera. Iz vsega tega odmrlega materiala se zopet sprostijo hranila, ki jih v gorskih jezerih ni na pretek. Iz njih spet zraste omejena količina alg in omejeno število rakcev, te alge poje. V visokogorju sodeluje še mnogo omejujočih dejavnikov, recimo kratko poletje in nizke temperature, ki omejujejo število rastlin in živali.

Človek s svojimi dejavnostmi velikokrat poveča vnos organskih snovi v jezero. V vodo meče odpadke, spušča odplake v jezero, tam pomiva posodo, se kopa (in s tem vnaša v vodo mila in kreme za sončenje), pase živali (katerih iztrebke dež spere v jezero) itd. S tem se količina hranil za rastline poveča, torej jih bo zraslo več. Več jih bo tudi odmrlo in povečana količina hranil v jezeru bo ostala

Vsa visokogorska jezera v Julijcih imajo status naravnih vrednot in predstavljajo habitat 3140 (Natura 2000) – Trde oligomezotrofne vode z bentoškimi združbami parožnic (*Chara spp.*). Ta habitat je drugod po Evropi zelo redko prisoten, sploh nad gozdno mejo. Pri nas ga najbolj ogrožajo turizem, komunalni izpusti iz koč in tujevodne vrste.

povečana. Če na dno potone veliko organskih snovi, bo gnitje zelo intenzivno, zaradi česar lahko pride do pomanjkanja ali popolne odsotnosti kisika. V takih pogojih začno mikrobi delovati na druge načine, za katere kisika ne potrebujejo, ob tem pa dostikrat sproščajo pline, ki imajo neprijetne vonjave, na primer vonj po gnilih jajcih (H_2S), in so pogosto strupeni za živali. Če se vnos organskih snovi nadaljuje, lahko posledice kmalu opazimo v zeleni prevleki na površini jezera in smradu, ki sledi razkroju alg. Taka jezera so večinoma neprosojna in imajo videz mlake.

Drug primer človekovega poseganja v naravno ravnovesje je odstranitev (iztrebitev) ene od vrst ali vnos nove vrste, ki je prej ni bilo tam. Izrazit primer so ribe, ki plenijo zooplankton in tako porušijo ravnovesje.

Ob tem moramo poudariti še ranljivost jezer. Večja jezera, kot sta Bohinjsko in Blejsko, kjer je vnos organskega materiala iz zaledja že naravno velik (prinašajo ga pritoki, okoli je gozd, z

Temne skale okoli Rjavega jezera kažejo na pogosto višji vodostaj. Foto: Uroš Žibrat

erozijo se spira prst, v vodi je veliko živali itd.), prenesejo več in lahko dolgo nevtralizirajo nihanja. Zato se tam en kopalec več ali manj ne pozna. Majhna jezera v visokogorju, obkrožena s skalovjem in kvečjemu iglastim gozdom, pa se na take vnose precej hitreje odzovejo. Zato ne jemljite prepovedi Triglavskih narodnega parka o kopianju v jezerih kot nesmiselne, ampak se z brisačo okoli vratu raje podajte kam drugam. Na stanje jezera pomembno vpliva tudi hitrost pretoka vode skozenj – manj časa se voda zadrži v kotanji, hitreje se spirajo vnesene snovi.

Triglavska jezera

Največ slovenskih visokogorskih jezer leži v Dolini Triglavskih jezer, ki je bila med prvimi zavarovanimi območji pri nas. Dolina slovi po izjemnih naravnih lepotah, na čelu z jezeri, in tja že desetletja privablja gornike in turiste. Vedno je bila zanimiva tudi za raziskovalce in znanstvenike, ki so tam opravljali raziskave na področju botanike, živalstva, krasa, geologije, arheologije, geomorfologije itd. Največ raziskav v visokogorskih jezerih je opravil Nacionalni inštitut za biologijo.

Med Triglavska jezera spadajo Jezero pod Vrščem (1), Rjavo jezero (2), Zeleno jezero (3), Jezero v Ledvicah (4), Dvojno jezero (5., 6) in Črno jezero (7).²

Pred mnogimi desetletji je bila celotna dolina pokrita z gozdom, ki so ga ljudje za potrebe pašništva posekali in požgali. Če jo bomo ubrali po planinski poti iz Bohinja čez Komarčo in po Dolini Triglavskih jezer do Prehodavcev, bomo videli prav vsa jezera. Mi jo bomo danes ubrali od zgoraj navzdol.

Jezero pod Vrščem je sicer prvo po vrsti, po nadmorski višini pa drugo najvišje Triglavsko jezero. Leži v kotanji pod Vrščem na višini 1993 metrov in je globoko do sedem metrov. Hidrološko je ločeno od ostalih šestih jezer, saj njegove vode ne odtekajo po dolini navzdol, ampak v Zadnjiški dol proti Soči – s tem pa tudi v drugo porečje, namreč v jadransko. Jezero je velik del leta pokrito z ledenim pokrovom. Zaradi nizkih temperatur in bornega vnosa hranilnih snovi iz zaledja sta tudi živalstvo in rastlinstvo

² Za vsako od jezer v različnih virih avtorji navajajo tudi druga imena – za Jezero v Ledvicah, recimo, Veliko jezero, Jezero pod Vrščem imenujejo tudi Jezero v Podstenju, Črno jezero pa so imenovali tudi Jezero nad Komarčo.

precej skromni, očem povečini nevidni. Voda je zaradi suspendiranih mineralnih delcev z melišč nekoliko motna in tudi poleti ne preseže temperature 8 °C. Jezero leži nedaleč od Zasavske kočne na Prehodavcih.

Če se od prvega jezera podamo po dolini navzdol, po slabe pol ure hoda naletimo na **Rjavo jezero**, ki je od Triglavskih najvišje ležeče – na nadmorski višini 2002 metra. Rjavemu jezeru izrazito niha gladina, kar lahko poleti opazimo na temno obarvanih skalah okoli njega (od tod tudi ime), ki kažejo na pogosto višji vodostaj. Ob nizki vodi ima jezero

Peto Triglavsko jezero oktobra 2000 (levo) in 2011 (desno). Dobro se vidi razrast alg ob robu, kar je odraz slabšanja stanja jezera. Foto: Anton Brancelj

Rjavo jezero, v ozadju koč na Prehodavcih
Foto: Uroš Žibrat

bi ime izviral iz nagnjene škrapljaste ploščate skale na severozahodni strani jezera, ki z razbrzdanostjo spominja na ledvico. S sledilnimi poskusi je bila ugotovljena neposredna povezava med Jezerom v Ledvicah in izvirov Močivec nad Dvojnim jezerom. V Ledvico so namreč blizu ponora zlili barvilo (sledilo) uranin, ki so ga po štirih dneh (in dveh kilometrih zračne črte) zaznali v Močivcu. Barvilo se je pojavilo tudi v Dvojnem jezeru (vendar precej kasneje, kakor bi pričakovali glede na bližino Močivca) in končno tudi v izviru Savice v Ukancu. Voda v Jezeru v Ledvicah se menja zelo hitro, ob močnejših deževjih samo v dveh dneh, kar pomeni okoli 60.000 m³ pretoka na dan! Kljub veliki globini je jezero tako prosojno, da sega svetloba do dna.

Dvojno jezero je verjetno najbolj poznano Triglavsko jezero, saj leži na stičišču planinskih poti Komna–Prehodavci–Lopučniška dolina–Štapce, zraven pa stoji tudi planinska koč, ki je bila ena prvih koč v naših gorah in kjer prenoči marsikateri planinec. Ob močnejših padavinah, spomladi in jeseni, se jezera združita v eno, kljub temu pa se po flori in favni med sabo razlikujeta. Dvojno jezero zadnja leta ni slavno zaradi svojih lepot, pač pa zaradi onesnaženja, ki ga je povzročil človek. Jezero je imelo tako kot ostala visokogorska jezera vzpostavljeno krhko ravnotežje med majhno količino hranil, algami in zooplanktonom. Večjih plenilcev ni bilo

prisotnih. Neznanci so leta 1991 v jezero vložili ribe, jezerske zlatovčice, ki so se hitro razmnožile in do leta 1994 popolnoma iztrebile zooplankton. Istočasno so se začele hitro množiti nitaste zelene alge in se nekontrolirano razrasle (prej so predstavljale hrano za zooplankton). Svoje sta k povečanemu vnosu hranil v jezero prispevali tudi Koča pri Triglavskih jezerih z neurejenimi odpadnimi vodami in vedno večja množica obiskovalcev, ki se v njem celo kopajo. Koča ima danes čistilno napravo, vendar biološke čistilne naprave ne odstranijo hranil, ki omogočajo bujno rast rastlin na kopnem in v vodi. Ribja populacija v jezeru se je ustalila, ponovna naselitev zooplanktona preko podzemnih povezav iz višje ležečih jezer pa je ob njihovi prisotnosti onemogočena. Smrad gnijočih alg se vsako poletje nič kaj prijetno širi okoli jezera in zelena sluz prekrije nekoč bistro gorsko oko. Stanje je izrazito le v poznem poletju, spomladi in jeseni pa bomo komaj opazili, da je z jezerom kaj narobe.

Renaturacija³ Dvojnega jezera je nujna. Voda po votlem kraškem podzemlju odteka neposredno v dolino, pri čemer so samočistilni procesi močno okrnjeni. Prej ali slej se pojavi v Bohinju, kjer so zajetja pitne vode. Stanje jezera je žalosten odraz človekove brezbriznosti, ki je v visokogorje na račun naravnih lepot pripeljala zaslužkarstvo in množični turizem, storila pa premalto, da bi te lepote ohranila. Z izlovom rib so dvakrat že začeli, vendar je bil zaradi pomanjkanja denarja obakrat zaustavljen.

³ Vrnitev ekosistema v naravno stanje.

komaj nekaj metrov globine, ob visoki pa tudi deset. Okolica jezera je neporasla, alge in zooplankton v njem pa so redki. Jezero ima zaradi svetlega mulja na dnu ob sončni svetlobi turkizni videz.

Še nekoliko nižje, v bližini odcepa za Hribarice, leži najplitvejše **Zeleno jezero**. V globino seže največ dva metra, obseg pa mu je zaradi spreminjajoče se gladine težko določiti. Dno je poraščeno z vodnimi rastlinami (vodna zlatica), kar da jezeru zelen videz. Raziskave kažejo, da Zeleno jezero leži izven glavnega toka podzemne vode v dolini, saj so kemijske značilnosti vode povsem drugačne kot pri ostalih jezerih. Najverjetneje se napaja le z deževnico.

Naslednje jezero je **Jezero v Ledvicah**, ki je od Triglavskih največje, dolgo je 320, široko 120 in globoko 15 metrov. Ima ledvičasto obliko, pa vendar naj

Med prvo svetovno vojno so Rusi, avstrijski vojni ujetniki, na Bogatin (kjer je bila svoj čas bojna črta z Italijo) gradili cesto. Dva sta hotela zbežati k Italijanom, pa so ju orožniki zasačili v koči na planini Ovčariji. Odgnali so ju na samotni kraj ob Dvojnem jezeru, kjer sta si morala skopati grob in svinčenke so jima končale življenje. Tako so povedali pastirji, domačini, ki so z bližnjega vrha opazovali strahotni dogodek. "V samotni gorski tihoti je tuji grob, eden izmed tisočerih, ki pokrivajo neznane vojne žrtve, pozabljene v tujini, zaman pričakovane v lastni domovini." (Planinski vestnik 1921, št. 1) Spomenik ruskim mučenikom so leta 1923 ob Dvojnem jezeru postavili slovenski planinci. Najdemo ga, če gremo od Koče pri Triglavskih jezerih po poti proti Črnemu jezeru. Ko se potka začne rahlo dvigovati, rahlo skrenemo v desno in čez dobrih petdeset metrov naletimo na spomenik. Trenutno je v propadajočem stanju, veleposlaništvo Ruske federacije pa že pripravlja dokumentacijo za njegovo obnovo. Foto: Marko Matajurc

Črno jezero je zadnje od sedmerih jezer in leži na stiku Lopučnice, ki je del Doline Triglavskih jezer in podolja, imenovanega Dol pod Stadorjem. Leži v senčni kotanji nad Komarčo in je obdano z gozdom, kar mu daje temno barvo – od tod njegovo ime. Tudi tu vodna gladina močno koleba, največja globina pa je okoli osem metrov. Del vode iz jezera odteka v Savico, sledilni poskusi pa so dokazali, da z višje ležečimi Triglavskimi jezeri Črno jezero ni povezano. Tudi v njem so prisotne naseljene ribe, in sicer pisanci, v vodi pa lahko opazimo še planinske pupke, ki pa so danes že redki. O naselitvi rib informacij ni, raziskovalci pa so jih prvič opazili leta 1996.

Jezero na Planini pri Jezeru sicer ne spada med Sedmera jezera, leži pa nedaleč stran. Od vseh slovenskih visokogorskih jezer je daleč v najslabšem stanju, saj je bil tu vpliv človeka že v preteklosti zelo velik. Planina je namreč že od nekdaj pomembna točka planšarstva, ki se je tam, v manjšem obsegu, obdržalo vse do danes. V jezero so leta 1952 naselili več vrst rib – klena, jezersko zlatovčico in koreslja. Tudi tu je v neposredni bližini jezera planinska koča, ki je v preteklosti (v osemdesetih letih po obnovi) močno vplivala na povečevanje hranilnih snovi v njem. Danes ima koča čistilno napravo.

Pomemben prispevek k slabemu stanju je v preteklosti imela tudi paša, saj so se zaradi kotanjaste oblikovanosti površja kravji iztrebki spirali v jezero. Jezero je prosojno le nekaj metrov, močno zaraščeno in ob bregovih pokrito z algami, v globini pa že po nekaj metrih začne primanjkovati kisika. Smisel in uspešnost renaturacije tega jezera sta zaradi močno spremenjenega stanja vprašljiva. Vode iz jezera odtekajo tudi v izvir Savice in izvir Govic nad Bohinjskim jezerom.

Kriška jezera

V kotanjah Kriških podov, katerih razjedene skale in brezna se razprostirajo med Križem, Razorjem, Planjo, Pihavcem, Bovškim Gamsovcem in Stenarjem, se skrivajo tri majhna jezercerca. Poti njihovih odtokov večinoma niso raziskane, tako da lahko le domnevamo, da odtekajo proti Primorski, torej proti dolini Zadnjice in Soče.

Ko iz doline Zadnjice prisopihamo na planoto pol ure pod Pogačnikovim

domom, se od markirane poti odcepi stezica in nas po nekaj minutah pripelje k **Spodnjemu Kriškemu jezeru**. Z vseh strani ga obdajajo strma melišča in skalne stene, nad njim pa kraljuje Šplevta. Zaradi velike osončenosti je rast alg precej bujna in je zato jezero videti nekoliko motno. Globoko je okoli sedem metrov. Jezero ima zelo očiten odtok med gruščem na zahodni strani. Kljub majhni višinski razliki med ponorom iz jezera in izvirom ob poti nekaj metrov nižje je zelo verjetno, da se voda iz jezera pojavlja v tem izviro, ki se izliva v betonsko korito iz 1. svetovne vojne. Kakih sto višinskih metrov pod Pogačnikovim domom je na drugi strani, proti vzhodu, skrito **Srednje Kriško**

1 Črno jezero z Riglja Foto: Peter Strgar

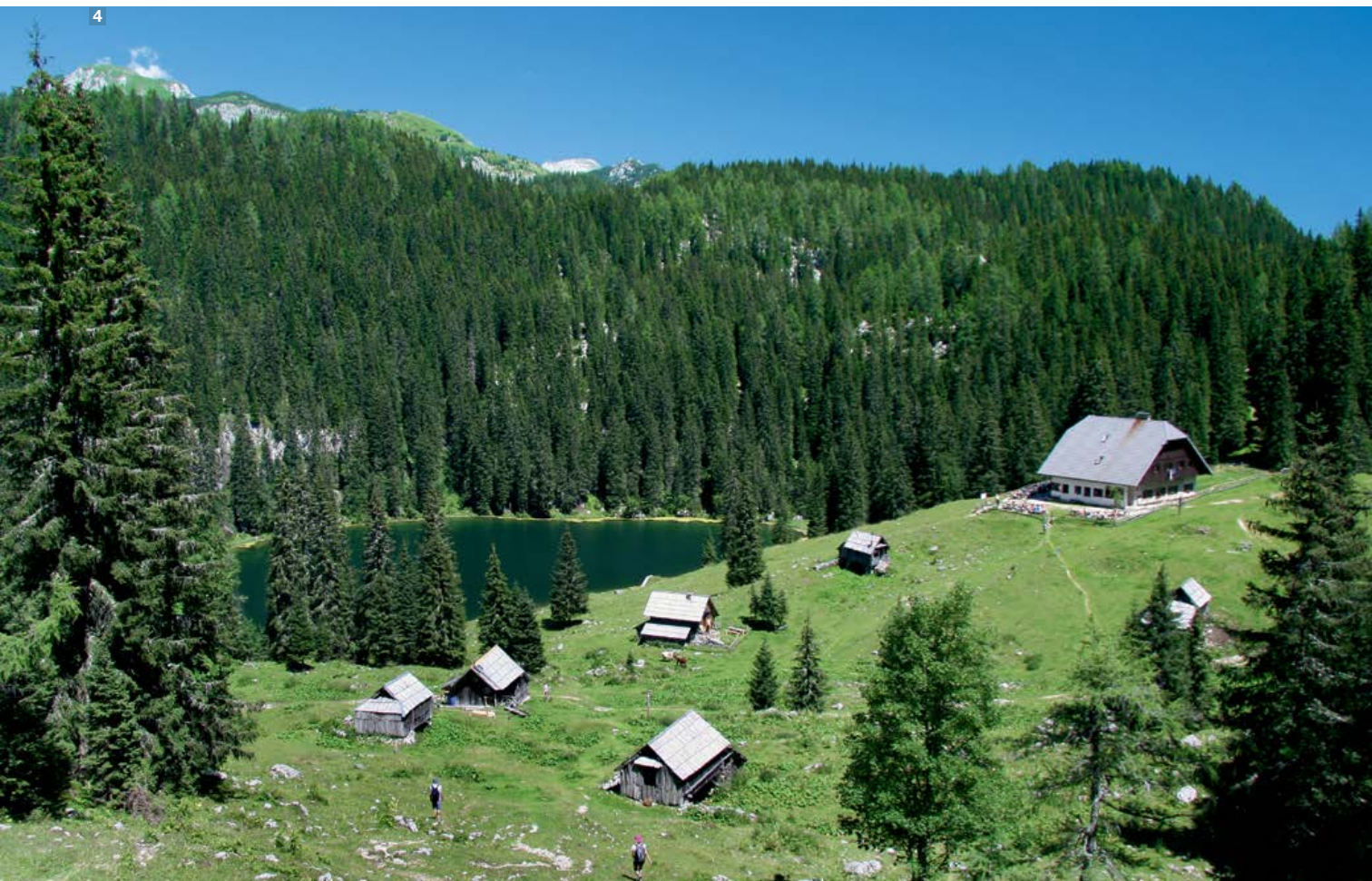
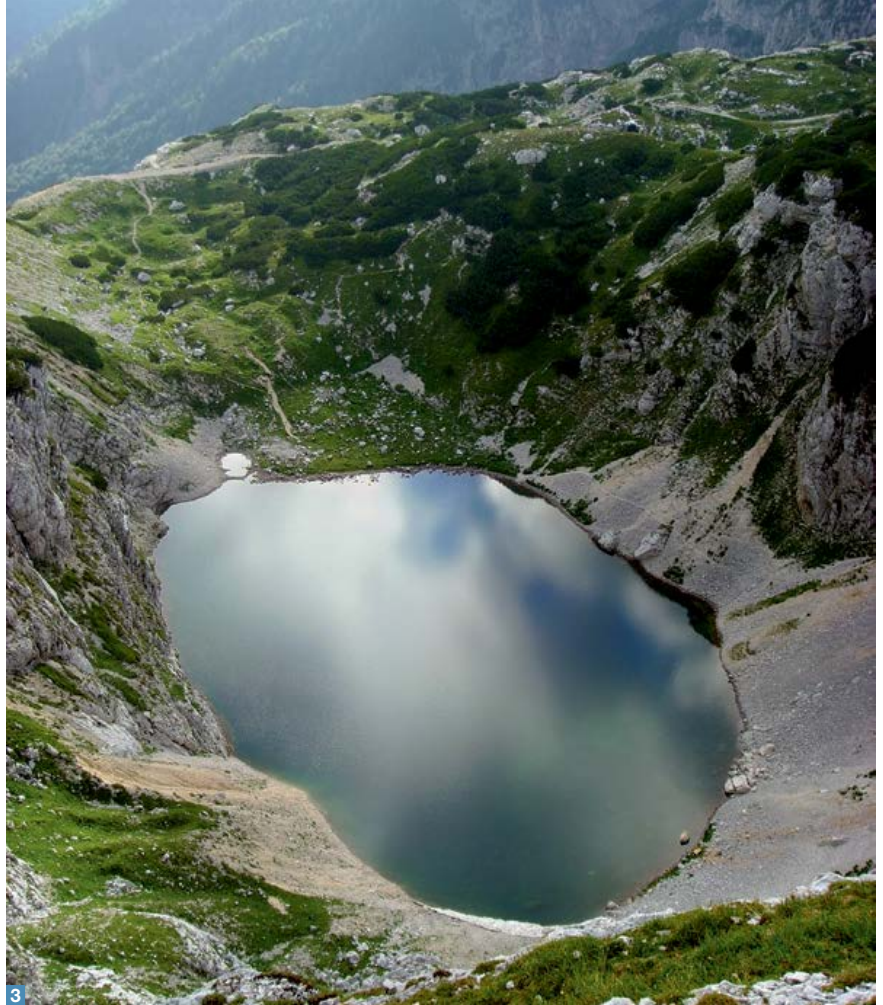
2 Jezero na Planini pri Jezeru je zaradi močnega, tudi pretekega vpliva človeka v zelo slabem stanju. Smisel in uspešnost renaturacije sta vprašljiva.

Foto: Irena Bertoncej

3 Spodnje Kriško jezero je od vseh treh Kriških jezer najlažje dostopno.

Foto: Mojca Balant

4 Planina pri Jezeru Foto: Tomaž Marolt

jezero, ki je zaradi strmega brezpotja le redko obiskano. Pojavi se šele pozno poleti, saj ga čez zimo zasuje debela plast snega. Voda je sicer čista, večletne raziskave pa kažejo na naraščanje množine alg. Ali to kaže na vpliv Pogačnikovega doma oziroma njegovih odpadnih vod, ni dokazano, je pa verjetno. Nekoliko severovzhodno od jezera leži še manjša mlaka, ki jo nekateri imenujejo Četrto Kriško jezero.

Če se od Pogačnikovega doma vzpenjamo proti Križu, bomo globoko pod seboj zagledali najvišje ležeče visokogorsko jezero pri nas, **Zgornje Kriško jezero**, 2150 m. Ker ga od okoliških vrhov ne loči dosti višinske razlike, se verjetno napaja le z deževnico. Ponor ima na severni strani, kjer opazimo globoko luknjo, ki je

Ob Krnskem jezeru vsako jesen poteka prireditev v spomin na konec prve svetovne vojne, ki se je s soško fronto močno zarezala v Krnsko pogorje.

dejansko vhod v dvestometrsko stopnjasto brezno, ki je bilo podrobneje raziskano šele leta 2000. Ali se vode iz Zgornjega kriškega jezera po naravni poti pretakajo v Srednje kriško, še ni bilo raziskano, se pa zagotovo pojavijo v izvirih v Zadnjici. Včasih je markirana pot na Križ vodila povsem mimo jezera, zdaj pa je precej odmaknjena, kar je s stališča ohranjanja dobrega stanja vode verjetno kar dobro. Pogačnikov dom kristalno čisto vodo zajema prav tu. Zato se človek vpraša o smiselnosti prodaje vode v plastenkah v koči (če odmislimo denar in vklopimo razum), ko pa bi lahko namestili filter za vodo (lahko tudi UV filter za morebitne potrebe dezinfekcije). Enako velja za druge planinske koče, ki uporabljajo neoporečne vodne vire.

Krnska skupina

Pod zadnjo skupino jezer štejejo Krnsko jezero, Jezero v Lužnici in Dupeljsko jezero. Najbolj poznano med njimi in tudi največje slovensko visokogorsko jezero je **Krnsko**. Napajajo ga vode severnega pobočja Krna, doline Zelenic in sosednjih hribov Velikega Lemeža ter Velikega Šmohorja, leži pa v veliki kotanji nekaj minut hoje od Koče pri Krnskih jezerih.

Spodnje Kriško jezero s Kriškimi podi in mogočnim Razorjem v ozadju
Foto: Peter Strgar

Sem so ribe naselili zelo zgodaj, že okoli leta 1920, razlog pa naj bi bila zagotovitev pestreje prehrane vojakom. V jezero so takrat vnesli jezersko zlatovčico in pisance, o poteku sprememb v ekosistemu pa je težko govoriti, saj naselitev sega predaleč v preteklost. Ker je jezero precej veliko in je velik del dna poraščen z rastlinami, so imele drobne živalce več potencialnih skrivališč in so s plenilci vzpostavile nekakšno ravnotežje, zato zgodba ni povsem enaka kot v Dvojnem jezeru. Vseeno sta tuji vrsti verjetno pomemben razlog za veliko količino alg in neprosojnost vode, na povečan vnos snovi v jezero pa naj bi vplivali tudi potresni sunki, ki so na tem območju precej pogosti. Jezero je le nekaj metrov globlje od Ledvice, pa vendar svetloba seže le do globine petih metrov. Še eno jezerce leži v bližini koče, in sicer **Dupeljsko jezero**.⁴ Jezero doseže le tri metre globine, njegovo dno pa je v celoti poraščeno z rastlinami. Do leta 1995 je bilo vir pitne vode za Kočo pri Krnskih jezerih in praktično brez vodnih rastlin. Tudi v to jezero so okoli leta 1992 ljudje vnesli ribe. Količina alg v njem danes narašča.

Eno bolj skrivnostnih jezer v slovenskih gorah je **Jezero v Lužnici**.⁵ Ima prisojno lego, preseneti pa nas ob poti, ki z južnih pobočij Krna pod Maselnikom vodi proti vrhu Batognice. Čeprav ni zaznati večjih človekovih vplivov (razen občasne prisotnosti ovc), pa se zadnja leta stanje jezera iz še nepojasnjenih vzrokov vztrajno slabša, povečuje se količina hranil in alg.⁶

⁴ Ime ima po bližnji planini Duplje.

⁵ Lužnica je manjša dolina v bližini Krna.

⁶ Za podrobnejše informacije o trenutnih ekoloških raziskavah v visokogorskih jezerih se lahko obrnete na Nacionalni inštitut za biologijo.

Akcija Zavoda za ribištvo Slovenije, ki občasno spremlja stanje ribje populacije v Krnskem jezeru. Razpetje mreže čez celotno širino jezera se je izkazalo za najbolj učinkovit način ribolova. Foto: Davorin Tome

Pravi okus vode spoznamo šele v puščavi

Sklenemo lahko, da so nekatera visokogorska jezera pri nas v zelo dobrem stanju, nekaterim pa se predvsem zaradi človekovih vplivov in ignorance stanje poslabšuje. Predstavljajo namreč zbirne bazene, kamor se stekajo posledice mnogih dejanj. Kljub velikemu številu raziskav podzemne poti vode po prevotljenem kraškem podzemlju še vedno niso znane v celoti.

Čeprav so ribe vsiljivci, je danes ribolov v visokogorskih jezerih prepovedan. Za upravljanje z jezeri je pristojen Zavod za ribištvo, ki bi predvsem s še nekaterimi državnimi institucijami in Planinsko zvezo Slovenije moral storiti vse, da se stanje popravi, omeji vpliv človeka in planinske postojanke prisili v minimalne količine odpadnih voda. "Nafta" 21. stoletja naj bi bila namreč prav – čista voda. ◉

Viri:

Bojan Erhartič: *Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer*. Založba ZRC, Ljubljana, 2012.

Anton Brancelj (ur.): *Visokogorska jezera v vzhodnem delu Julijskih Alp*. Založba ZRC, Ljubljana, 2002.

Spletna stran Agencije Republike Slovenije za okolje: <http://www.arso.gov.si/> (pridobljeno 4. 2. 2014).

Sledi pretekle prisotnosti ljudi ob jezerih

Zgodbe visokogorskih jezer in lepočev¹

Janez Bizjak

Sledi prvih prebivalcev alpskega visokogorja vodijo do jezer, naravnih kalov in lepočev. Pitna voda je bila vedno pogoj za preživetje. Številna ledinska imena Kal, Lepoč, Lepoče, Lopučnica pomenijo območja stalne vode, izvirov ali močvirja. Skoraj vsa jezera, vsi Lepoči in Kali so kraji z najdenimi ostalinami občasnih bivališč prvih obiskovalcev od kamenodobnih lovcev ter prazgodovinskih pastirjev do antičnih in srednjeveških rudarjev.

Krnsko jezero

Naše največje visokogorsko jezero in njegovo z divjadjo bogato gorsko zaledje sta nudila vse potrebne pogoje

¹ Lepoč, stara slovenska beseda, ohranjena v ledinskih imenih v visokogorju Zgornjega Posočja, se uporablja tudi za poimenovanje večjih zavetnih kotanj na območju gozdne meje ali nad njo, napolnjenih s stalno vodo. Je manjši od jezera, po velikosti primerljiv s kalom, močvirjem ali mlako, in ima svoj vodni izvir in odtok v ponikovalnico.

za bivanje prvih lovcev pred 10.000 leti. Med večkratnim pregledovanjem obale je bilo na stezi tik nad jezerom najdenih nekaj kosov obdelanih kremenovih artefaktov, značilnih za srednjo kameno dobo (mezolit) ter časovno in tipološko primerljivih z najdbami na južni strani Krna (planine Kašina, Pretovč, Leskovca). Za določitev mesta prvotne postaje kamenodobnih lovcev bi bile nujne sistematične raziskave predvsem

na najbolj obetavnem mestu, tj. na markantni grivi tik nad severovzhodno obalo s pomenljivim ledinskim imenom Staro utro. Stara planina, torej! Toda Staro utro so med prvo svetovno vojno prekopali z vzporednimi strelskimi in zaščitnimi jarki ter s tem uničili vse prvotne zgodovinske sledi. Verjetno nihče od pohodnikov, ki ubirajo pot skozi konte med Krnskimi jezerom in Bogatinskim sedlom, ne ve, da hodi po sledih prvih rudarjev, ki so tod že pred 2800 leti nabirali in kopali železovo rudo ter sprožili plaz neverjetnih legend o skritem zlatu v gori Bogatin. Zlata ni bilo, izmislili so si ga v obledelih spominih na zlato

Krnsko jezero, zadaj Velika Baba
Foto: Peter Strgar

Mlaka pred Utami v Dolini Triglavskih jezer, postaja prazgodovinskih pastirjev; zadaj Tičarica. Planina Ute leži v dolinskem delu planinske poti, ki se odcepi od glavne poti med Kočo pri Triglavskih jezerih in jezerom Ledvica ter vodi na Lepo Špičje. V prvi konti za odcepom je velika mlaka, za njo pa se začnejo Ute. Porušeni zidovi opuščene planine so vidni s poti, ki se vije po robu starih pašnikov. Foto: Miran Bremšak

dobo staroveškega rudarstva, ki je z železovo rudo oskrbovalo železnodobna in rimskodobna središča v dolini. Po brezpotjih in kontah na južni strani Šmohorja, pod Monturo ter v Malem in Velikem Lepoču pod Bogatinom so še danes vidne ostaline prekopanega površja in rudarskih bivališč. Rudo so tovorili mimo Krnskega jezera v Lepeno in na Bovško ali čez Prehodce na Tolminsko. Staroveške lončene črepinje z Malega Lepoča in Konstantinov bronasti novc iz 4. stoletja, najden ob rudni jami tik nad Krnskimi jezerom, že nekaj let čakajo na sistematične raziskave. Območje Krnskega jezera je bilo po letu 1915 spremenjeno v najpomembnejšo oskrbovalno bazo avstro-ogrske vojske v zaledju novonastale krnske gorske fronte. Obsežno naselje s spalnimi barakami, skladišči streliva in hrane, glavno kuhinjo in menzami, kapelo, kinodvorano, oficirskim štabom, ambulanto in z vojaškim pokopališčem so zgradili v veliki in varni konti pod današnjimi hlevi planine Za Depjem (po novem Planina Duplje) med Krnskimi in Dupeljskim jezerom. Za oskrbovanje te baze je bila iz Bohinjske Bistrice do Savice potegnjena ozkotirna železnica, od Savice do planine Na kraju in čez Bogatinsko sedlo pa tovorna žičnica in konjska tovorna pot. Enako tovorno pot so pozneje zgradili tudi iz Lepene.

Zgodbe iz Doline Triglavskih jezer

Dolina Triglavskih jezer po novem, Dolina Sedmerih jezer po starem, v prvih zapisih Dolina Zajezeri, Za jezircami, Zajezerska in Jezerska dolina, za romantike Dolina kamnitega morja. Noben del slovenskih Alp nima toliko različnih imen in toliko različnih zgodb. Legenda o rajskih vrtovih in zlatih zakladih v Zajezerski dolini je odmev iz davnine v spominu alpskih staroselcev. Zlatorogova pravljica je zavita v brezčasno sporočilo, da so v naravi določene meje, ki jih človek ne sme prestopiti, in starosvetno izročilo o posvečenem, ljudem prepovedanem zgornjem svetem svetu.

Kdaj so prišli prvi ljudje v dolino, kdo so bili in kje so se ustavili, ne vemo. Nad mlako pred planino Ute so bile najdene prazgodovinske črepinje. Zato domnevamo, da so že pred 3000 leti tu pasli prvi pastirji. Ute so bile največje pastirsko naselje v Zajezerski dolini v lasti koseških kmetov iz Bohinjske Češnjice. Planina je bila živa še prva leta po zadnji vojni, danes pa kamnite obode in podrta ostrejša pastirskih stavb preraščajo koprive. Spodaj na Lopučnici so po vojni pasli vole kmetje s Koprivnika, ovce pa pastirji s soške planine Za skalo. Ostaline pastirskih stavb pred Dvojnimi jezerom so izginile med prvo vojno, ko so postavili zasilne barake za ruske vojne ujetnike, ki so gradili za soško fronto rezervno obrambno linijo. Razsipno razkošje botaničnega raja je pred 230 leti v dolino zvabilo takratne ugledne naravoslovce, leta 1880 je že postavljena prva planinska koča Sieben-Seen-Hütte,² danes pa so Triglavsko jezero z neprecenljivo zakladnico naravnih draguljev še vedno srce edinega slovenskega, tj. Triglavskega narodnega

parka. Njegova zgodovina, od leta 1906 (Belarjeva prva pobuda) in 1924 (Alpski varstveni park) do danes, je ogledalo stanja varstva narave v Sloveniji. V petdeset let stari vpisni knjigi Komisije za upravljanje Triglavskega narodnega parka (TNP) so bili največ kritik deležni takrat najbolj akutni problemi: trganje

Bronasti kovanec Konstantina I. - Velikega (z začetka 4. stol, najden blizu Krnskega jezera)
Foto: Miran Bremšak

planinskega cvetja, odmetavanje smeti, neozaveščenost obiskovalcev, nedovoljena paša govedi v Lopučnici, premalo opozorilnih tabel itd.

Prof. Pavel Kunaver 21.–23. VII. 62: "S taborniki prehodil park in našel nevdržne razmere: Na poti odtrgane cvetice. Mnogi turisti imajo za klobukom cvetice, nekateri v rokah ... PZS naj

² Koča sedmih jezer.

Konta z rudnimi jamami nad Vodotočami Foto: Miran Bremšak

v Planinskem vestniku in drugod izjavi, da ni res, da dovoljuje 2–3 cvete plan. cvetic. Milica naj pri Savici tu in tam odpira nahrbtnike. Kazni morajo biti občutne! In objavljene! Brez strogih ukrepov ne bo reda!"

Prof. Kunaver 17. VII. 63: "Po enem letu obljubljenih obveščevalnih tabel in monumentalnih vhodov v park še vedno ni! V Lopučnici našel pasoce se govedo. V Ljubljani pa sem slišal, da je neka visoka osebnost dovolila pašo po parku, ker se je baje zredilo v gorah mnogo kač! Če je kdo kaj takega natvezel dotični osebnosti, se je lagal."

Ante Beg 19. VIII. 1962: "Na sprehodu okrog Ut sem ugotovil, da mladina gorenjskega kota pridno zahaja pod ostenje Velikega Špiča ter tam brezskrbno pleni najlepše planike v večjih količinah. Nekaj mladincev je bilo zelo arogantnih – to da me nič ne briga."

30. VIII. 1963: "Potreben bo nujen pouk po šolah, družbenih organizacijah ter kolektivih, predvsem pa planinskih društvih širom Slovenije, da bodo obiskovalci razumeli namen ter pomen narodnih parkov."

V začetnih letih uveljavljanja TNP je takratno Planinsko društvo (PD)

Ljubljana Matica na jezercu Močivec nad Dvojnim jezerom v osrčju narodnega parka zgradilo visok betonski jez. Kričec primer brezobzirnega in protizakonitega spreminjanja naravnega bisera v zavarovani naravi je povzročil dolgoletne polemike med planinci in naravovarstveniki. Matici so očitali, da ni vredna upravljavka v najlepšem in najbolj občutljivem delu TNP. Da je bil jez, postavljen z izgovorom o nujnem zajetju vode za oskrbo koč, nepotreben, je dokazala zadnja suša leta 2013, ko je za betonskim zidom zanjalo zasmeteno suho prodišče, debela cev pa je iz bližnje zelene globine prvotnega naravnega Močivca kljub temu nemoteno napajala koč z vodo. Miha Potočnik, predsednik komisije za TNP in predsednik Planinske zveze Slovenije (PZS), je s PD Matica dosegel dogovor, da bodo jez porušili. Toda Matica svoje obljube ni spoštovala, zato je Potočnik 19. 8. 1965 v vpisno knjigo zapisal: "Jez na Močilcu in okolica koč je še vedno tak kot lani – zares najgrša točka parka. PD Matica ni držalo obljub in zagotovil!" Žal tudi po petdesetih letih sporni jez še ni odstranjen.

Jezero na Planini Vodotočnik

Na Planini Vodotočnik, po starem Vodotoče, na zahodni strani Tolstega vrha, se v kotlini sredi obširnih pašnikov na nadmorski višini 1840 metrov skriva naravno jezero z vodnim izvirom in odtokom. Edino pravo visokogorsko jezero v Kamniško-Savinjskih Alpah

Raziskave jezerskega dna

Kaj nam odkriva sediment?

Gregor Muri¹

leži odmaknjeno od najbolj obiskanih planinskih poti, ki vodijo na Korošico in na Ojstrico, zato večina gornikov niti ne ve zanj. So pa zanj vedeli pastirji in rudarji, ki so pred 2000, morda celo pred 3000 leti prišli tja gor kot prvi občasni prebivalci. Njihove sledi, kose rimskodobne keramike, brusni kamen, bronasto fibulo in ostaline antičnih bivališč, so arheologi našli v letih 1997, 2009 in 2013. Blizu današnje prenovljene pastirske kočje leže dobro vidne kamnite ruševine srednjeveških in novoveških stavb, starejše antične pa so prekrite z debelo plastjo ruše in zato težko opazne.

Zakaj so na Vodotočah nenavadno številne sledi bivališč, smo odkrili šele leta 2009, ko smo pregledali brezpotja v širši okolici planine in v veliki konti nad njo zagledali s površinskimi rudnimi jamami prekopano površje, tipično in značilno za rudarstvo. Prekopani svet se vleče po kontah vse do Korošice.

Jezerska brežina na Vodotočah je zaradi vode nudila idealne poselitvene možnosti za rudarje in pastirje.

Številne naselitvene točke iz različnih časovnih obdobj na Vodotočah kažejo, da je ta planina, poleg Velike planine, najpomembnejše območje za preučevanje zgodovine pašništva in rudarstva v Kamniško-Savinjskih Alpah. ●

Jezero Vodotočnik, edino naravno visokogorsko jezero v Kamniško-Savinjskih Alpah Foto: Milan Cerar

Sediment je netopna usedlina na dnu jezera. Sestavljen je iz delcev kamnin, ostankov organskih snovi (razpadli gradniki rastlin in živali) in netopnih soli (oborin). Sestavine, ki tvorijo sediment, lahko pridejo v jezero iz njegove okolice (delci kamnin in kopenska organska snov – na primer delci rastlin, odmrli ostanki in prst), in sicer zaradi odlaganja s pritoki, spiranja s površja in kot posledica vetrov. Sestavine sedimenta lahko nastajajo tudi v samem jezeru. Mednje spadajo organska snov, ki nastaja v procesu fotosinteze oziroma zaradi aktivnosti mikroorganizmov, in oborine, ki se tvorijo kot posledica reakcij v jezeru.

Informacija iz preteklosti

Končna sestava sedimenta je odvisna od značilnosti jezera in njegove okolice (pojezerja). V splošnem velja, da je sediment v večini sestavljen iz mineralnih delcev. Nasprotno je organske snovi v sedimentu relativno malo, običajno le nekaj odstotkov, vendar je pomembna, saj na osnovi sprememb v njeni sestavi lahko sklepamo o preteklih klimatskih spremembah, spremembah v sestavi rastlinstva in količini hranil, ki običajno vplivajo na stanje jezera. Temeljna

lastnost sedimenta je namreč ta, da se nalaga plast za plastjo. Vsaka posamezna plast nosi informacijo o stanju jezerskega ekosistema tistega časa, ko se je vgradila v sediment. Zato se analize jezerskega sedimenta lahko uporabijo za raziskovanje sprememb, ki so se zgodile v jezeru oziroma njegovi okolici v preteklosti.

Veda, ki se s tem ukvarja, se imenuje paleolimnologija. Predhodno pa moramo določiti starost sedimenta. V ta namen se uporabljajo radioemijske metode, s katerimi merimo aktivnost kratkoživih radioaktivnih izotopov. Z uporabo svinca in cezija

¹ Dr. Gregor Muri, Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano.

Dobiti vzorec sedimenta iz jezera ni enostavno, sploh če želimo ohraniti zaporedje plasti. Za to se uporablja gravitacijski jedrniki – cev iz pleksi stekla, ki jo s pomočjo uteži zabijemo v dno jezera in dvignemo s profilom sedimenta vred. Foto: Uroš Žibrat

tako lahko ocenimo starost sedimenta za približno zadnjih 150 let. Analize sedimenta iz visokogorskih jezer so z vidika paleolimnologije še posebej primerne, saj so ta jezera običajno majhna, zato se relativno hitro odzovejo na vsako spremembo.

Vzorčenje

Prve analize sedimentov iz slovenskih visokogorskih jezer so opravili pred približno dvajsetimi leti. Naše visokogorsko jezero, ki je z vidika paleolimnologije najbolj obdelano, je Jezero v Ledvicah. Raziskave tega jezera so bile vključene v številne slovenske in evropske raziskovalne projekte. Številne analize sedimenta smo opravili tudi na sedimentih iz Jezera na Planini pri Jezeru, Krnskega jezera in Zgornjega Kriškega jezera, najmanj enkrat pa

smo vzorce sedimenta odvzeli iz vseh štirinajstih visokogorskih jezer v Julijcih. Vzorec sedimenta običajno odvajamo z gravitacijskim jedrnikom, ki je v osnovi kovinska utež, na katero privijemo cev iz pleksi stekla. Jedro sedimenta največkrat odvajamo na sredini jezera. V prispevku se bomo osredotočili na raziskave izvora in sestave organske snovi, sestave dušikovih izotopov ter porazdelitve obstojnih onesnaževal.

Organska snov

Z raziskavami izvora in sestave organske snovi v sedimentih smo ugotovili, da organska snov, ki se tvori v samem jezeru (avtohtona organska snov), predstavlja pomemben del organske snovi, ki se odloži v sedimentu. Delež avtohtone organske snovi v sedimentu

je bil najmanjši v Krnskem jezeru, 63 %, največji pa v Zgornjem Kriškem jezeru, kjer je znašal 92 %. Krnsko jezero ima strmo obliko jezerske kotanje, zaradi česar v sediment pride relativno večja količina mineralnih delcev z melišč, ki se v jezero stekajo z okoliških vrhov. Njegovo pojezerje je razmeroma veliko, in ker leži pod drevesno mejo, je v njem prisotna tudi vegetacija, zaradi česar v jezero pride več kopenske organske snovi. Zgornje Kriško jezero je naše najvišje ležeče jezero. Pojezerje je precej majhno, vegetacije ni, prisotne so samo trave in tenka plast zemlje, poleg tega je jezero do osem mesecev na leto pokrito z ledom. Posledično je vnos mineralnih delcev in kopenske organske snovi iz pojezerja relativno manjši, zaradi česar v sedimentu močno prevladuje avtohtona organska snov.

visokogorska jezera bolj občutljiva na vsako spremembo v okolju kot nižje ležeča jezera. Pojezerje Jezera na Planini pri Jezeru je namreč pokrito z gozdom ter relativno debelejšo plastjo zemlje, oboje pa jezero učinkovito ščiti pred povečanim vnosom dušika iz okolice, saj se dušik učinkoviteje presnavlja ali zadrži v pojezerju. V pojezerjih, kjer je plast zemlje tenka, oziroma so brez vegetacije, tega varovala ni, zato se vse spremembe v okolju neposredno odražajo v stanju ekosistema.

1 Jezero v Ledvicah je največje triglavsko jezero. Foto: Franci Horvat

2 Zgornje Kriško jezero je do osem mesecev na leto pokrito z ledom. Ker ima majhno zaledje, vegetacije pa je tam le malo, večina organske snovi v sedimentu izvira iz jezera samega. Foto: Tina Leskošek

okoljih so najvišje koncentracije opazili v podobnem časovnem obdobju in jih razlagajo z intenzivno industrializacijo po drugi svetovni vojni, ko je bila poraba fosilnih goriv (premog, nafta) na vrhuncu.

Kasneje so se koncentracije PAH začele zniževati. V zadnjih dvajsetih letih so zelo padle, vendar so še zmeraj višje kot na začetku 20. stoletja. Padec koncentracij onesnaževal razlagajo z nameščanjem čistilnih naprav in uporabo ekološko sprejemljivejših goriv (zemeljski plin). Kot zanimivost naj navedemo, da sta se koncentraciji retena (PAH, ki nastaja pri zgorevanju iglastega gozda) in črnega ogljika v sedimentu iz Jezera na Planini pri Jezeru zelo povečali okrog 1950. Leta 1948 je bil pod Ogradi velik gozdni požar, ki je svoj odtis pustil tudi v sedimentu bližnjega Jezera na Planini pri Jezeru.

Z analizami stabilnih izotopov ogljika in dušika v sedimentu smo lahko dodatno potrdili izvor organske snovi v sedimentu. Pri izotopski sestavi dušika so bile razlike med jezeri majhne. V večini sedimentov iz jezer, ki ležijo nad gozdno mejo, so se vrednosti stabilnih izotopov dušika enakomerno zviševale z globino. V Jezeru v Ledvicah so se v zadnjih 100 letih tako spremenile za 5 %, na osnovi česar smo sklepali, da so se viri dušika v tem časovnem obdobju spremenili. Podobne spremembe so opazili tudi v drugih okoljih po svetu in so jih povezali s povečanim vnosom dušika v jezerske ekosisteme, in sicer zaradi vnosa s padavinami. Po drugi strani je zanimivo, da je izotopska sestava dušika v sedimentu iz Jezera na Planini pri Jezeru ostala ves čas relativno konstantna. S tem se dodatno potrjuje, da so najvišje ležeča

Onesnaževala

Izmed onesnaževal smo v sedimentih visokogorskih jezer analizirali črni ogljik (ogljie in saje) in policiklične aromatske ogljikovodike (PAH). Obe onesnaževali spadata med obstojna organska onesnaževala, ki nastajajo pri zgorevanju fosilnih goriv. Njuno porazdelitev v sedimentu zato lahko uporabimo za oceno zgodovine onesnaževanja v širši okolici. Porazdelitev PAH v sedimentu iz Jezera na Planini pri Jezeru je bila primerljiva s porazdelitvijo onesnaževal v sedimentih jezer na severni polobli Zemlje. Koncentracije PAH v Jezeru na Planini pri Jezeru so se začele zviševati na začetku 20. stoletja, kar razlagamo z razmahom industrijske revolucije, ki se je začela po letu 1850. Najvišje koncentracije PAH smo določili okrog 1970. Tudi v drugih

Zaključek

Z analizo jezerskih sedimentov torej lahko sklepamo, kakšne spremembe so se dogajale v jezeru in njegovi okolici v preteklosti. Bistveno pri teh analizah je to, da si izberemo takšne parametre, ki so v sedimentu obstojni (se torej ne razgrajujejo), hkrati pa jih je moč povezati s spremembami v okolju. Čeprav se sediment obravnava kot ponor vseh snovi, ki pridejo v jezero, pa vendarle obstaja tudi obraten proces. Določene snovi se ponovno lahko sprostijo iz sedimenta v jezersko vodo. Tak primer je fosfat, ki spada med najpomembnejša hranila za vodne organizme. Zato je pri načrtovanju ukrepov za izboljšanje stanja jezera vedno treba upoštevati tudi sestavo in porazdelitev hranil, onesnaževal in drugih snovi v sedimentu. ●

Dragoceni snežni

Andrej Mašera

"Ne da bi še vedel, [...] ali je to videnje trajalo trenutek ali sto let, [...] je Govinda stal še kratek čas, sklonjen nad Siddhartov obraz, ki ga je pravkar poljubil, ki je bil pravkar prizorišče vseh podob, vsega postajajočega, vsega bivajočega."

"Globoko se je priklonil Govinda, [...] prav do zemlje, pred nepremično sedečim, katerega smehljanje ga je spominjalo na vse, kar je kdaj v svojem življenju ljubil, kar mu je bilo kdaj v njegovem življenju vredno in sveto."

Hermann Hesse: Siddharta
(prev. Jaro Novak)

dragulj

V osrčju Azije, v enem najodročnejših krajev sveta, se nad rjavimi prostranstvi tibetanske visoke planote dviga v nebo snežno bel stožec mogočne osamljene gore Kailash – svete gore, ki jo častijo pripadniki kar štirih verstev. Na svetu je veliko gora, ki so jim razne religije pripisovale poseben pomen, kot vzvišeno domovanje bogov, okrog katerih so se pletli starodavni miti in verovanja. Toda nobena se po svetosti, spoštovanju in verski gorečnosti ne more primerjati s Kailashem, ki ga častijo kar štiri azijske religije: starodavno verstvo bon, hinduizem, džainizem in budizem. Kailash označujejo kot središče vesolja, popek sveta, dragoceni snežni dragulj, stopnice v nebo. Skrita za težko prehodno verigo Himalaje je ta skrivnostna in mistična gora stoletja in stoletja privabljala trume vernih romarjev iz Indije, Nepala in Tibeta, zahodnemu človeku pa je bila dolgo neznana. Navsezadnje je Kailash

še do danes uspel ohraniti svojo snežno belo deviškost in na njegovem blešččem vrhu še nikoli ni stala človeška noga.

Kje je Kailash?

Kailash, 6714 m,¹ se nahaja v jugozahodnem Tibetu, severno od tromeje med Indijo, Nepalom in Tibetom (Kitajsko), kakih 900 kilometrov zahodno od prestolnice Lhase. Spada v gorsko skupino Gangdisê Shan in je del gorske verige Transhimalaja, ki jo reka Brahmaputra ločuje od Himalaje. V polmeru sto kilometrov od Kailasha so izviri štirih azijskih veletokov: Inda, Sutleja, ki je eden njegovih glavnih pritokov, reke Tsangpo, ki je začetek Brahmaputre in Karnalija, ki teče proti jugu v Nepal in naprej v Ganges.

¹ V literaturi in na zemljevidih so navedene različne višine Kailasha (6638 m, 6656 m ...) in tudi drugih toponimov, ki se pojavljajo v tem prispevku. Uporabili smo tiste, ki se nahajajo v najbolj verodostojnih virih in se tudi pojavljajo najpogosteje.

Morda je tudi to dejstvo eden od razlogov, da si je gora priborila tako visok pomen v velikih azijskih religijah. Kailash je značilen gorski osamelec, izjemno lepo oblikovan snežni stožec oziroma bolj piramida s štirimi stenami, ki jih ločujejo izraziti grebeni. Južno steno, ki je močno zasnežena in je poudarjeno stopničasto zgrajena, prereže po sredini značilna grapa, ki jo imajo pobožni romarji za "stopnice v nebesa".

Severna stena ima videz težko pristopne skalne pregrade, z ogromnimi zasneženimi in poledenelimi žlebovi – prava podoba gorske divjine. Tudi zahodna in vzhodna stena po impozantnosti le malo zaostajata za severno in južno. Verniki označujejo južno steno s safirjem, vzhodno s kristalom, zahodno z rubinom, severno pa z zlatom. Sijajno okolje gorskega veličastja in zavest, da tisoči in tisoči iskrenih vernikov dobesečno "čistijo" svoje duše v njegovi bližini, dajeta Kailashu resnično neki nadnaravni nadih, ki lahko tudi racionalnega zahodnjaka navda s posebnim občutjem. Južno od Kailasha se raztezata dve veliki jezera: Manasarovar, 4550 m, in Rakhas Tal, 4470 m. Jezero Manasarovar imajo hinduisti za sveto jezero, ki naj bi nastalo naravnost iz uma vrhovnega boga Brahme in je omenjeno tudi v znamenitem indijskem epu Ramajana. Za verne Hindujce lahko ena sama kaplja jezerske vode očisti grehe stoterih življenj v procesu večne reinkarnacije. Budisti pa verjamejo, da se je Maya, mati Siddharte Gautame, zemeljskega Bude, okopala v jezeru Manasarovar, preden je rodila sina. Obseg jezera meri okrog 90 do 100 kilometrov, v jasnih dneh se kaže v številnih odtenkih turkizne barve, ki pa se lahko ob oblačnem

vremenu in hudih nevihtah močno spremeni. Sosednje jezero Rakhas Tal nima niti približno takega verskega pomena kakor jezero Manasarovar; med njima teče rečica Ganga Chu, v jezeru pa naj bi po verovanju prebivali demoni. Južno od obeh velikih jezer se dviga ogromen masiv sedemtisočaka Gurle Mandhate, 7739 m, ki pa že spada v osrednjo verigo Himalaje. Na eni strani osamljeni, drzno oblikovani Kailash,

Prostracija – na tak način lahko traja Kora okrog Kailasha tudi nekaj tednov.

Foto: Uroš Sever

na drugi široki čok močno zasnežene Gurle Mandhate, vmes dve turkizni jezera – očitno gre za enega najlepših koticov skrivnostnega Tibeta!

Verski pomen Kailasha

Staro tibetansko ljudstvo Bonpo je Kailash imenovalo Yungdrung Gutse, kar pomeni "Gora svastike z devetimi nadstropji". Na gori naj bi prebivalo najvišje božanstvo Ku Lha Gekho, z gore pa naj bi prišel na zemljo ustanovitelj verstva bon Tonpa Shenrab. Bonci delijo Kailash v tri območja, ki jim vladajo različna božanstva in kjer so osredotočene vse duhovne moči in spoznanja. Bonci so prvi začeli z obrednimi obhodi romarjev okrog gore – t. i. Kore, ki so jih sprejele tudi preostale tri religije. Za hindujce je Kailash prebivališče boga Shive – boga uničevalca, ki je tam s svojo ženo Parvati zatopljen v globoko meditacijo. Legenda o njunem srečanju in združitvi je eden najpomembnejših mitov hinduizma. Hindujski prav tako verujejo, da teče s Kailasha skrivni tok reke Ganges proti Indiji. Hindujski so tudi prepričani, da ga ni greha, ki ne bi

Zahodna obala jezera Manasarovar, v ozadju mogočni sedemtisočak Gurle Mandhata, 7739 m

Foto: Uroš Sever

bil očiščen s Koro; pot okrog Kailasha imenujejo Parikrama.

Budisti Kailash imenujejo G(k)ang Rinpoche, kar pomeni "dragoceni snežni dragulj". Na njem naj bi prebival Buddha Demchok, ki ga pogosto upodabljajo v tantričnem položaju z njegovo soprogo Dorje Phagmo. Demchok je božanski čuvaj vrha Kailasha in predstavlja najvišjo blaženost, Dorje Phagmo pa biva na bližnjem ošiljenem vrhu Tijung. Oba izžarevata usmiljenje in modrost, ki sta potrebna za dosego razsvetljenja. Budizem je postal prevladujoča religija v Tibetu v 6. in 7. stoletju.

Kailash je sveta gora tudi za džainiste, manj množično indijsko religijo, saj naj bi na njem doživel razsvetljenje njihov prvi prerok Adinath Rasbhanatha. Tako kakor hindujci in budisti tudi džainisti verujejo v medsebojno delovanje karmičnih sil, za doseganje nirvane pa je po njihovem mnenju potrebna predvsem svoboda duše.

Kora okrog Kailasha

Obhod okrog gore – Kora je obvezen ritual za vse štiri religije: hindujci in

budisti ga opravijo v smeri urnega kazalca, pripadniki religije bon in džainisti pa v obratni smeri. Kora je dolga 52 kilometrov in jo povečini prehodijo v treh dneh, seveda pa se najdejo tudi taki, ki jo preletijo v enem zamahu, v kakih petnajstih urah. Kora nikakor ni sprehod, saj poteka na zelo

visoki nadmorski višini, vremenski pogoji se lahko hitro spremenijo, vse skupaj pa je zelo daleč od civilizacijskih pridobitev, ki se nam zahodnjakom zdijo samoumevne. Zelo goreči verniki opravijo Koro z neprekinjeno prostracijo, kar pomeni, da legajo po tleh vzdolž celotne poti: najprej se priklonijo, nato

pokleknejo in poležejo po vsej dolžini telesa ter s prsti označijo skrajno točko, ki jo dosežejo. Potem pokleknejo, molijo ter se na rokah in kolenih pomaknejo do označbe na tleh, kjer celoten proces ponovijo. Tako skrajno neprijetno in težavno romanje lahko traja tudi en mesec.

Kailash in Kora okrog njega sta postala tudi zelo zanimiv cilj sodobnih turistov, posebno tistih z malo avanturistične žilice. Na pot se je najprimerneje podati v spremstvu kake agencije, ki ima izkušnje s tako vrsto popotovanj, in začeti s trekingom iz Lhase, ki je dosegljiva z letalom iz Katmanduja. Potovanje na zahod Tibeta z avtomobili je izjemno zanimivo, hkrati pa opravimo tudi zelo zaželeno aklimatizacijo, saj se na štiri- do petdnevem potovanju do Kailasha vozimo čez prelaze, visoke tudi nad 5000 metrov. Z dobro aklimatizacijo bomo potem lažje opravili s Koro, ki je obvezen del takšnih trekingov. Romarski pohod začnemo v kraju Darchen, 4650 m, in gremo po dolini rečice Lha Chu, na zahodni strani Kailasha. Po šestih urah zložne hoje pridemo do samostana Drira Phuk, 4950 m, na severni strani gore, kjer prenočimo. Naslednji dan je višek Kore: strm in naporen vzpon na sedlo Drolma La, 5660 m, ki je dobesedno

Legenda o bogu Shivi

Shiva je na Kailashu živel sam, zatopljen v globoka razmišljanja. Drugi bogovi so menili, da mora dobiti sina, sicer bodo svet podedovali demoni. K njemu so poslali Parvati, prelepo hčer Himalaje, ki naj bi ga zapeljala. Toda Shiva je ni opazil in uboga Parvati je čakala ob razmišljujočem božanstvu več tisoč let. Zato je Kama, bog ljubezni, proti njemu izstrelil puščico, kar je Shiva opazil in ga ubil s strelo iz gorečega očesa. Toda sam ni ubežal ljubezenski puščici, ki je povzročila, da je opazil Parvati in se zaljubil vanjo. Plod njune ljubezni je bil Kartikeya, ki bo svet odrešil vsega zla.

Shiva, Uničevalec – eno najvišjih hinduističnih božanstev, ki prebiva na Kailashu.

Sedlo Drolma La, 5660 m, najvišja točka Kore, je povsem prekrito z molilnimi zastavicami.
Foto: Uroš Sever

prekrito z neštetiimi molilnimi zastavicami. Mimo slikovitega jezera Gauri Kund potem sestopamo vzhodno od Kailasha, vzdolž potoka Zhong Chu do samostana Zutrul Phuk. Drugi dan Kore bomo hodili kar osem ur. Tretji dan se lahko vrnemo v Darchen ali pa mimo Parjanga nadaljujemo s potovanjem proti Nepal. Spotoma občudujemo paradno podobo Himalaje s severa: Šiša Pangma, Čo Oju in seveda tudi Everest. V potovanje je po navadi vključen tudi obisk baznega tabora na severni strani Čomolungme blizu znamenitega samostana Rongbuk. Spotoma lahko vidimo še sedemtisočaka Gaurishankar in Gyachung kang, ki je z višino 7952 metrov najvišji sedemtisočak na svetu.

Kailash in gorništv

Šele v 17. stoletju, točneje leta 1624, je portugalski jezuitski misijonar Antonio Andrade kot prvi Evropejec vstopil v Tibet, vendar samo v območju starodavnega kraljestva Guge, zahodno od naše gore. Prva Evropejca, ki sta zagledala Kailash, sta bila najverjetneje jezuitska misijonarja Ippolito Desideri in Manuel Freyra, ki sta leta 1715 prečila zahodni Tibet; slednji se je od tam vrnil v Indijo, Desideri pa je nadaljeval popotovanje proti vzhodu in naslednje leto prispel v Lhaso. Šele leta 1812 je prišel v območje Kailasha in jezera Manasarovar naslednji Evropejec, angleški popotnik William Moorcroft, ki je vzneseno pisal o veličini gore. Opisal je tudi Koro, čeprav se je sam ni udeležil. Prvi tujec, ki je Koro prehodil, je bil japonski raziskovalec Ekai Kawaguchi, ki je med letoma 1897 in 1903 večkrat obiskal Tibet. Tudi znameniti švedski raziskovalec Sven Hedin je leta 1907 šel mimo Kailasha na enem izmed svojih znanih potovanj po osrednji Aziji.

Leta 1926 se je pod goro pojavil tudi popotnik z gorniškiimi ambicijami, Hugh Ruttledge, ki je natančno preučeval severno steno Kailasha in jo ocenil kot popolnoma nepreplezljivo. Več možnosti za vzpon je videl po severovzhodnem grebenu; njegov sopotnik R. C. Wilson je pregledoval možnosti na južni strani gore, ki se je kazala kot bolj pohlevna. Posebno je Wilsona priganjal k vzponu šerpa z zanimivim imenom Satan, ki je menil, da se bosta po jugovzhodnem grebenu brez večjih težav povzpela na vrh. Zaradi pomanjkanja časa (tako sta vsaj zapisala) sta potem Ruttledge in Wilson opustila misel na vzpon na Kailash.

Deset let pozneje se je v območju Kailasha mudil znani avstrijski alpinist Herbert Tichy (poznejši zmagovalec na Čo Oju), da bi se povzpela na bližnji sedemtisočak Gurlo Mandhato. Ko je lokalne menihe spraševal, kako je z vzponom na Kailash, mu je eden odgovoril, da se na Kailash lahko povzpne samo tisti, ki je popolnoma brez greha. Pa še ta naj ne bi plezal nanj po snegu in ledu, ampak bi se spremenil v ptiča in odletel na vrh. Sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja je kitajska vlada Reinholdu Messnerju ponudila, naj se povzpne na Kailash,

vendar je to modro odklonil. Še leta 2001 so Kitajci dali dovoljenje za vzpon španski odpravi pod vodstvom Jesusa Martineza Novasa, kar je vzbudilo veliko negotovanje v mednarodni gorniški srenji. Zato so kitajske oblasti umaknile dovoljenje in trajno prepovedale vzpon na sveto goro. Messner je tako odločitev pozdravil, rekoč: "Če osvojimo to goro, bomo ukradli nekaj velikega v dušah tukajšnjih ljudi. Špancem svetujem, naj preplezajo kaj težjega. Kailash ni niti tako visok niti tako težak." In tako na Kailashu še do danes ni bilo nikogar (zgodbi, ki občasno pridejo v javnost in govorijo o tajnih nočnih vzponih, so skoraj gotovo konfabulacije in plod bogate domišljije). Kailash naj ostane za vedno nedotaknjen, saj na svetu ni človeka, ki bi bil popolnoma brez greha in bi bil vreden vzpona nanj. ●

Viri:

Siân Pritchard - Jones, Bob Gibbons: *Mount Kailash Trek*. Cicerone, Milnthorpe, Cumbria, 2007.

John Snelling: *The Sacred Mountain. The Complete Guide to Tibet's Mount Kailas*. East West Publications, London, 1990.

Stipe Božić: *Svete planine svijeta*. Profil, Zagreb, 2005.

Več avtorjev: *Tibet*. Lonely Planet, London 2011.

KAILAŠ MANASLU MUSTANG ISLAND PEAK EVEREST BC LADAK ZANSKAR

TrekTrek
udobne avanture

WWW.TREKTREK.SI

Kako je Slovenija postala alpinistična velesila

Tone Škarja

Pred pol stoletja je PZS ustanovila Komisijo za odprave v tuja gorstva. Deset let po tem, ko je prvi človek stopil na najvišji vrh sveta, trinajst let po vzponu na prvi osemtisočak. Prvi Slovenec je sicer plezal na osemtisočak že devet let prej, a kot državljan druge celine (kar že samo po sebi kaže na razliko med sposobnostjo in možnostjo). Leta 1960 je v indijski Himalaji dosegla delni uspeh

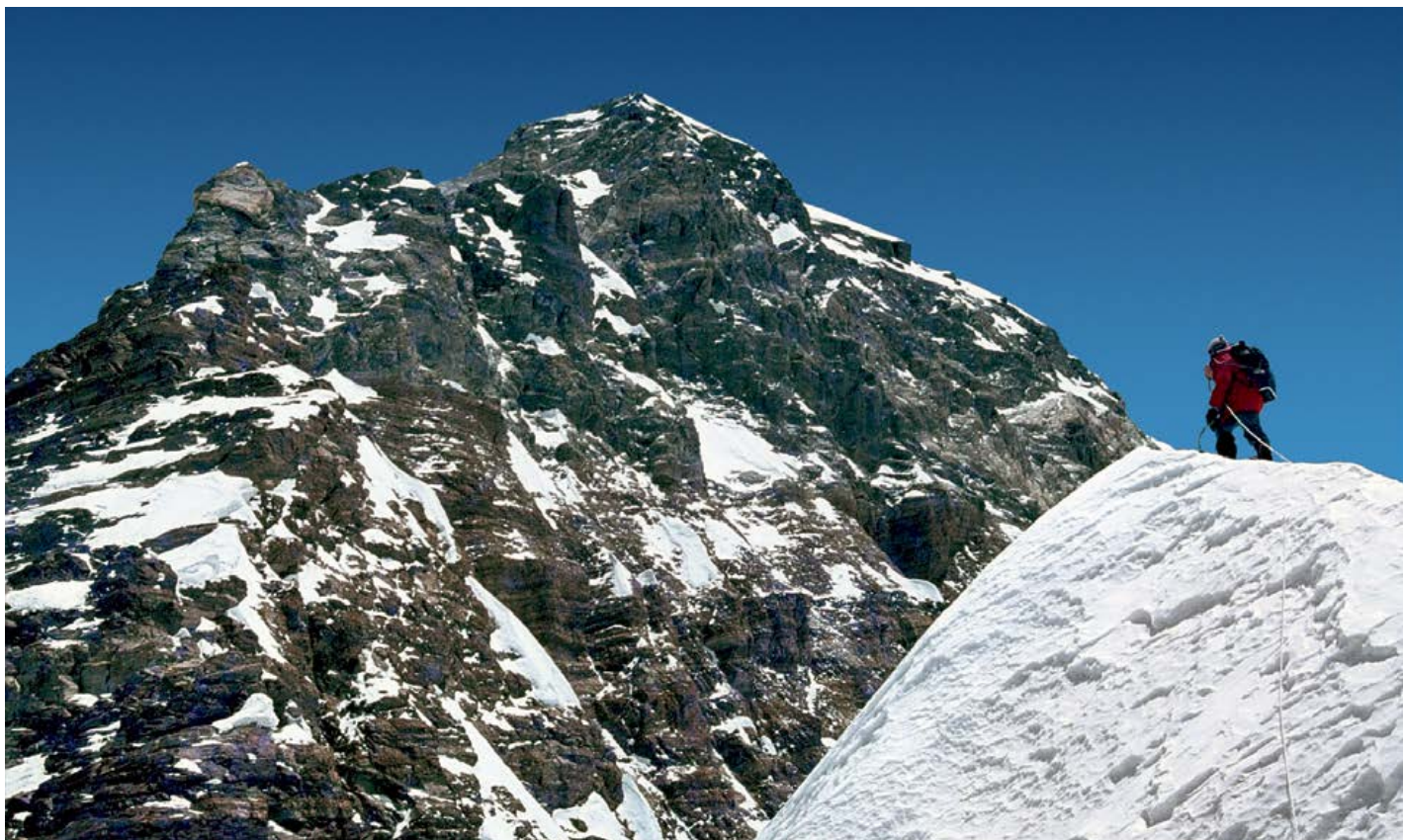
Roman Robas na Koti 8296 m (prvi vzpon) na Zahodnem grebenu Everesta 12. maja 1979
Foto: Dušan Podbevšek

naša prva odprava na Trisul. Vendar je prevladalo spoznanje, da bomo le z občasnimi akcijami, brez sistematičnega pristopa same krovne planinske organizacije, ostali le slučajni gostje najvišjega gorstva sveta, torej skromni sledniki drugim alpskim narodom. Osvajanje Himalaje poleg plezalnih veščin terja organizacijo, logistiko, paleta dejavnosti in znanja, ki doma in v Alpah niso potrebni. Tako je Skupščina PZS daljnega leta 1963 z ustanovitvijo Komisije za odprave v tuja gorstva (KOTG) zakoličila okvir in pot k ciljem, vrednih alpskega naroda. Alpinisti sicer radi romantično rečemo, da je pot že sama po

sebi cilj, vendar so bili tokrat cilji tisti, h katerim je bilo treba poiskati poti in najti sredstva zanje. Most med željami in uresničitvijo sicer je pot, vendar pot kot trdo delo in ne tavanje sem in tja. Ker gre za pol stoletja, sem obdobja razdelil po desetletjih in skušal iz podatkov odprav izluščiti značilnosti, poudarke, tudi dileme in smeri, ki so kazale na razvoj in gibanje v prihodnost.

Po ogrevanju hiter vzpon med alpinistične velesile

Začetek obdobja 1963–1973 so zaznamovale "ogrevalne" odprave – dve v Kavkaz in ena v Ande. Izraz "ogrevalne"

ni podcenjevalen, nakazuje le, da je bila bistvena smer Himalaja in da so te akcije, čeprav same z zahtevnimi cilji, služile hkrati za otip alpinistov in s tem že prvo selekcijo bodočih himalajskih moštev. Že četrta odprava se je usmerila na visok sedemtisočak (Kangbačen) v nepalski Himalaji, enako peta, šesta pa se je uspešno lotila velike stene osemtisočaka. Ta skoraj polni uspeh je obrnil azimut v smer naše himalajske prihodnosti. Če smo že zamudili osvajanje najvišjih vrhov, bodimo med prvimi pri premagovanju njihovih najtrših obzidij. Tako smo naslednje desetletje (1973–1983) z izpiljeno organizacijo na visokem sedemtisočaku uspešno dokončali vzpon po južni steni Makaluja (1975), šele tretji prvenstveni vzpon po veliki steni na osemtisočak v himalajski zgodovini. To je bil hkrati vzpon Slovencev na najožji vrh svetovnega alpinizma. Načelu "po prvenstvenih smereh na najvišje vrhove" smo uspešno sledili na Gašerbrumu (1977) in na Everestu (1979). Slednji z vzponom po Zahodnem grebenu predstavlja tehnično in logistično težjo smer od štiri leta starejše Britanske v Everestovi jugozahodni steni. Še v istem desetletju sta sledili gigantski steni Lotseja in Daulagirija, ta z več kakor dvotedensko odisejajo na alpski način, ter poskusa na dva druga osemtisočaka. Ta dejanja so spodbudila odpravarsko dejavnost tudi v drugih republikah takratne Jugoslavije, pri Slovencih pa društvene v Himalajo (Gaurišankar, Gangapura) in druga visoka gorstva Azije (Hindukuš) in Amerike (Andi). Najpomembnejše akcije tega obdobja je podprla država, posamezne tudi Slovenija, večino manjših pa pokrovitelji in podporniki, tudi z omogočanjem višinskih del alpinistom. Velik del opreme so izdelala domača podjetja, takrat smo bili tehnološko še precej blizu Zahodu.

Od klasičnih k sodobnejšim odpravam

Desetletje 1983–1993 je bilo gotovo najbolj razgibano, bolje rečeno pestro v naši dosedanji himalajski zgodovini. Največ vzponov na osemtisočake, največ prvenstvenih smeri nanje, prav tako na visoke sedemtisočake. Odprave smo iz klasičnih oblik postopoma preoblikovali v bolj sodobne, sledoč mentaliteti in tehničnemu napredku alpinistov, spremembam orodja in prehrane ter hitrejšemu transportu. Tako je bila baza pogosto le skupno naselje za naveze z različnimi cilji na

isti gori ali v soseščini. Alpski način in solo vzponi niso bili več izjema. Ožji Himalaji sta se pridružila še Karakorum in Tibet, oba z novimi smermi na tri osemtisočake. Ton tej dobi so dale tudi težke skalne in z ledom kombinirane smeri po vsej Himalaji. Precej odprav je bilo tudi nacionalno mešanih; ob naših Hrvatih in Makedoncih najdemo Italijane, Američane, Poljake, Britance, Švede, Mehičane. Uspešnih odprav na osemtisočake je bilo 18 z osmimi prvenstvenimi smermi nanje. Je pa, po dveh mrtvih v prejšnjem desetletju, tokrat ostalo v Himalaji pet naših alpinistov. Finančno breme tega desetletja so večinoma nosila podjetja in banke – poleg alpinistov samih in njihovih organizacij, seveda. Organiziranje odprav je tudi ob večji elastičnosti himalajskih držav postalo lažje, tamkajšnje agencije bolj strokovne, pomoč višinskih nosačev pa se je zmanjšala, ob vzponih na alpski način pa sploh omejila na pristop od baze do vzhodja stene.

Zadnji manjkajoči osemtisočak in menjava generacij

Ob enajstih uspehih na osemtisočakah v desetletju 1993–2003 je bila prvenstvena smer ena sama, a medijsko daleč najbolj odmevna: solistična v Daulagiriju, sicer že druga naša v južni steni. Vse drugo so bile ponovitve klasičnih pristopov. So pa barvo prvenstvenosti dali trije prvi smučarski spusti: z Gašerbruma po Japonskem kuloarju, z Anapurne in Everesta pa sploh prvič od vrha vse do baze. Z Anapurno smo leta 1995 tudi uspešno končali osvajanje vseh 14 osemtisočakov. Druga značilnost je izrazit porast števila manjših odprav in odličnih vzponov na alpski način, pa tudi samostojnih, torej solo. Tretja je prodor v Sikim, indijsko zvezno državo vzhodno od Nepala. Žal so le leto po naši uspešni izvidnici k vzhodni steni Kangčendzenge (z vzponom na Siniolču, 1994) sikimske oblasti iz verskih razlogov prepovedale vzpone na vse višje vrhove. Vse več je bilo mešanih odprav, torej tujcev v naših in naših v tujih. Poleg od leta 1991 "novih" iz BiH in Hrvaške nastopajo še državljani Avstrije, ZDA, Mehike, Nemčije, Nizozemske, Francije, Madžarske, Rusije, Italije, Britanije, Kanade, Poljske in Kazahstana. Ob PZS je bilo vedno več organizatorjev odprav samih društev, posameznikov in tudi samih pokroviteljev. To pa je hkrati obdobje najštevilnejših žrtev med himalajci: sedem jih je umrlo tam, nekaj pa v domačih gorah.

Andrej Štremfelj na vrhu Ledenege zoba, 6240 m, zadaj Šiša Pangma in Njanag Ri
Foto: Tone Škarja

Če je bila KOTG nekako do leta 2003 glavni usmerjevalec in najpomembnejši organizator himalajske dejavnosti, je bila v zadnjem desetletju (2003–2013) predvsem podpornik in organizacijski pomočnik odpravam in navezam. Število akcij se je močno povečalo, še več je bilo uspešnih akcij na osemtisočakah (14), zato pa le z dvema zmerno pomembnima prvenstvenima smerema (Čo Oju in Anapurna). Vzroki so v želji po osebnem uspehu, za posameznika lažje dosegljivih sredstvih iz lokalnega okolja, tudi v vodništvu, kombinaciji s komercialno dejavnostjo. Izguba časa in negotovost rezultata sta pomemben dejavnik pri zmanjšanju zanimanja za

visoke cilje. Nižji ponujajo več možnosti sprotno izbire in spremembe, veliki pa nobene. Uspeš ali pa ne! Vendar je opaziti izrazit porast kakovosti vzponov na šesttisočake, kjer so mladi plezalci preplezali nekaj osupljivih novih smeri v skali in ledu. Žrtev je bilo manj, pet v tem obdobju, a med njimi štirje izkušeni himalajci. Če s pogledom zdrsnemo po udeležencih odprav, opazimo izrazito menjavo generacij. Za nekoga, ki dogajanja ne spremlja tekoče, so to sama nova imena. Sodelovanje s tujimi alpinisti je že skoraj pravilo.

Refleksija

Pred koncem se dotaknimo še "stranjskih" dejavnosti te komisije. V vsem obdobju so jo po vrsti vodili Pavle Šegula (1963–1975), Aleš Kunaver (1975–1979) in Tone Škarja (1979–2013), vsi le prvi med enakimi, kakor moram

reči za zveste sodelavce v vseh obdobjih. Brez znanja in zavesti, kam in kako je treba, Slovenija ne bi dosegla tako visokega mesta. Ta strokovni organ, če mu tako rečem, je bil v primerjavi s podobnimi v drugih športih zastopnik. Ali je to dobro ali ne, je pri Slovencih, ki vse vrednotimo denarno, vprašljivo. A brez amaterskega pristopa KOTG pred 50 leti še začeti ni in ne bi mogla, potem pa ni mogla nehati. Preprosto, kajne?! Ob osnovni dejavnosti je KOTG skrbela za nemoteno in neprekinjeno sodelovanje z Nepalom pri izobraževanju njihovih vodniških kadrov vse od leta 1979. Včasih brez težav, drugič pa s polomljenimi nohti od praskanja za denarjem. S šolo je pač tako, da je ne smeš prekiniti. Prekinitev bi bila ukinitiv. Vsaj toliko kot za izobraževanje Nepalcev nam je šlo za čast. Ne bi šlo, če ne bi za Kunaverjem dela po vrsti nadaljevala

Peter Markič in Bojan Pollak, ki je še zlasti zaslužen za to gotovo najdaljšo izobraževalno pomoč nepalski planinski organizaciji. Tretja stvar je Mednarodni gorski muzej v Nepal, kjer je Slovenija dostojno zastopana v družbi najuglednejših himalajskih velesil. Tudi zaradi vsega tega in še mnoge, kar ne more biti zajeto v tem že tako obsežnem prispevku, je Slovenija bolj znana in cenjena.

Za vsako prihodnost rečemo, da je negotova, vendar obenem vemo, da bo prišla. Če se izrazim s prisposodbo, vredno tega pustolovskega športa – ali športne pustolovščine: Prerija je velika, široka, obzorje časa in prostora neomejeno, divjih mustangov na njej dovolj, in gotovo se bo našlo dovolj jezdecev, ki se bodo zavihteli na njihove hrbte in sledili zvezdam svojih sanj. Če bodo te tudi slovenske, toliko boljje. ◻

Tone Škarja

O svobodi v naravi

S kupina motoristov v Matkovem kotu se zaganja po vse strmejšem prodišču proti stenam. Nekaterim se motorji bolj smilijo, drugi vztrajajo, dokler kolesa niso do osi v pesku. Fotografiram. Trojica planincev prinese gorska kolesa na vrh Ojstrice in jih zloži v piramido. Fotografiram. Dva kolesarja se mučita po blatni, kot žleb oblikovani poti med Veliko in Malo planino. Na srečo sem na vzporedni potki, da se mi ni treba umikati. Fotografiram.

Tri slike, ki jih pred desetletji še ni moglo biti. Prav? Ni prav? Kje je črta, meja med tema dvema vprašanjema? Kaj dopuščam sebi in kaj bi dovolil drugim? Ali imam zdaj, ko sem star, enake kriterije za ocenjevanje teh pojavov, kot bi jih imel mlajši, močnejši, a s sedanjimi možnostmi?

Te slike s spremljajočimi vprašanji so se mi odvile ob blogu Boruta Peršolje in še bolj ob odzivih prizadetih na njegovo razglabljanje o gorskem kolesarjenju po planinskih poteh. Velika planina je moj referenčni poligon za opazovanje sožitja človeka in narave. Dovolj pogosto hodim tja in vse črte, ki sta jih v njeno površino vrezala narava in človek, so vidne kot na dlani. Če človek ne bi Velike planine kultiviral že stoletja in stoletja, bi bila to le neokrnjen višinski gozd. Sedanja pastoralna je torej delo človeka, tako kot je človekovo delo na primer oljna slika iste pokrajine. Pot med obema planinama, ki je bila še nedavno navadna planinska pot, je zdaj že prava večpasovnica. Prvotna steza je postala globok žleb, v dežju pa blatno korito. Pešci so sčasoma po levi in desni strani shodili dve vzporednici. Sledili so jim kolesarji, ki so se jim pešci spet malo umaknili. Po zdaj že kar široki večpasovnici se pripelje še kak terenec in ob razmočeni zemlji je že ena vožnja uničujoča. Po Veliki planini se dovoljeno in nedovoljeno prevaža že kar precej vozil. Pri kočah

se na srečo najde kak kos betona, da ni blata na pragu. Navsezadnje bi bil asfalt že kar edina dobra rešitev. Adijo, pastoralna!

Pred kratkim sem šel na Peco s severne strani. Z gondolo, potem pa peš. Zgornji del je z avstrijske strani res lepši, prav idiličen. Na vrhu pa mi je pohodne palice ukradel nekdo s slovenske strani, torej sem jih na srečo žrtvoval za naš "nacionalni interes". Del poti nad gondolo, kjer je pozimi smučišče, pa je pust, tak kot Krvavec in Veliki Zvoh. Tista železna ogrodja so poleti resnično videti kot grozljiv tujek, enako nesimpatične so strojno zglajene strmine.

Sprehodi po Dleskovski planoti. Nekoč tudi pašno področje, potem kraljestvo vse bolj bohotnega ruševja, zdaj ponovno oživljanje paše. Kar vesel si kravjih zvoncev in kmečke podjetnosti. Počasi ti pa le padejo v oči razlike s sosednjo Veliko planino. Tod je višina večja, gozda že po naravi ni več, le ruševje. A planota je bolj razgibana, strmine kratke, a večje, travna ruša nekompaktna, krhka, grob kraški svet. Kolesarjev ni, tudi nobenih drugih kolesnikov, še pehote komaj kaj. So pa krave, velike in težke, ki imajo le redko kje dovolj uravnave za lepo pašo. Nekakšne steze, bolj od parkljev razkopani grabni so speljani okrog vsakega ruševja. Veliko hoje je

treba za nekaj odgrizov trave. Vedno več je zanikrno posekanega ruševja, posekane površine pa so nemarno nastlane z vejevjem. Potem zveš, da dobijo kmetje denarno podporo, če širijo pašnike za višinsko pašo. In se ti, čeprav nepoznavalcu, postavi vprašanje, ali dobijo več od podpore ali od mleka teh krav. Vse se snema iz zraka in od novih površin je odvisen dotok evropskega denarja. Ali je to to?! Večina kolesarskih pripomb na Borutovo razmišljanje je bila nekako te vrste: "Skoraj noben planinec, mimo katerega sem peljal, ni protestiral; večina me je gledala celo z občudovanjem." No, to je več ali manj le zelena samopodoba, le ponos nad lastnim dosežkom, značilna lastnost mladega človeka. V resnici je učinek tak kot na cesti, ko te pešca prehitevajo avtomobili. Tudi kolesar, ki te prehiti na planinski poti, na določen način razvrednoti tvoj način gibanja. Gre za dve različni stvari na isti poti, ne za dva različna načina gibanja sama po sebi. Mlad človek uživa v moči, pa naj bo to le v lastni ali s tehničnimi sredstvi pomnoženi moči. Ali mislite, da bagrist, ki koplje novo pot za tovornjake z lesom, samo gara? Prav tako uživa, ko s postoterjeno močjo ruje skale iz pobočja.

Na koncu nam ostane slika, gibljava pastoralna, ki nam kaže, kako ravnamo

z okoljem, kako ga spreminjamo, kako se obnašamo v njem tudi mi sami in v odnosu do drugih, kako upošteva mo tudi tisto, zaradi česar je na istem prostoru in v istem času še nekdo drug. Nikoli ni bil človek tako poln besed o varstvu narave in medsebojni strpnosti in nikoli mu to še ni tako uhajalo iz rok kot prav zdaj. Okolje, kamor hodimo po požirke lepote, se spreminja hitreje, kot si mislimo. Spreminjamo ga pa mi.

Pred dobrim mesecem se je narava spravila nadse še bolj, kot se je kdajkoli sprivil nadrjno človek. Morda prav zato, da bo sama sebi dala nov zagon za obnovo, za novo rast. Mogoče bi ji morali slediti v tem, prav tako s premorom, da pretresemo svoje lastno ravnanje, ga "resetiramo" in si znova določimo meje. Svoboda ni brezmejna. Je pa le za pametne in odgovorne ljudi. Praske, ki segajo vse globlje in vse višje v naravo, povzročajo in omogočajo samo nekaj: denar. Denar, pa naj bo kot želja ali presežek, dodatek človekovi naravni moči. Le najbolj navadna rebrasta guma, nalepljena na pohodne čevlje in gnana navzgor in naprej s človekovo naravno močjo, edina cenovno vsem dosegljiva, nam jamči, da si okolje ohranimo v obliki, ki jo imamo radi. Okolje, kamor hodimo iskat tisto, česar v našem dolinskem okolju že dolgo ni več. ●

Foto: Tone Škarja

Andreja Tomšič

"**J**oj, pogledj, po tej cesti gremo ... Vedno me je zanimalo, kam vodi, pa tako pogosto sem se peljal mimo," je navdušeno razlagal Rado, ko smo pred Trbižem, tik za kratkim predorom pod železnico, zavijali ostro levo. Res je ta odcep nekako neizrazit, smerokaz za Ortigaro in Rutte piccolo pa je že toliko časa tam, da ga skoraj ne opaziš več.

Prvič v neznani dolini

Remšendol/Val Romana je dolga samotna dolina, vpeta med Mangartsko in Jezersko dolino/Val Rio del Lago v smeri sever-jug. Na vzhodu jo od Mangartske doline loči greben Bukovnika/Monte Buconig, 2076 m, in Poldnika ali Kope/Picco di Mezzodi, 2063 m. Slednji se proti severu nadaljuje z divjim grebenom skorajda neznanih vrhov. Mnogi med njimi imajo le nemška imena, po mogočnosti pa izstopata Breittkofel, 1988 m, in Schöneck, 1787 m. Na zahodu med Remšendolom in Jezersko dolino leži greben Šobra/Monte Sciober in Rabeljskih špic/Cinque Punte. Konec doline se razdeli v več grap, ki se zajedajo v pobočja vrhov,

nanizanih v grebenu Predelskih Vršičev med Mangartskim sedlom/Forcella Mangart, 2056 m, in prelazom Predel/Passo del Predil, 1156 m. Najslikovitejša gora, ki se nad dolino dviga na jugu, je ostro zašiljen Monte Bucher, 2023 m. Moj prvi obisk Remšendola je bil pri vzponu na Šober, vrh v grebenu, ki objema dolino na zahodu. Običajno je ob takih priložnostih večje pričakovanje vzpona kot samega izhodišča, vendar je bilo takrat drugače. Remšendol je bil neznanka, kot neka nova skrivnostna

Od kod ime?

V srednjem veku so se v dolino naselili Nemci in jo poimenovali Remmertal oz. Römmertal, kar naj bi v prevodu pomenilo vranji dol. Kasneje so začeli Slovenci dolino imenovati Remšendol, Italijani pa so v nemškem imenu našli povezavo z Rimljani in jo poimenovali Val di Romana (pozneje Val Romana).

dežela, ki je toliko let ostala skrita mojim gorniškim raziskovanjem. Najprej vožnja skozi vas Male Rovte, Rute/Rutte piccolo, ozka cesta skozi gozd nekam navkreber in spet navzdol in na koncu veliko nakladališče za

Ostre Rabeljske špice nad Rabeljskim jezerom Foto: Miran Hladnik

les in parkirišče tik pred dolino. Po gozdni cesti, zaprti za promet, smo se ob Belem potoku/Rio Bianco odpravili v osrčje Remšendola. Številka 511 na začetku ceste označuje pot, ki vodi po celi dolini, na koncu pa se vzpne proti sedlu Čez Stože/Sella Ursic, 1763 m, v Mangartovem zahodnem grebenu. Naša pot se je od nje odcepila že prej.

Hoja po dolini je bila odlična za jutranje ogrevanje, vedno bolj pa so se odpirali tudi pogledi na strma pobočja in vrhove, ki jo obdajajo, proti zahodu tudi na zaraščen greben Šobra, našega cilja. Nenadoma se je v daljavi pokazala

Plezališče Remšendol

Italijanska vojska je v Remšendolu uredila tudi dve dobro opremljeni plezališči s smermi od 3. do 8. težavnostne stopnje ter z nekaj večraztežajnimi smermi. Dostop do plezališča je od parkirišča po cesti, dokler ta ne zavije levo v grušč. Na drugi strani doline zagledamo nadaljevanje ceste in se po njej vzpenjamo še nekaj časa, dokler ne pridemo najprej do spodnjega plezališča, nekoliko naprej pa še do zgornjega.

koničasta gora. Lepa, divja, strma. Nepristopna? Po zemljevidu sem ugotovila, da je to Bucher. Slovenskega imena ne poznamo in tudi Italijani so le dodali Monte. Na ta najbolj markanten vrh nad dolino ne vodi nobena markirana pot. Zagotovo pa je lep izziv za raziskovalce nekoristnega sveta, ki bodo morali nekaj mest preplezati (zgornja II. stopnja težavnosti) in se prebiti skozi gosto ruševje. Cesta se je po pol ure hoje izgubila v grušču. Nekaj deset metrov naprej smo

zavili desno na pot št. 518 proti planini Kolja jama/Alpe di Rutte, 1520 m. Bel grušč doline, kolikor se ga je videlo skozi gozd, je zelo hitro ostajal pod nami in po dobrih dveh urah, po strmih vzponu, prečenju nekaj grap in izpostavljenih prehodov pod stenami ter skozi gozd, se je pred nami odprl amfiteater s čudovito kuliso, ki iz doline sploh ni bila vidna. Kako lahko človeka presenetijo razgledi, ko pričakuje nekaj povsem drugega ... Zelena planina, obdana z macesni in smrekami, pred njo majhna lesena koč,

v ozadju pa pet belih špic. Jesenski čas z rumenimi macesni je vse skupaj seveda še polepšal. Takrat sploh nisem pomislila, da bi se kdaj povzpela na tiste špice v ozadju, tako oddaljene in nepristopne so bile videti. Kot da jih bo naslednji piš vetra izbrisal. No, seveda, Rabeljske špice naredijo vtis že iz Rablja/Cave del Predil v Jezerski dolini, ko pa se jim enkrat tako približaš, začneš o njih sanjati. Vendar – naš cilj je bil Šober in po kratkem počitku ob zavetišču Capanna Cinque Punti smo se

3

po označeni poti odpravili naprej. Po slikoviti poti mimo skritega razgledišča, od koder smo občudovali Jezersko dolino, smo se v eni uri povzpeli na vrh Šobra. Kljub "kosmatemu" videzu iz doline nas je presenetil z goličavo, od koder smo lahko občudovali okoliške vrhove. Proti severu rušnato Malo Rušo/Punta dei Camosci, 1922 m, Vršič/Ursic di Raibl, 1917 m, in Grintavec, 1943 m, v grebenu Predelskih Vršičev. Bucher od tu ni bil več tako koničast in je kazal svoje razpotegnjeno zahodno pobočje.

Naslednjč nekaj več

Moji obiski Remšendola so postali pogostejši. Treba je bilo doseči toliko vrhov, ki so name naredili vtis ob prvem obisku, prehoditi številne poti, predvsem pa vedno znova uživati v tej dolini in se čuditi njeni divjini. Tako je kmalu prišel na vrsto Poldnik ali Kopa. Nanj vodita dve poti, lažja in bolj znana iz Mangartske doline ter zahtevnejša iz Remšendola. Ta, slednja, je pravo doživetje, polna grebenov, razgledov, strmih trav in skal. Naša pot je na začetku

1 Dolina Remšendol/Val Romana

Foto: Jože Drab

2 Pogled s Sedelca na vrhove vzhodno nad Remšendolom. Z leve proti desni: Breitkofel, Remšenturn (Torre di Valromana), spodaj med njima Schönkofl, Poldnik in Bukovnik. Levo spodaj Remšendol.

Foto: Andrej Stritar

3 Mangart z vrha Rabeljskih špic

Foto: Vladimir Habjan

4 Idilična planina Kolja jama

Foto: Andrej Stritar

strmimi stenami Bukovnika, Malih špic/Cime Verdi, 2167 m, Visoke špice/Cima Alta di Valromana, 2159 m, in Skale, 2133 m, smo se vzpeli vse do ostenja Bukovnika, kjer so nas rdeče pike vodile v strm žleb. In to je bila naša pot. Morali smo malo poplezati, a večjih težav ni bilo. Na Rateški škrbini/Forcella di Ratece, 1851 m, se nam je prvič odprl pogled na obe Mangartski jezери v Mangartski dolini. Nadaljevali smo gor in dol po grebenu, kjer so se menjavali grušč in skale, ki so zahtevali pazljiv korak, ter trave, s pogosto komaj vidno potko, delno tudi med ruševjem. Tik pod vrhom se nam je pridružila pot, ki pripelje s sedla Sella Colrotondo, 1400 m, po kateri smo sestopili. Z vrha so bili čudoviti pogledi na vse strani, posebno na celoten greben od Ponc do Mangarta.

Rušnata Mala Ruša

Sledili so obiski vrhov v grebenu Predelskih Vršičev v zatrepu doline. Med njimi sta izrazita Vršič in Grintavec, najbolj pa mi je ostala v spominu Mala

Na vzhodu sta kraljevala Bukovnik in Poldnik, ki se proti severu nadaljujeta v divji greben malo znanih vrhov z najbolj izstopajočima Breitkoflom in Schöneckom. Na zahodu se je lepo videla Kraljevska špica/Monte Re, 1912 m, kuliso v ozadju pa so delale gore Viševe in Montaževe skupine.

vodila po dolini, nato pa se je usmerila levo in po slabi uri se je gozdni kolovoz strmo odcepil proti Moriški krnici/Alpe Moritsch. Med potjo smo za nekaj minut skrenili še do lovske kočje, saj je bil ravno pravi čas za prvi počitek in biranje moči za nadaljnji vzpon. V divji, odmaknjeni krnici, ki je obkrožena s

Moč Belega potoka

Grušč pokriva spodnji del doline Remšendol, pod njim pa neumorno, skoraj do vhoda v dolino, teče Beli potok. Moč potoka so na mestu, kjer pride na plano, izkoristili za gradnjo majhne hidroelektrarne, kar je dolini odvzelo nekaj njenega divjega čara.

Vršni del vzpona na Poldnik Foto: Jože Drab

Ruša. Izredno redko doživi obisk, saj moramo najprej prehoditi celo dolino Remšendol, za finale pa nas tik pod vrhom čakata še kratek skalni skok in "pretepanje" z ruševjem. Po njem je gora verjetno tudi dobila ime. Zanimivo je, da je sosednja Velika Ruša 89 metrov nižja, imeni ne pomenita višine, pač pa obsežnost ruševja na vrhovih.

Rabeljske špice

Končno so prišle na vrsto tudi Rabeljske špice. Za začetek le prva, najvišja Punta Prima, 1909 m, ki je dostopna z lažjim plezanjem. Ruševje in trave, ki jih prekinjajo strmi skalni odseki, so za običajnega gornika s planine Kolja jama videti kar zahtevni. Vendar si je

informacije

Kako v Remšendol: Od mejnega prehoda Rateče zapeljemo po glavni cesti proti Trbižu/Tarvisio. Takoj za podvozom pod železnico zavijemo na lokalno cesto ostro levo, nato ponovno pod železnico do vasi Male Rovte/Rutte piccolo. Na južnem koncu vasi je križišče, kjer zavijemo levo navzgor po nekoliko ožji asfaltirani cesti proti vasi Koprivnik/Ortigara. Cesta se dviga in spušča, nato pa nas po krajšem spustu pripelje do ostrega ovinka. Tu je veliko parkirišče, desno pa se odcepi makadamska cesta v dolino Remšendol. Cesta v dolino je za motorni promet zaprta.

Koče in zavetišča: V Remšendolu in na okoliških planinah ni oskrbovanih koč. Na planini Kolja jama je neoskrbovano zavetišče Capanna Cinque Punti z virom vode.

Literatura: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009.¹

Zemljevida: Alpi Gulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

¹ Poti iz doline Remšendol so podrobneje opisane v novem vodniku Planinske založbe z naslovom Julijske Alpe - Mangart in Jalovec avtorja Jožeta Draba, ki bo predvidoma izšel spomladi 2014.

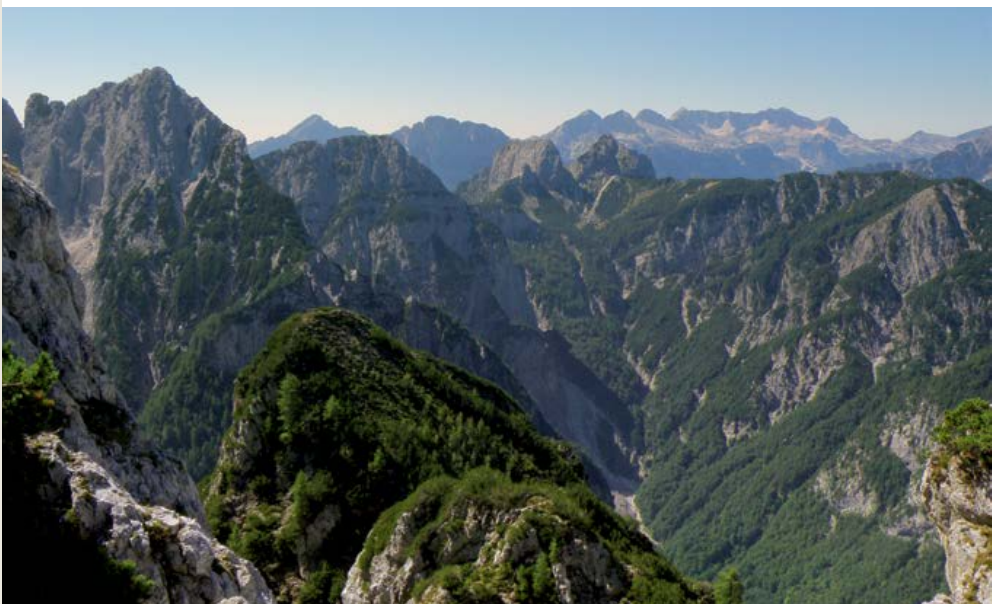

med počitkom na planini dobro vzeti čas in pogledati, kje so vsi tisti opisani prehodi, saj je celotni del, ki ga bomo prehodili in preplezali do sedla, pred nami kot na dlani.

Na Punto Primo smo se odpravili trije, javeni lažjega plezanja, zato nam spodnji kamin in izpostavljen skalna prečka na začetku nista delala težav. Kasneje se je strmina povečala, z njo pa tudi izpostavljenost. K sreči nam je bilo ponekod ruševje v pomoč. Večjo previdnost je zahtevala hoja po strmih grušču od sedla naprej, kjer padajo stene Rabeljskih špic strmo v Jezersko dolino. Tukaj je bila izpostavljenost kar precejšnja in predvsem sestop je zahteval popolno pozornost. Po vsej napetosti na poti je bil seveda vrh še toliko bolj cenjen. Ponudil pa nam je tudi izredne razglede na planino Kolja jama,

Schönkofl, Monte Bucher, Vršič, v ozadju Kanin Foto: Andrej Stritar

na Jezersko dolino, na celoten greben Predelskih Vršičev ... Po brezpotnem grebenu smo se odpravili še na neimеноvani vrh pred drugim vrhom Rabeljskih špic, kjer se nam je odprl še pogled na Rabeljsko jezero. Po sitnem gruščnatem sestopu na sedlo se je začel prijetnejši del poti, kjer smo celo naredili obvoz in se tako delno izognili izpostavljenosti. Vmes nas je presenetila vrv, ki je bila še kako dobrodošla na začetku spusta skozi strmo in mokro gruščnato grapo. Planino Kolja jama je že skoraj prekrila senca, ko smo se že gredli na zadnjih sončnih žarkih pred kočo Capanna Cinque Punti. Spoznala sem, kako veliko lahko ponudi ta skrita, majhna in divja dolina. In kako prijeten je lahko izlet, če želi človek hoditi po označenih poteh, pa vendar stran od hrupnih množic, ki jih v vročih poletnih dneh privabljajo naše najbolj znane in obiskane gore. In koliko je tu neoznačenih poti in brezpotij, ki gornike kar kličejo po odkrivanju nečesa novega. ◉

Poldnik Foto: Jože Drab

Mogočna gora v divjem grebenu, ki loči dolino Remšendol/Val Romana na zahodu od Mangartske doline na vzhodu. Najbolj drzno obliko kaže s severa, kjer prebivalcem Fužin/Fusine in Val Romana kaže opoldanski čas,

kadar je sonce za njenim vrhom oz. nad njim. Tako je gora tudi dobila ime. Na vrh vodi kar nekaj poti. Tu je opisana najlepša, a tudi najbolj zahtevna pot.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena, a nezavarovana pot, mestoma l. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

Nadmorska višina: 2063 m

Višina izhodišča: 854 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Parkirišče na začetku doline Remšendol. WGS84: N 46,4830, E 13,6119
Od mejnega prehoda Rateče zapeljemo proti Trbižu/Tarvisio. Takoj za podvozom pod železnico zavijemo ostro levo v smer Malih Rovt/Rutte piccolo in nato še 2 km proti vasiči Koprivnik/Ortigara.

Časi: Izhodišče—Poldnik 5 h
Sestop 3 h
Skupaj 8 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009.¹

Zemljevida: Alpi Gulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča nadaljujemo po dolini, sprva po markirani makadamski cesti št. 511, nato po obsežnem prodišču hudourniške reke Beli potok/Rio Bianco ali po novi cesti ob njem. Na koncu prodišča moramo na širok, a strm kolovoz skozi gozd do razpotja.

¹ Opomba je na strani 32.

Mala Ruša/Punta dei Camosci, 1922 m, čez sedlo Čez Stože

Mala Ruša Foto: Jože Drab

Mala Ruša je širok rušnat in z Mangartske planine na jugu na videz pohleven mejni vrh. Povsem drugačen je videz s severa, kamor pada strma razdrapana stena, ki se konča več kot 500 metrov niže v dolinici Gamsji dol. Na vzhodu

se dviga s škrbine Čez Beli potok/Forcella di Rio Blanco, na zahodu pa s sedelca Vrh Drendoliča oz. širšega sedla Čez Stože/Sella Ursic. Gora ima dva vrhova, ki ju deli globoka, izrazita grapa. Zanimivo, da je Mala Ruša

višja od Velike Ruše. Ime sta dobili po velikosti rušja in ne po višini. Gora je lažje dosegljiva pozimi, ko je snežna odeja dovolj visoka, da prekrije rušnata pobočja, je pa zato takrat nevarna zaradi plazov.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot in zahtevno brezpotje.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada.

Nadmorska višina: 1922 m

Višina izhodišča: 854 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Parkirišče na začetku doline Remšendol. WGS84: N 46,4830, E 13,6119
Od mejnega prehoda Rateče zapeljemo proti Trbižu/Tarvisio. Takoj za podvozom pod železnico zavijemo ostro levo v smer Malih Rovt/Rutte piccolo in nato še 2 km proti vasiči Koprivnik/Ortigara.

Časi: Izhodišče—Mala Ruša 4.30 h
Sestop 3 h
Skupaj 7.30 h

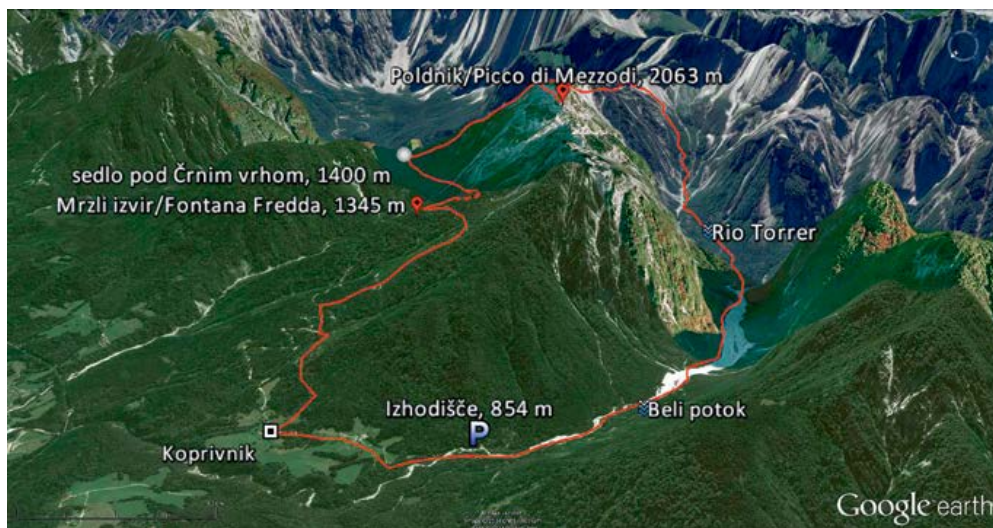
Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: ¹

¹ Poti iz doline Remšendol so podrobneje opisane v novem vodniku Planinske založbe z naslovom Julijske Alpe – Mangart in Jalovec avtorja Jožeta Draba, ki bo predvidoma izšel spomladi 2014.

Tu zavijemo levo na pot št. 519, ki nas vodi v stransko dolino do struge potoka Rio Torer in ob njej mimo slapu strmo navzgor. Gremo mimo lovske kočice (5 min s poti na desni) in po hudourniški grapi, ki nas privede v divjo Moriško krnico/Alpe Morisch. Po grušču in travah na levi strani krnice se vzpnemo vse do zahodnega ostenja Bukovnika/Monte Buconig, 2076 m. Markacije nas usmerijo levo v strm žleb (I), ki ga preplezamo prosto, saj varoval ni. Nad žlebom se po široki zajedi najprej vzpnemo, nato pa jo prečimo in obidemmo njen zgornji del levo po poti med ruševjem. Nad njim dosežemo raz, s katerega se po krušljivem žlebu spustimo v Rateško škrbino/Forcella di Ratece, 1851 m. Sledi prečenje dolgega in razbitega južnega grebena Poldnika. Prvi grebenski stolp obidemmo po poličkah na zahodni, remšendolski strani. Pot nadaljujemo po grebenu gor in dol, po delno skalnatem, delno z ruševjem zaraščanem grebenu. Nekaj mest je težje prehodnih in zoprnno krušljivih (I).

Ko pot zapusti greben in se prečno vije po njegovi vzhodni, mangartski strani, se kmalu srečamo s potjo, ki vodi na vrh s severa. Od vrha na levi nas loči le še kratek strm vzpon.

Sestop: Z vrha strmo sestopimo do razpotja, kjer zavijemo levo na pot št. 515 proti severu. Najprej se moramo

spustiti skozi krušljiv skalni žleb, nato pa prečimo vzhodna pobočja in po gozdnem grebenu Kolarič/Monte Collarice dosežemo sedlo pod Črnim vrhom/Sella Colrotondo, 1400 m. Tu se levo navzdol odcepi označen kolovoz št. 514. Po njem se spustimo proti dolini Črnega potoka/Rio Nero,

a kolovoz zapustimo in se levo preko gozdnega hrbta Mrzli izvir/Fontana Fredda, 1345 m, spustimo ob potoku Knelka/Rio Carnelca. Dosežemo gozdno cesto in kmalu zatem tudi zaselek Koprivnik. Od izhodišča nas loči le še 900 metrov asfaltne ceste.

Jože Drab

Mala Ruša/Punta dei Camosci, 1922 m, čez sedlo Čez Stože

Zemljevida: Alpi Gulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.
Vzpon: Z izhodišča gremo po poti št. 511, in sicer sprva po makadamski cesti in kasneje po produ hudourniške reke Beli potok/Rio Bianco v zatrep doline. Tu se vzpnemo po strmem kolovozu mimo odcepa za Poldnik ali Kopo na pot, ki pod stenami zavije desno in v vzponu preči gruščnato pobočje skalnega podora. Nadaljujemo v ključih navzgor ob podporu in skozi gozd. Po dveh urah od izhodišča strmina nekoliko popusti na travnatem pomolu. Skalni greben obidemmo po desni skozi kratek skalni žleb in se višje vzpnemo skozi pas ruševja. Ko dosežemo krnico pod grebenom, se vzpnemo levo na mejno sedlo Čez Stože, 1736 m, nad Mangartsko planino. Nadaljujemo levo mimo mejnih kamnov 6/16 in 6/15 po neoznačeni poti skozi ruševje v sosednjo

dolinico Drendolič (na zemljevidih tudi Dren), kjer se vzpnemo po desni strani grape pod skalami navzgor do sedelca. Tu se moramo povzpeti okoli 25 metrov čez skale, rahlo proti levi do

roba stene, ki prepadno izginja proti Remšendolu. Višje iščemo najlepše prehode med ruševjem. Najlaže gre bližje robu stene, vendar je potrebna previdnost. V pomoč so redki možiči

ter nekaj skal in manjših jasic. Po "pretepanju" z ruševjem stopimo na goli travnati vrh Male Ruše.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Jože Drab

Vršič in Grintavec z Male Ruše Foto: Jože Drab

Nad krnico na koncu remšendolske doline kraljujejo Vršič, Mali Grintavec in Grintavec. Stojijo v mejnem grebenu med sedlom Čez Stože/Sella Ursic

na vzhodu in Vraško škrbino/Portella na severu. Z vseh vrhov je čudovit razgled. Čeprav se gori branita obiskovalcev s strmimi stenami in gostim

ruševjem, sta dokaj enostavno dosegljivi s sedla Škrbinica med njima.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot.

Oprema: Običajna gorniška oprema.

Nadmorska višina: 1917 m (Vršič), 1943 m (Grintavec)

Višina izhodišča: 854 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Parkirišče na začetku doline Remšendol.

WGS84: N 46,4830, E 13,6119

Od mejnega prehoda Rateče zapeljemo proti Trbižu/Tarvisio. Takoj za podvozom pod železnico zavijemo ostro levo v smeri Malih Rovt/Rutte piccolo in nato še 2 km proti vasi Koprivnik/Ortigara.

Koča: Capanna Cinque Punte, 1520 m, neoskrbovano zavetišče.

Časi: Izhodišče–Vršič in Grintavec 5 h
Sestop 3.30 h

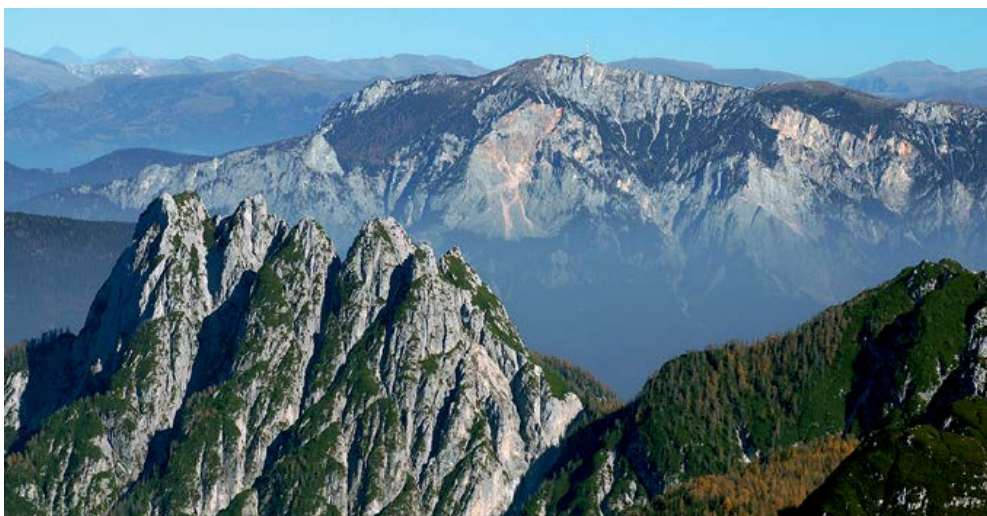
Skupaj 8.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: ¹

¹ Poti iz doline Remšendol so podrobneje opisane v novem vodniku Planinske založbe z naslovom Julijske Alpe – Mangart in Jalovec avtorja Jožeta Draba, ki bo predvidoma izšel spomladi 2014.

Rabeljske špice/Cinque Punte, 1909 m

Rabeljske špice iz zraka, v ozadju Dobrač Foto: Oton Naglost

Gora z več ošiljenimi vrhovi zahodno nad Remšendolom, ki si sledijo od sedla Alpel/Sella Alpel, 1676 m, na severu proti sedlu Sella della Malga, 1616 m, na jugu. Najlepši pogled nanje je iz sosednje Jezerske doline iz Rablja/Cave del Predil, po katerem so špice tudi dobile slovensko ime. Italijansko ime je prevod nemškega

Fünfspitz, ki poudarja obliko gore, ki ima pet vrhov. V resnici je špic še več, a so manj izrazite. Najvišja med njimi se imenuje Prvi vrh/Punta Prima. Na remšendolski strani se špice lepo pokažejo šele na planini Kolja jama/Alpe di Rutte. Špice so zelo težko dostopne. Brez težjega plezanja je dostopen le Prvi vrh, z

nekaj orientacijskimi težavami pa tudi oba sosednja vrhova – Severni vrh in Drugi vrh.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje, mestoma plezanje I.–II. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, vrv za varovanje, plezalni pas.

Nadmorska višina: 1909 m

Višina izhodišča: 854 m

Višinska razlika: 960 m

Izhodišče: Parkirišče na začetku doline Remšendol.

WGS84: N 46,4830, E 13,6119

Od mejnega prehoda Rateče zapeljemo proti Trbižu/Tarvisio. Takoj za podvozom pod železnico zavijemo ostro levo v smer Malih Rovt/Rutte piccolo in nato še 2 km proti vasi Koprivnik/Ortigara.

Koča: Capanna Cinque Punte, 1520 m, neoskrbovano zavetišče.

Časi: Izhodišče–Rabeljske špice 3.30 h

Sestop 3 h

Skupaj 6.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: ¹

¹ Poti iz doline Remšendol so podrobneje opisane v novem vodniku Planinske založbe z naslovom Julijske Alpe – Mangart in Jalovec avtorja Jožeta Draba, ki bo predvidoma izšel spomladi 2014.

Zemljevida: Alpi Gulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča gremo po poti št. 511 sprva po makadamski cesti in kasneje po produ hudourniške reke Beli potok/Rio Bianco v zatrep doline. Tu se vzpnemo po strmem kolovozu mimo odcepa za Poldnik ali Kopo na pot, ki pod stenami zavije desno in v vzponu preči gruščnato pobočje skalnega podora. Nadaljujemo v ključih navzgor ob podoru in skozi gozd. Po dveh urah od izhodišča strmina nekoliko popusti na travnatem pomolu. Skalni greben obidemo po desni skozi kratak skalni žleb in se skozi pas ruševja in krnico povzpemo na Vraško škrbino, 1798 m. Tu zavijemo levo proti sedlu Čez Stože, 1736 m, a kmalu zavijemo desno navzgor.

Nadaljujemo po neoznačeni stezici v smeri sedelca med Vršičem in Malim Grintavcem mimo skalnega zoba. Na škrbinici, 1828 m, zavijemo levo

čez strme trave in krušljive skale na vrh Vršiča, 1917 m, ali desno preko rušnatih in travnatih pobočij na vrh Grintavca, 1943 m.

Sestop: Sestopimo lahko po isti poti, vendar je lepša krožna pot. Sestopimo do Vraške škrbine in nadaljujemo po

poti št. 520 proti severu po razglednem grebenu Šober/Monte Sciober, 1853 m, med Jezersko dolino na zahodu in Remšendolom na vzhodu. Pot se nato spusti na planino Kolja jama/Alpe di Rutte pod Rabeljskimi špicami, kjer stoji bivač. Prečimo

travnjak pod kočo in se po poti št. 520 strmo spustimo nazaj v dolino Remšendol. Zadnjih nekaj minut hodimo po makadamski cesti do izhodišča.

Jože Drab

Rabeljske špice/Cinque Punte, 1909 m

Zemljevida: Alpi Gulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča gremo po označeni makadamski cesti št. 511 po dolini do obsežnega prodišča hudourniške reke Beli potok/Rio Bianco. Tu zavijemo desno ob prodišču po poti št. 518 ter se kmalu povzpemo desno navzgor. Kmalu prečimo kamnito hudourniško grapo, po gozdu pod strmimi stenami in po izpostavljenih policah dosežemo večjo grapo potoka Šober/Rio Sciober. Pot jo preči pri večjem balvanu (ob visoki vodi prehod ni mogoč), na drugi strani pa se v ključih strmo vzpne skozi gozd vse do planine Kolja jama z zavetiščem Capanna Cinque Punte, 1520 m. Nadaljujemo čez travnik proti stenam na jugozahod, kjer nas neoznačena pot vodi skozi gozd in ruševje (redki možiči) in kasneje desno do vrha melišča pod stenami. Skozi manjši kamin na desni se vzpnemo do izpostavljenega skalnega skoka, ki ga preplezamo proti desni v lažji svet.

Nadaljujemo levo navzgor ob ruševju in skozi plitev hudourniški žleb ali desno vodoravno pod skalami čez gladko, večinoma mokro skalo ter skozi ozek zagruščen žleb (pritrjena vrva) na vrh žleba, kjer se varianti vzpona spet združita. Proti levi obidemo raz, gremo čez manjšo grapo ter se povzpemo na škrbino med Severnim in Prvim

vrhom. Po skalno gruščnati gredini levo dosežemo zahodno pobočje. Skozi izsekano ruševje se po skrotju povzpemo na vrh.

Sestop: Sestopimo lahko po isti poti, vendar je lepša krožna pot. Do planine Kolja jama se vrnemo po isti poti, nato pa takoj zavijemo levo navzgor po poti št. 518 na sedlo Alpel/Sella Alpel,

1676 m. Od tu lahko v 15 minutah dosežemo razgleden vrh Alpel/Cima Alpel, 1743 m, na desni, sicer pa nadaljujemo navzdol po gozdnem grebenu čez vrh Fratta val Frassino, 1309 m, skoraj do vasi Male Rovte. Na gozdni cesti zapustimo markacije in gremo desno do asfaltne ceste ter po njej dosežemo izhodišče.

Jože Drab

Prečenje nad dolinico V Kožnah nas pripelje do vznožja Stola, ki ga vidimo pred sabo. Foto: Igor Jenčič

Najvišji vrh Karavank je s smučmi dostopen po več smereh. Nanj se lahko povzpemo iz Završnice, z Zelenice ter iz dolin Poden/Bodental in Medvedji dol/Bärental v Avstriji. Pri turi iz Završnice je v spodnjem delu ovira gozd, z Zelenice imamo zelo dolga prečenja, smuki v Medvedji dol pa so rezervirani za boljše smučarje. Tako je v okviru običajne turnosmučarske zahtevnosti verjetno najlepši smuk v Poden. Odlikujejo ga razgibana pokrajina, lepi smučarski tereni ter dolga sezona. Seveda pa tura ni brez nevarnosti: skoraj v celoti poteka po plazovitem terenu, v trdem snegu pa je na strminah pod Stolom in pod Vrtačo nevarnost zdrsa.

Zahtevnost: Nekoliko zahteven turni smuk (N+).

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2236 m

Višina izhodišča: 1052 m

Višinska razlika: 1200 m

Izhodišče: Kmetija Podnar/Bodenbauer. WGS84: N 46,2807, E 14,1290

Na slemenu Kleka Foto: Igor Jenčič

Klek ali Rožca leži v glavnem grebenu Karavank med Golico in Dovško Babo. Čeprav ga sosedje prekašajo po višini, sodi med lepše turnosmučarske vrhove v tem delu Karavank. Ker v spodnjem delu smučamo po gozdu, je potrebna dovolj debela snežna odeja. Tehnično tura ni posebej zahtevna, je pa zahtevna orientacija v gozdu v začetnem delu ture. Pri tem nam zelo koristijo GPS-naprava pa tudi sledi predhodnikov (če vemo, da jim lahko zaupamo). Vršna strmina je nevarna za plazove, zlasti južnega snega.

Zahtevnost: Nekoliko zahteven turni smuk (N-).

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 1753 m

Višina izhodišča: 910 m

Višinska razlika: 850 m

Izhodišče: Planina pod Golico.

WGS84: N 46,2811, E 14,0304

Z Jesenic se zapeljemo na Planino pod Golico. Malo naprej od spodnje postaje sedežnice Španov vrh se zelo navzdol odcepi cesta, ki nas mimo

Z mejnega prehoda Ljubelj se peljemo proti Borovljam do prelaza Mali Ljubelj, kjer se levo odcepi cesta do Slovenjega Plajberka/Windisch Bleiberg. Po tej cesti se zapeljemo do njenega konca, do kmetije Podnar (od Malega Ljubelja 7 km).

Koča: Prešernova koča na Stolu, 2174 m, 051 611 366, pozimi zaprta.

Časi: Izhodišče–Stol 4 h

Spust 2 h

Skupaj 6 h

Sezona: Marec–začetek maja.

Vodnika: Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2013; Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Sidarta, 2011.

Zemljevid: Karavanke, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Od Podnarja se namenimo čez prostrani travnik in sledimo koloovozu oziroma tekaškim progam v zatrep doline. Po pol ure dosežemo ravnico Mlaka/Märchenwiese, približno 1160 m, kjer se držimo desnega roba doline in se začnemo strmeje vzpenjati. Kmalu stopimo iz gozda na prostrana

plazišča ob vznožju Vrtače. Po njih se vzpenjamo proti jugozahodu do sedla Vrtača med Svačico in masivom Vrtače. Le 100 m zahodno od tega sedla leži sedlo Belščica (tu se z desne priključi ena od variant iz Medvedjega dola), mimo katerega obidemo večjo

kotanjno, nato pa se proti jugu spustimo skozi krajši žleb proti krcni V Kožnah. Ob vznožju žleba se obrnemo desno in vodoravno prečimo južna pobočja Belščice. Nato se proti zahodu vzpenjamo po dolini V Kožnah. Na koncu nas čaka strm vzpon na sedlo

med Malim in Velikim Stolom, od koder je le nekaj minut do Prešernove koče, ki leži na južni strani tik pod vrhom Malega Stola. Na vrh Stola se povzpemo v četrte ure po njegovem južnem pobočju.

Spust: Smučamo po smeri vzpona.

Igor Jenčič

Klek, 1753 m

cerkve pripelje prav v dno doline. Ker je tam le malo možnosti za parkiranje, lahko avto pustimo tudi pri cerkvi.

Časi: Vzpon 2.15 h

Spust 1 h

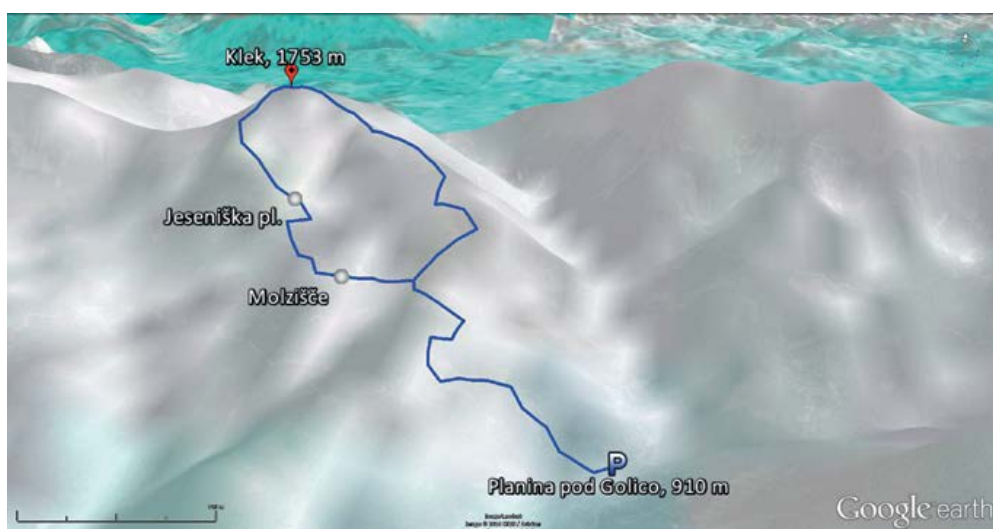
Skupaj 3–3.30 h

Sezona: Januar–marec.

Vodnika: Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2013; Andraž Poljanec: Turni smuki. PZS, 2003.

Zemljevid: Karavanke, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: Sledimo markirani poti, ki vodi na sedlo Rožca, 1587 m, skozi gozd proti severozahodu. Sprva se dvigamo razmeroma položno, potem pa čedalje strmeje na nekakšen pomol, 1189 m, kjer je na desni strani poti lesena ograja. Čez nekaj metrov markirana pot zavije levo navzdol, mi pa nadaljujemo naravnost navzgor – sprva proti severu, potem proti severovzhodu in slednjič proti severozahodu. Iz gozda stopimo na višini okoli 1460 m in nadaljujemo po čistinah proti severozahodu do

mejnega grebena. Po njem nas čaka še kratek vzpon proti jugozahodu do vrha. Z vrha je lep pogled na kotanjo na severni (avstrijski) strani Hruškega vrha, 1770 m, katere privlačna pobočja kar vabijo, da se jih ob primernih prilikah lotimo s smučmi.

Spust: Malo pod vrhom je zaplata gozda. Če ni nevarnosti plazov, lahko smučamo levo (vzhodno) od gozda po čistinah naravnost proti Jeseniški planini. Sicer pa je mnogo varneje ob mejnem grebenu prečiti gozd proti desni, da dosežemo čistino nad

sedlom Rožca. Od tu imamo lep spust na Jeseniško planino. Z nje nadaljujemo sprva proti jugu, potem pa proti vzhodu do jase Molzišče. S te jase se moramo povzpeti par metrov, da dosežemo prej omenjeno ograjo. Od tu naprej smučamo po smeri vzpona.

Igor Jenčič

Smučanje s spustom po grapi Plazje je skoraj zaključeno. Foto: Igor Jenčič

Mangartska dolina leži vzporedno z dolino Planice na zahodni strani verige Ponc. Z vseh strani je obdana z mogočnimi stenami, a zahodno od Mangarta ta ostenja prereže izrazita grapa Plazje/Valle della Lavina, ki se v gornjem delu cepi na dva kraka. Skozi Plazje poteka zelo lep turni smuk. Zaradi severne lege se sneg tu dolgo obdrži, zato je tura najbolj priporočljiva spomladi, pa še takrat se večino časa vzpenjamo v senci. Med vzponom nas sicer navdušujejo pogledi na prelepi Mangartski (Belopeški) jezeri v dolini, a na vrhu grape nas vseeno razveseli škrbina Čez Jezik/Forcella della Lavina, Lahnscharte, na kateri dosežemo sončna pobočja Mangartskega sedla. Po teh pobočjih lahko nadaljujemo še visoko pod vznožje Mangarta. Turni smuk skozi Plazje v marsičem spominja na "sosednje" Kotovo sedlo, le da so pobočja bolj strma. Že ime Plazje pove, da se smemo lotiti ture le ob stabilni snežni odeji. V trdem snegu je precejšnja nevarnost zdrsa, zadnjo strmino pod škrbino Čez Jezik pa ogroža padajoče kamenje.

Škrbina v Krajni dol/Forca de la Val, 2352 m

Škrbina Krajni dol je še visoko nad nami. Foto: Igor Jenčič

jezikoslovci pravijo, da je pridevnik "Krni" pomensko nesmiseln in da gre verjetno za napako pri zapisu besede "Krajni". Bolj kot jezikoslovne dileme nas zanima smučarska plat te škrbine. Gre za zelo lep turni smuk, ki je v primerjavi z ostalimi smuki na južni strani Neveje najbolj direkten in tudi bolj strm kot klasični turni smuki z Montaževe visoke planote. Zadnjih 100 metrov je kar spodobno strmih (35°), ostalo pa je še v domeni običajnega turnega smučanja. Pobočja nad planino Krajni dol so plazovita, v trdem pa nevarna za zdrsa, še posebej zaključna strmina pod škrbino.

Zahtevnost: Precej zahteven turni smuk (P-).

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema, cepin in dereze za zaključno strmino.

Nadmorska višina: 2352 m

Višina izhodišča: 1190 m

Višinska razlika: 1160 m

Izhodišče: Nevejski preval/Sella Nevea. WGS84: N 46,2345, E 13,2852

Med Špikom nad Špranjo/Modeon del Buinz in Nižnjimi vrhovi/Cime de la Puartate leži škrbina Forca

de la Val, ki jo tudi slovenska literatura poimenuje zgolj z italijanskim imenom. Le v Tumovih spisih najdemo

ime Škrbina v Krni dol – po planinah Spodnji in Zgornji Krni dol/Cregnedul, ki ležita ob njenem vznožju. Vendar

Zahtevnost: Precej zahteven turni smuk (P-).

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2055–2300 m

Višina izhodišča: 941 m

Višinska razlika: 1110–1360 m

Izhodišče: Gornje Mangartsko jezero.

WGS84: N 46,2838, E 13,4026

S ceste Rateče–Trbiž se v vasi Bela Peč/Fusine (3 km od mejnega prehoda) odcepi asfaltirana stranska cesta proti Mangartskim jezerom.

Avto pustimo na parkirišču za gornjim jezerom.

Časi: Vzpon 3–3.45 h

Spust 1 h

Skupaj 4–5 h

Sezona: April–začetek maja.

Vodnik: Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2013.

Zemljevida: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 19, 1 : 25.000; Jalovec in Mangart, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: S parkirišča gremo desno (proti zahodu) in sledimo markacijam št. 515 (kažipot za Poldnik/Picco di Mezzodi) po cesti, ki vodi

na Jezersko planino/Alpe del Lago, 1006 m. Pri prvem razcepu za planino zavijemo levo (proti jugu, markacije št. 516) in se vzpenjamo skozi gozd. Po slabi uri od jezer dosežemo strugo hudournika. Nadaljujemo po strugi, dokler se na levi skozi mlado bukovje ne odpre prehod na snežišča ob vznožju grape Plazje. Svet se tu odpre in postavi

bolj pokonci. Med številnimi balvani se vzpenjamo po strmeh (desnem) snežišču. Na koncu nas čaka še ozka grapica, skozi katero se vzpnemo na škrbino Čez Jezik. Vzdušje se tu popolnoma spremeni in po položnejših prisojnih pobočjih se lahko proti levi povzpemo še nekaj sto metrov višje do začetka jeklenic na italijanski poti na Mangart.

Spust: Smučamo po smeri vzpona. V spodnjem delu je najbolje nadaljevati kar po strugi hudournika, kjer sneg običajno obleži dalj časa kot ob markirani poti. Po strugi dosežemo cesto proti koči Zacchi, ki nas pripelje do izhodišča.

Igor Jenčič

Škrbina v Krajni dol/Forca de la Val, 2352 m

Iz Trbiža/Tarvisio se mimo Rabeljskega jezera/Lago del Predil pripeljemo na Nevejski preval/Sella Nevea, ki leži med Jezersko dolino/Val Rio del Lago in Reklanico/Raccolana, s smučarskim centrom (20 km iz Trbiža). Avto pustimo na samem prevalu, na parkirišču na desni strani ceste v bližini vojašnice finančne straže.

Čas: Vzpon 3.30 h

Spust 1 h

Skupaj 4.30 h

Sezona: December–marec.

Vodnik: Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik. Sidarta, 2013.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 19, 1 : 25.000; Canin - Val Resia - Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 27, 1 : 25.000; Bovec – Trenta, Sidarta, 1 : 25.000.

Vzpon: Vzpenjamo se ob robu smučišča, ki leži na južni strani prevala. Preden se izsekana proga postavi pokonci, zagledamo na desni strani vlečnice gozdno cesto, ki vodi proti planini Krajni dol. Vendar se omenjeno strmino splača premagati kar po

smučišču, da ujamemo naslednjo serpentino ceste in nadaljujemo po njej. Cesta naredi velik ovinek proti vzhodu, ki ga markirana pot približno na polovici preseka, a zlasti v trdem je bližnjica kar sitna in je smiselno nadaljevati po cesti. Ko dosežemo planino Zgornji Krajni dol/Casere Cregnedul di sopra, 1515 m, gremo na sever in

pred nami se odpre široka pobočja pod Škrbino v Krajni dol. V nadaljevanju nas čaka strma stopnja, ki jo prekinjajo pečine, pogosto pa je tudi razbrazdana od velikih plazovin. Pečine običajno obidemmo po desni (vzhodni) strani in nad njimi dosežemo skoraj vodoravno dno gornje krnice. Čaka nas še zaključni vzpon po plazovitem

pobočju do značilne skalne stenice ob vznožju škrbine. Tam lahko manj izurjeni pustijo smuči, dobri smučarji pa se povzpnejo prav na škrbino. Na njej je malo prostora, zato moramo kar paziti, da nam ob pripravah na spust kakšna smučka ali drug kos opreme ne pobegne v dolino.

Spust: Smučamo po smeri vzpona.

Igor Jenčič

Divji zajec z Javornika

Anka Vončina

"Kako hudiča sem se jim pustil takole pretentati," je bental Drejc v čemerno nedeljsko jutro, ko jo je klestil z Javornika, 1242 m, dol proti Črnemu Vrhu. "Še sv. Jošt na oltarju se mi bo smejal. Pravzaprav ga sploh ne bom šel gledat, se bom kar za šankom pri Pagonu ustavil in le naj mi kdo kaj reče!" To, da ve že vsa vas, mu je bilo kristalno jasno. Tako razburjen je bil mogoče le še takrat, ko mu je komaj polnoletnemu grozilo, da bo postal oče, in to z dekletom, ki ga ne bi nikoli poročil. O, kakšna groza! Čeprav je bila že jesen, so se mu dnevno odpirale nove fronte kmečkih del. Dan prej, v soboto, je delal v gozdu, pripravljal je drva za prodajo. Res bi rad napraskal denarcev za kosilnico, sit je bil že tistega preganjanja s koso po senožetih gor in dol. Še vsaj kakšnih dvajset metrov jih mora spraviti skupaj, je računal sam pri sebi. Vedno to hitenje, izkoristiti mora vsako uro, saj je sam za vse, otroci so še premajhni za pomoč.

Knjiga, koča in razgledni stolp

Ko pa je še toliko drugih stvari. Zadnji teden je za planinsko dobro napravil štiri težke udarniške *ših*te in povrhu *šenkal* še štiri *špirovce*. Sigurno pojde v planinska nebesa, ha ha. Čudni časi so,

Slovenija da je zbolela za zaraščanjem, pravijo. Ne samo tu vrh Javornika, zarašča se vsepovsod. Ljudje tiščijo v mesta, včerašnje pašnike si jemlje grmovje in grmovje se počasi spremi nja v gozd. Tudi razgledni vrh ni več razgleden, zato so se planinci odločili postaviti stolp, zanj pa potrebujejo tramovje.¹ Res modra ideja. Že odkar pomni, turisti obiskujejo Javornik prav zaradi imenitnega razgleda. Prihajajo gledat Triglav, Jadransko morje in belo Ljubljano hkrati. Medvedov turn so mu nekdanj rekli, po najbližji kmetiji pod njim. Sedaj bodo na njem zgradili res pravi turn. Ta naš Javornik je nekaj posebnega, mu je vedno pripovedoval stari oče. Zanimivo ga je bilo poslušati, bil je rojen še pod cesarjem Francem Jožefom, v še čisto drugačnem svetu, kot je danes.

Na Javornik sta takrat pogosto zahajala dva naša slavna turista, oba gospoda Franceta, eden se je pisal Kadilnik² in

¹ Planinci in lovci so leta 1972 postavili na Javorniku lesen razgledni stolp. Zaradi dotrajanosti so leta 2000 postavili novega. Prvi manjši stolp pa je tu stal že pred drugo vojno.

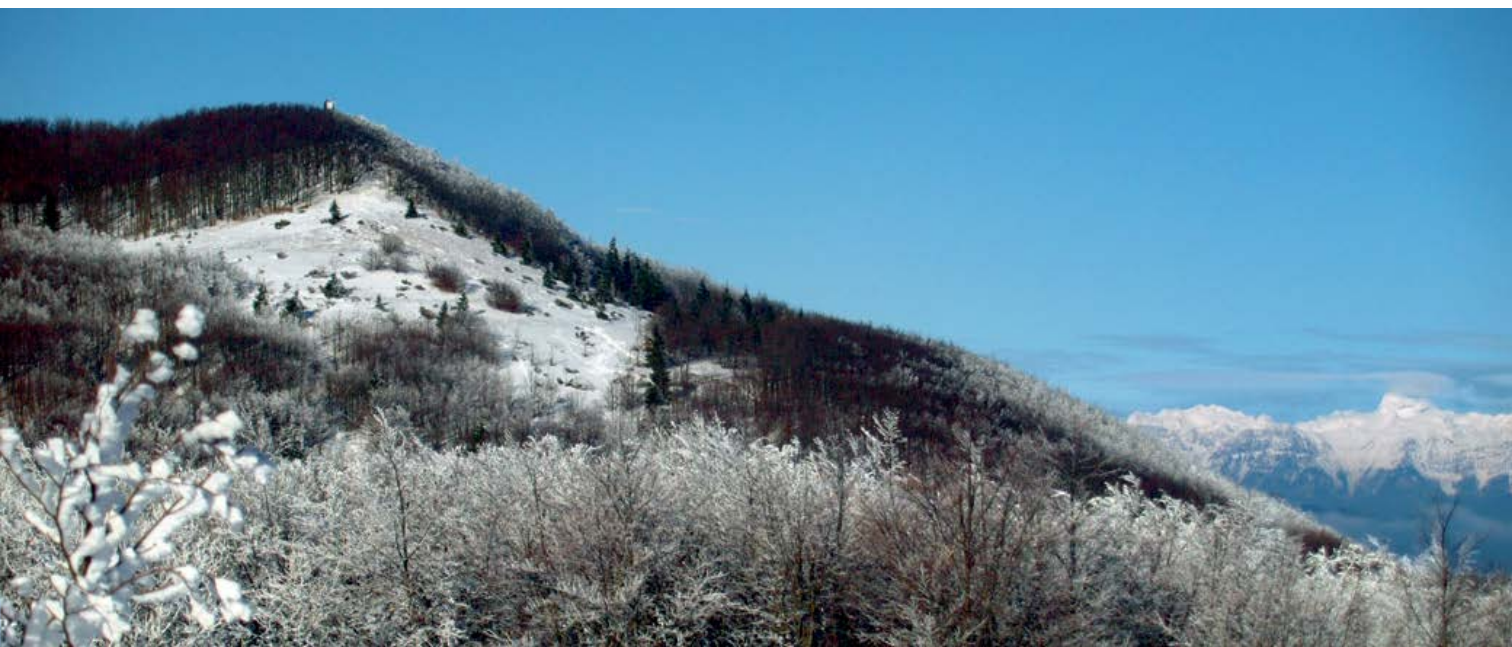
² Kot odločen narodnjak se je Kadilnik udejstvoval kot oče slovenske turisticke in okoli sebe zbiral vnete rodoljube za ustanovitev planinske organizacije, iz katere je leta 1893 nastalo Slovensko planinsko društvo. Kadilnik je bil tudi velik mecen in podpornik SPD. Za kritje stavbnih stroškov koče na Golici je daroval 7000 kron in v oporoki določil SPD za svojega dediča.

drugi Globočnik. K Medvedu sta prinesla lepo, debelo, posebej za Javornik vezano knjigo. Da se bodo lahko vanjo turisti podpisovali in kaj lepega napisali, sta rekla. Na prvi strani sta njuni sliki. Vanjo se je pisalo vse mogoče, nekdo vzneseno pesem, drugi opis poti ali razgleda, tretji svoje občutke. Leta 1876 je bilo to in ta knjiga je bila prva vpisna v naših gorah. Na to pa je že treba biti ponosen, fant, a vidiš, da naš *Jáurnk* ni kar tako, je vedno pribil na koncu. Čeprav pod avstro-ogrsko krono, sta bila ta dva planinca zavedna Slovenca in tudi zapisi v knjigi so bili v veliki večini domači. Kot majhni otroci so jo še pred drugo vojno lahko listali pri Medvedu, kasneje pa so jo pred neprevidnimi prsti spravili na varnejše mesto, v planinsko društvo.

Graditelji koče

Ideja o teh društvih je bila dobra. Od leta 1893 združujejo slovenske planince. Vpisne knjige so sedaj že po mnogih vrhovih in planinskih kočah, kdo ve, katera se že polni na Javorniku. In seveda koča, kako krasen kraj je to. Koliko lepih uric je Drejc že pustil v njej. Bil je star dvajset let, ko so se je z vso vnemo in srčnostjo lotili graditi.

Javornik Foto: Anka Vončina

Razgledni stolp nam omogoči razgled s poraščenega vrha Javornika
Foto: Anka Vončina

Pomagali so domačini pa bližnji in daljni planinci, seveda, pa turisti, in če je bilo treba poprijeti, tudi gostje. Od ideje takoj po vojni pa do odprtja je sicer preteklo kar nekaj let, ampak koča je sedaj prostorna in zidana, petkrat večja kot prejšnja lesenjača.³ Poimenovali so jo po ustanovitelju idrijske podružnice SPD, profesorju na realki, Maksu Pirnatu, ki je zaslužen tudi za njeno leseno predhodnico, stesano nedaleč stran leta 1907. Pa je vseeno preživela obe vojni, a za sedanje planinske potrebe je premajhna. Tudi z materialom so pomagali vsi. Za marsikateri zidak se imajo zahvaliti idrijski Obnovi, marsikateri dinar so prispevala lokalna podjetja, Rudnik seveda največ. Dreječev brat je bil njen prvi ponosni oskrbnik. To je bilo dobrodošlo izboljšanje proračuna za njegovo mlado družino. Med tednom je obiskoval gozdarsko šolo v Idriji, ob koncih tedna pa je pomagal doma in

³ PD Idrija je začelo graditi novo kočo leta 1949 in jo odprlo 20. julija 1952.

skrbel za kočo. Sedaj pa je tudi on že gospod v mestu ...

Ja, biti kmet danes res ni več v modi, je godrnjal sam pri sebi. Ampak, če je bil pošten do sebe, si kmetovanja pravzaprav sam nikoli ni želel. Je že tako, da marsikateremu diši ležerna gospodskost, tudi sam je želel v svet, želel je študirati ... Že dvanajstleten je zapustil dom. Ni mu uspelo, z razpadom Italije se je zaprla tudi marsikatera šola, razočaran se je vrnil in se vdal. Bom pač kmet, si je mislil takrat, ko je po nekaj letih v svetu spet prijel kljuko hišnih vrat pod vrhom Javornika.

Italijanska zapuščina

Med premlevanjem teh spominov je z bližnjice stopil na cesto proti Črnemu Vrhu. O ja, prav vesel je, da stoji njegova hiša čisto ob cesti. Še petdeset let nazaj je bil tam le kolovoz, v cesto so ga razširili šele Italijani, ki so po prvi vojni zasedli te kraje. Seveda ne zaradi ljudi, ki so tu redko naseljeni, prav malo je *makaronarje* brigalo zanje, pač pa zaradi lesa, ki ga je bilo na Javornikovem hrbtu v izobilju. Vozili so ga v Italijo in lepo služili z njim. Potegnili so jo prav do Strelic, kjer so gradili bunkerje, da bi branili njihovo mejo, pfej, prav nič jim ni koristilo. Kaj kmalu so se morali spet spokati nazaj dol proti Piavi, cesta pa je ostala. In prav dobro so jo zgradili, to jim je že treba priznati. Glavno je, da je bil spet mir in da so planinci in turisti ponovno hodili mimo. Z vsakim je spregovoril besedo, z njimi sklepal poznanstva, prijateljstva. Nikoli mu ni bilo odveč odložiti dela, sestri za mizo in prišleka postreči, saj vse počaka, delo ne zbeži kot zajec. Toliko novega je izvedel, o politiki, o ideologijah, tudi o novostih v planinstvu in da naši rinejo že v Himalajo na osemtisočake. Planinci so bili njegova povezava s svetom.

Ljudje so ga imeli radi, ker je bil šegave in iskrive narave. Vsepovsod, kjer se je pojavil, je stresal svojo neizčrpno dobro voljo. Še tako resne pogovore je obračal v zabavljaštvo, enako je reševal probleme, seveda zato velikokrat neuspešno. Rad si je tudi koga privoščil; mehkužne sosede, razvajene meščane, še najraje pa lovce. Drejc je njihove ponesrečene prigode, ki jih je izvlekel iz njih ob zimskih kvartopirskih večerih, če je le imel priliko, dodatno obogatene razlagal vsakomur, ki ga je hotel poslušati. To pa lovcem ni bilo vedno všeč, radi bi ga utišali, pa kako, nihče

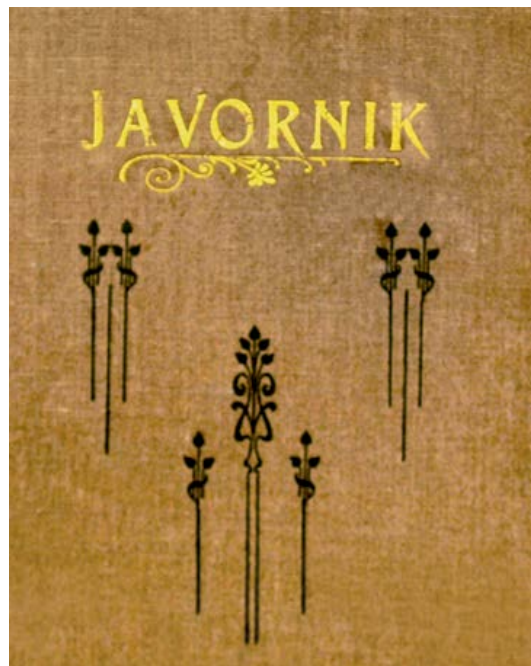
mu ni znal priti do konca. Tuhtali so in tuhtali, kako bi mu vrnili ...

"Tisti" presneti zajec

"Le kako sem lahko bil tako lahkomi-seln in jim zaupal?" se je jezil in spet ihtavo pljunil v cestni prah. Sedaj mu je bilo kajpada jasno, zakaj so imeli tako solzne oči; iz hudobije in zadržanega smeha so se nekateri prav tresli, ejejej, to so si ga privoščili! Lovci svoje koče niso imeli in zakaj le bi jo. Planinska koča je bila čisto prikladna, pa še lovec Žigon je upravljal z njo. Sredi tedna, ko so vlačili *špirovce* za razgledni stolp, mu je sosed, ki se je prav tako štel med *jagre*, povedal, da bodo imeli v soboto pogon na zajce. Pa da naj se zvečer kar oglasi na golažu, mu je nič hudega slutečemu namignil. Divjačinskega golaža se je namreč neizmerno veselil, saj ga je zadnjič jedel še kot otrok. Takrat je njegov oče še *raubšical* s puško, ki jo je kasneje podaril partizanom, sam je bil za boj že prestar. Z njo je skrbel za dodatek v monotoni hribovski prehrani; krompir in zelje, repa in krompir, kakšna klobasa pozimi in kakšna kost pa spet krompir ... Že malo okrogel je nekega večera ob kartah to zaupal svojim soigralcem, lovski družini. Da si res želi, da bi še enkrat jedel golaž iz pravega divjega zajca.

Izpolnjena želja

Ni se veliko motil s higieno, ko je končal z delom. Enostavno je stresel žagovino izza ovratnika, z ramen in iz žepov, si umil roke, obraz in še

Platnica prve slovenske vpisne knjige iz leta 1876.
Arhiv PD Idrija

Pirnatova kočica na Javorniku, zgrajena leta 1907 Arhiv PD Idrija

kosmati venec, ki je tekel nad tilnikom od enega ušesa do drugega, poveznil na glavo novo kapo in krenil proti planinski koči. Še posebej dobre volje in zgovorni so bili gostje tega večera. In pa golaž, oh, golaž je bil pa prvovrsten, domači zajec se pa res ne more primerjati z divjim, je bil glasen, ko je zadovoljno cmokal.

Jesti zraven kruh bi bilo res škoda. Prav ganjen je bil, kako so se prijatelji potrudili, da bi ustregli njegovi veliki želji, in koliko jim je pomenila njegova pohvala. Prav solzne oči so imeli nekateri, ko je šel še dvakrat po *repete*. "Drejc, tak golaž, kajne? Le z divjim zajcem je pravi!" so ga trapili še dolgo v noč. Ja, in ravno divji zajec je ta,

ravno on je bil vaba, na katero se jim je pustil ujeti. Ko pa je zjutraj srkal kavo in še poln vtisov preteklega večera o tem pripovedoval ženi, je ta vprašala: "Ti, pa so ti plačali zajca?" "Ne, zakaj pa?" se je čudil. "Ja, kako, a niste bili dogovorjeni? Popoldne so ju prišli lovci iskat, dva največja sem vzela iz zajčnika, rekli so, da je že vse zmenjeno, da bodo zvečer s teboj poračunali." "Presneta baba, že takoj zjutraj mi je pokvarila dan," je mlel med zobmi. "Res so poračunali, res!" je spet pljunil na cesto in pomislil, da ona pravzaprav sploh ni nič kriva. Spreletelo ga je, da se sedaj v Črnem Vrhu na njegov račun reži že vsa Pagonova oštarija. "Eh, kaj mi mar; dva deci ga bom naročil, ne ... raje kar dva krat dva," je bil kot vedno odločen Drejc⁴ in nadaljeval svojo pot proti Črnemu Vrhu ... ●

⁴ Drejc se je na Javorniku s hišno številko 5 rodil in tam živel do smrti. V času brez radia, televizije, interneta in motornih prevozov so mu bili dobrodošla družba planinci in obiskovalci kočice. Nikoli ni zamudil prilike, da jih ne bi zvabil s planinske poti, ki je vodila mimo hiše, na klepet. Ni se zgodilo, da bi kdaj imel nujnejše delo. Bili so njegova povezava s svetom, bili so mu brezžični internet, google, apple, facebook ... in ob večerih, ko so skupaj v koči kakšno zapeli, tudi YouTube. Optika je neovirano vlekla. "Drejc" je bil moj oče.

Zgodovina Planinskega društva Idrija 1904–2014

Najvišji in najrazpoznavnejši vrh v okolici Idrije je Javornik, kamor sta leta 1876 prinesla planinca Globočnik in Kadilnik prvo vpisno knjigo. Hranili so jo na kmetiji pod vrhom, pri Medvedovih, kjer so imeli obiskovalci zatočišče. To je bila prva vpisna knjiga in zametek organiziranega planinstva na Slovenskem. Kmalu za tem, 1893, je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo. Le enajst let kasneje je bila kot tretja na Primorskem (za Soško in Ajdovsko-Vipavsko), ustanovljena podružnica v Idriji. Ustanovni shod je bil 11. januarja 1904 v idrijski čitalnici. Pobudnik in ustanovitelj je bil profesor na idrijski realki, Maks Pirnat. Že na prvem občnem zboru je bila predlagana gradnja kočice na Javorniku, namenu je bila predana leta 1907. Društvo je organiziralo predavanja, izlete in družabna srečanja. Markirali so poti, pri Likarci naredili drsališče, skrbeli za sankališče in pri Kobili postavili leseno brv.

Delovanje društva je prekinila 1. svetovna vojna. Ponovno vzpostavitev po njej je uničila italijanska oblast, ki je z zakonom ukinila delovanje vseh društev. Konec 2. svetovne vojne so dočakale zbledele markacije in kočica na Javorniku, ki pa je postala za hitro rastoče planinske potrebe premajhna. Alpinist Karel Tarter je leta 1945 organiziral informativni sestanek in januarja 1946 je bila ustanovljena planinska sekcija pri Fizikurnem društvu Rudar. Dve leti za tem je bilo ustanovljeno samostojno planinsko-alpinistično društvo. Prvi predsednik je bil Mile Lipušček. Z mnogo udarniškega dela je bila zgrajena nova kočica na Javorniku, odprta leta 1952 in poimenovana po ustanovitelju Maksu Pirnatu. Leta 1955 je bila dograjena nova kočica na Hlevišah, za planinske in turistične namene je bil zgrajen dom na Vojskem, Sivka in Jelenik pa sta imela planinski zavetišči.

V društvu so nastajali novi odseki; markacijski, gospodarski, mladinski, izletniški in alpinistični. Največji uspeh društva sta preplezani prvenstveni smeri na odmevnih odpravah na Daulagiri in Aconcagua. Kočica na Javorniku je bila kasneje oddana novoustanovljenemu planinskemu društvu Javornik iz Črnega Vrha, v domu na Vojskem je danes Center šolskih in občinskih dejavnosti, zavetišči pod Sivko in Jelenikom sta žal zaprti. Nova odseka sta športnoplezalni in odsek varovanja narave. Od začetka izhajanja Planinskega vestnika (1895) pa do danes ima društvo tudi zveste poročevalce iz planinskih vrst. To je 110-letna društvena dediščina povezovanja lepot narave, prebivalcev in obiskovalcev, spodbuda za nadaljnji razvoj. Večina je bila ob 100-letnici zapisana v zbornik, za koristno sled, ki jo pušča v družbi, pa je društvo ob jubileju prejelo najvišje občinsko priznanje.

Malo s severa, malo po

Nič mi ni bilo jasno. Pod steno sva prišla točno tako, kot nama je naročal opis iz Buscainijevega vodnika, ki je za zahodno polovico Julijskih Alp še bolj bibličen kot za slovensko Mihelič. Tu pa se je vsaka podobnost z navodili končala. "Vzpenjamo se, držeč se pretežno desno," je pisalo. Zaradi oblačnega pokrova, ki je vse dopoldne tlačil vrhove nad Zajzero in se zdaj razpihnil v preddeževno grožnjo, sva jutranje ambicije, da nama bo uspelo priti na vrh Velikega Nabojsa, sicer že opustila, želela pa sva vsaj poiskati začetek prehoda čez steno. Prevohala sva vse verjetne možnosti, potem pa še vse tiste bolj vesoljske, ki so vodile vsaj malo v desno. Našla nisva ničesar – nobenega možica, rdeče pike, od časa utrujene vrvice ali česar koli drugega, kar bi nama potrdilo, da je to prava smer. Klavarno tolažeč se kot vsakokrat, kadar brezpotništvo ne da zelenih rezultatov, sva se usmerila nazaj v dolino, ampak ko sva v stari kaverni nekje na poti čakala, da se besni naliv do konca razpištoli, v meni ni nehala šepetati nadležna misel: kaj pa, če se je Buscaini s svojo "desno" zmotil? Pod steno bi morala iti pogledat še na levo, res bi morala ...

Martinollijeva pot

Na Veliki Nabojs, pogosto po krivici spregledano debelušasto piramido nad Zajzero, s severa pripelje plezalna smer Via Nord, ki je kot nalašč za ljubitelje pozabljenih raziskovanj s pridihom lažjega alpinizma. V skladu s časom nastanka – 2. septembra 1905 je kot prvi po njej plezal Kugyjev prijatelj Bolaffio z vodnikom Ojcingerjem – se terena loti po liniji najmanjšega odpora. Nabojsovi strmi, krušljivi severovzhodni steni se v spodnjem delu izogne z zapletenim obvozom pod atletskim, a poštene rušnate depilacije potrebnim stranskim vršičem Malim Nabojsom/Monte Nabojs Piccolo in skozi labirint divjih krnic, krušljivih grap ter nepričakovanih stolpov. Sam plezalski del, ki ne preseže II. težavnostne stopnje, je kratek. Tam, kjer je stena najnižja, se pregrize do

gamsje

Mojca Stritar

Gamsjih polic, presenetljivega spleta polic in poličk, po katerem lahko gamsi in alpinisti obkrožijo goro. Od tod sta Bolaffio in Ojcinger nadaljevala naravnost na vrh Nabojša.

Večji del ture je danes primeren za vsakogar s trdnejšim korakom, za kar ima zasluge Marco Martinolli. Pokojni predsednik italijanskega planinskega društva CAI Monfalcone je ob stoletnici prvega vzpona ponovil Vio Nord, nekaj let zatem pa ga je komaj 39-letnega doletel usodni infarkt. Septembra 2010 so prijatelji njemu v spomin na severni strani Nabojša ljubeče označili pot številka 660 in jo poimenovali Sentiero Marco Martinolli. Zanesljive markacije sledijo starim vojaškim okljukom pod Malim Nabojšom, se nekoliko zmedejo v spodnji poraščeni krnici in nato le pripeljejo do razglednih avstrijskih

položajev na koti 1736 metrov, s katerih je menda med prvo svetovno vojno za nasprotniki oprezal slavni avstrijski izvidnik Kugy, sicer pa so služili tudi za telegrafsko povezavo z dnom Zajzere. Tu, na robu zgornje krnice pod Nabojšom, je markacij konec in odvijati se začne brezpotniško-plezalna bonboniera. Čez slabih dvesto metrov skrotja, ruševja in skal je treba neusmiljeno strmo slediti gverilskim oznakam (vsega dvema rdečima pikama in enemu možicu) in predvsem lastnemu nosu do vznožja severne stene. Tu pa se nama je julija ustavilo.

Via Nord z gamsjim zaključkom

Na prestižno septembrsko nedeljo, ki je še zadnja omogočala uživaška klatenja po severnih straneh, sva drugič stala pod steno, kjer sva prvič prosto po

1 Vzhodni del Gamsjih polic, zadaj Poldašnja špica Foto: Mojca Stritar

2 Krušljivi svet okoli Gamsjih polic Foto: Mojca Stritar

Buscainiju rinila desno. Tokrat sva se seveda takoj prepričala, da je nadaljevanje prav za tistim vogalom na levi strani, kjer je sumil moj tihi črviček. Nad globinami, ki padajo proti Žabniški krnici, sva prečkala nekaj zagruščenih grap (ves čas proti levi, dragi Buscaini!) in prišla do točke, kjer elegantnejših možnosti ni bilo več – treba je bilo začeti plezati.

Sistem nagnjenih plošč in žlebov pod previsnimi strehami, ki razjeda široko gredino, je na pogled spodbuđen – razmeroma kratek (nima več kot sto metrov), razmeroma položen (menda so tod celo že smučali) in lepo razčlenjen. Ker me nagoni vedno ženejo stran od odprtih sten, sva se zabubila v najizrazitejšo zajedo, ki je spotoma mutirala v kamin, in sprva še sproščeno poplezovala navzgor. Toda Buscaini se

v svojem opisu ni zmotil, kar se tiče sumljive kakovosti skale, in najina lahkotnost je začela izginjati v globinah skupaj z vsemi kamenčki, ki jim nisva mogla preprečiti frčanja navzdol. Ker je bil eden od naju šele sredi svoje prve prave gorniške sezone, drugi pa je bil že rojen s polnimi hlačami, sva se po prosto preplezanem raztežaju lotila varovanja – navsezadnje je prepad pod nama, kjer se nagnjene plošče prelomijo v pravo steno, vedno glasneje zeval. Čeprav so bila najina varovališča bolj kot ne izsiljena, sem se na vrvi počutila precej bolje in po enem raztežaju sva priplezala na Gamsje police. Žal se je tudi tu vse lomilo in treskalo v globino, že če sem samo malo manj prijazno pogledala. Dileme sploh ni bilo. Nadaljevanje po originalni Vii Nord sva prepustila znanima slovenskima bratoma, ki sta naju še pod steno prehitela in švignila naravnost proti vrhu, naju pa je premamil vzhodni del Gamsjih polic. Gamsje police, ki naj bi bile, kot sem zdaj zlahka verjela, v zahodnem delu precej krušljive in pošteno izpostavljene, tu niso več police, temveč široki prehodi po nagnjenih travah. Čeprav je pod njimi precejšen prepad, je teren lahko prehodni in predvsem silno estetski. Sledila sva živalskim stezičicam in prijaznim možicem med travnatimi

1 Plezanje po Vii Nord. Pod lahko prepoznavnimi strehami steno prečijo Gamsje police. Foto: Blaž Kučuk

2 Severna plat Nabojša nad Zajzero, na desni poraščeni Mali Nabojš Foto: Mojca Stritar

blazinami, rušnatimi zaplatami, mikavnimi skalami in sončnimi razgledi na Julijce. V blaženi samoti se gamsom, pravim gospodarjem tega visokogorskega udobja, ki ga zanesljivo markirajo s svojimi bobki, ni zdelo vredno umikati in so naju lenobno opazovali s presenettljivo kratke razdalje, mene pa je prešinjala miheličevska vznesenost o "travnati dnevni sobi" in "zelenem balkonskem razgledju".

Vsa mesta, ki so nama od daleč vzbujala nekaj pomislekov, so se na otip izkazala za še enega v nizu elegantnih prehodov, ki so naju slikovito povedli na markirano pot po Nabojsovem vzhodnem grebenu. Malo zatem sva bila v popoldanskem soncu sama pri vršnem križu in samo nekaj kavk nama je potrjevalo, da preostanek sveta še ni izumrl. Blažena od razgibanega, samotnega in zahtevnega pristopa bi severno smer na Nabojš najraje že kar tam prikovala visoko v nebo – če bi bila skala v spodnjem delu stene zanesljivejša, bi segla do nebes, tako pa se je zame ustavila čisto majčkeno pod njimi. ●

informacije

Zahtevnost: Do kote 1736 m vodi zahtevna označena pot, ki na nekaj mestih zahteva previden korak po nezanesljivem terenu. Nadaljevanje je orientacijsko zelo zahtevno s plezanjem II. stopnje, zato so nujne alpinistične izkušnje in oprema. Do Gamsjih polic je teren krušljiv. Sestop z Nabojša je zelo zahtevna, deloma zavarovana pot.

Višina: 2313 m

Višina izhodišča: 850 m

Višinska razlika: 1450 m

Izhodišče: Parkirišče približno na polovici poti iz Ovčje vasi/Valbruna v Zajzero. Za Trbižem v Žabnicah/Camporosso zavijemo levo, v Ovčji vasi/Valbruna še enkrat levo (table za Zajzero), nato pa pred mostom nad cesto spet zavijemo levo na parkirišče (table za kočjo Pellarini).

Časi: Izhodišče—odcep poti št. 660 45 min
Odcep poti—kota 1736 m 2–2.30 h

Kota 1736 m—vstop v smer 30–45 min

Vstop v smer—Gamsje police 30–45 min

Gamsje police—vrh 1.30 h

Skupaj vzpon 5.30–6.30 h

Sestop 2–3 h

Skupaj 8–10 h

Sezona: Kopni letni časi.

Koča: Rifugio Pellarini, 1499 m, tel. +39 338 1744 453.

Vodnik: Gino Buscaini: Alpi Giulie Italiane e Slovene. Club Alpino Italiano in Touring Club Italiano, 1974.

Zemljevid: TAB. 019 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000, Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Opis: S parkirišča gremo po mostu čez potok Zajzera, na drugi strani pa zavijemo desno. Sledimo tablam proti koči Pellarini in markacijam poti št. 616 po cesti skozi položen gozd. Kmalu za prvimi strmejšimi serpentinami je na gozdni jasi, 1030 m, dobro označen odcep poti št. 660 (Sentiero Marco Martinolli). Steza vodi desno celo rahlo navzdol, čez suho strugo potoka Zapraha in pod pobočja Malega Nabojša, po katerih se strmo dvigne do izrazite grape. Tu ujamemo stare vojaške okljuke, ki po desni strani grape pripeljejo na rušnato sedlo, 1535 m, med Malim in Velikim Nabojšom. Usmerimo se proti Velikemu Nabojšu v poraščeno krnico. Tu imamo dve možnosti. Markirana pot nizko preči proti dnu krnice in je na

sprani prečki že precej podrta, nato pa se strmo dvigne po desni strani grape. Varnejša možnost je, če nad sedlom sledimo shojenim, a neoznačenim prehodom naravnost gor proti stenam, ki zapirajo krnico. Nad macesni zavijemo desno pod stolpi, prečkamo krušljiva melišča in na drugi strani naložene grape spet ujamemo markacije. Vzpemo se na desni rob krnice, nato pa skozi široko, položno grapo na sedelce, 1736 m, z vojaškimi položaji. Tu je markacij konec, sledi zahtevnejši del ture. S sedelca se spustimo skozi travnat žleb ok. 30 m na nasprotno stran, proti krnici severno pod Velikim Nabojšom. Pod prvimi skalami nas stečina povede levo v izrazito skrotasto grapo. Po njej se strmo dvigujemo, približno na polovici višine pa zavijemo okoli desnega roba v položnejši, travnato-skalnat svet (rdeča pika). V lažjem plezanju sledimo naravnim prehodom pod steno (možic), tam pa se obrnemo levo in se vzpnemo na greben. Skozi kratek pas rušja se pribijemo do stene, nato pa zavijemo levo prek grapice na skrotast rob in še naprej levo do začetka široke gredine, kjer se začne pravo plezanje. Nadaljevanje prek sistema žlebov in polic poiščemo po lastni presoji

(krušljivo, po potrebi se varujemo). 100 m višje dosežemo Gamsje police, kjer zavijemo levo. Na nekaj mestih moramo poplezati, sicer pa nas možici in sledi predhodnikov po vedno lažje prehodnem terenu vodijo na Nabojsov vzhodni greben, kjer ujamemo markirano pot od kočice Pellarini. Sledimo ji sprva po grebenu, nato pa po južni strani gore do stika z markirano potjo izpod Nabojsove škrbine. Po njej prek kratkega zavarovanega odseka pridemo na vrh. (Če želimo na vrh po originalni Vii Nord, na Gamsjih policah hitro zavijemo desno naravnost proti vrhu Nabojša, ki ga dosežemo z zahodne strani. Prehodi niso težji od II. stopnje.)

Sestop: Sestopimo po zelo zahtevni markirani poti proti Nabojsovi škrbini/Sella Nabois, 1970 m (na vrhu zavarovana, nižje deloma izpostavljena). Na meliščih pod steno zavijemo levo in po markirani poti št. 616 dosežemo kočico Pellarini na robu Žabniške krnice. Od nje sledimo markacijam, ki pri spodnji postaji tovarne žičnice privedejo na udobno gozdno cesto, po kateri smo se zjutraj vzpenjali. Po njej se vrnemo na izhodišče.

Mrzli vrh (in žafran)

Pohodni sprehod

Rafael Terpin

Mrzli Vrh je raztreseno kmečko naselje, ki si ga delita idrijska in žirovska občina. Leži torej v hribih skoraj tisoč metrov visoko med Soro in Idrijco. Mrzli vrh je pa tudi ime silno zaobljenega vrha, 987 m, neskončno razglednega in dokončno kmečkega.

Brkati klinček (*Dianthus barbatus*) Rafael Terpin, akril, 2011

Rdeča kroglja zardeči

Pot se mi začne v Govejku. Moj šolski avtobus odhaja desno na Vrsnik po otroke, mene pa zložijo na svež jutranji zrak. Šihtarji se vneto vozijo v obe smeri in moje upokojevske oči jih prav milo gledajo. A skušam biti previden. Bog ve, če so se že vsi prebudili! Kljuka (Kluka) menda pravijo kraju, kjer se cesta spusti v neodpuštljivi klanec proti Osojnici in Žirem. Pred leti je prav tu zrasla lična okrepčevalnica. Zaključkam za hišo navzgor mimo

starih in novih hiš. Dve šolariki me celo pozdravita.

Le malo se mi je treba dvigniti nad zaselek, ko se mi z vzhoda, iznad Žirov, zardeči velikanska žareča kroglja, vsa polepšana z rumenimi in oranžnimi meglicami. Kaj takega, jamram. V idrijski grapi česa podobnega že ne moremo doživeti.

Kmalu se mi mlado sonce skriva za Krogom, 835 m. Prevalim se v sosednjo dolino proti Srnačenu. Sicer prijazna krajina je v osojah še vsa bela, po

travnatih rupah čez dan raztopljeni sneg ponoči ponovno zmrzne. Luže so precej nenavadnih barv; zeleno, vijoličasto in plavo vidim v njih.

Mimo Srnjaka, starega kmečkega grunta, se dolina rahlo dviguje proti Sv. Ahacu v Ledinskih Krnicah. Travniki so vsi mehki in napiti z vodo. Nočna zmrzal je prišla le po vrhu. Zdi se mi pametno stopiti do cerkve in od tam po cesti proti Koritom, čeprav vidim, da gre za precejšen ovinek. Tih je. Le živina se prestopa v hlevih.

Grapa pred Koriti, ki jo cesta dodobra obleze, je vsa v trdi osoji, hladna in odljudna. Rokavice pridejo prav. A ko stopim na prvi sončni ovinek, me zaslepi žirovska svetloba. Sonce in megla se bleščeče bašeta čez strehe bližnjega domovanja. Še pes se oglasi. Iznad nevidne Breznice se v vse smeri poganjajo pajčolanaste meglice. Njihovi opravi okrog trat, gozdičev, gričev in potopljenih dolin so igrivi, skrivaški in nagajivi.

Za obpotnim razpelom me čaka zaselek. Prijazen, k soncu obrnjen kraj, si pravim. Pred skoraj dvajsetimi leti sem zgoraj nad hišami skiciral. Na trinožniku sede. Bilo je v jesenskem času. Zelo barvitem, se spominjam. Skica mi je običajno vzela do pol ure. No, in tiste pol urice sem imel med slikanjem ves čas občutek, da se v moji bližini nekaj dogaja. Oprezal sem ves čas, a videl nisem ničesar. A glej, šele ko sem pospravljaj trinožnik v nahrbtnik, sem dva metra stran zagledal povsem svežo krtino. To je bilo tisto! Krtina je zrasla med mojim slikarskim oneganjem!

Blegoš zrogovili iz belih dolin

Iznad koritarskih streh je proti Mrzlemu vrhu zložna in široka pot. Včasih, se mi zdi, je bila označena po planinsko, danes pa orientacijo rešujejo kolesarski znaki žirovskega kroga.

Hitro se pride do Cornove kmetijice, ki je pred leti v živo nastopala na slovenski televiziji. To je bilo takrat, ko so izbrani poskusni kmetovalci širni domovini razkazovali svoje slabosti, narod se je pa obzirno (ali ne) hahljal. Zdaj je hiša prazna, po sledovih v snegu sodeč je že dolgo ni nihče povohal. Mi je pa vseč, kako so zgolj s kelo obnovili zunanji omet. Še poslikali so ga posrečeno v barvah ženskih spalnih srajc. Zdaj pride pa tisto ta glavno. Pot okrog hiše naredi le eno kljuko, pa se že odpre svet kot dragocena knjiga. Blegoš

Potepuški pes se me ustraši, hripavo zalaja in zdivja domov čuvat domačo hišo pred čudnim tipom gor na griču. Hodim ob robu čopastega gozdiča (dva sta), po katerem se od daleč najlaže prepozna Mrzli vrh. Pot je mehka, griva tudi, od zadnjega snega se povsod cedi. Sedem na les ob poti: tu se bomo odsopli! Kako strašno samotna pot, razmišljam. Prav nobenega človeka še nisem srečal, ne pri Srnačenu ne v Krnicah ne v Koritih. So pač odrasli potaknjeni po dolinskih šihtih, otroci po solah in po

Lilaste poljane – vsak bi jih moral videti

Danes sem že videl prve cvetoče žafrane. Travniki vse naokrog bodo v štirinajstih dneh vsi vijoličasti. To bo najlepši čas tega prostranega hriba. Milijone v soncu razprostrtih cvetov bi moral vsakdo videti vsaj enkrat v življenju. Brez tega ne moreš zaslužiti penziona, ne moreš rojevati otrok in hiše ne moreš zidati! Enkrat ena je Anžetova žena, so rekli včasih. Leta 2011 sem bil na Mrzlem Vrh 25. marca. To ti je bil sprehod! A me je nosilo po lilastih poljanah. Škoda, da cvetovi niso bili povsem odprti. Vendar je bil občutek pravi: skoraj nič zelenega, le žafrani, le milijon žafranov se je bodlo z nebom. Plavo se je na robovih obzorja spuščalo v gosto mrčaste doline. Nekako lahkotno so se prepletale z nebom. Vmes so od nikjer rasli temni vrhovi in še pobeljene gore. Jutranjo pravljico so usklajevali šopi smrek, ki jih svet Mrzlega Vrha tako ljubi. Tudi bukovi gozdiči. Za razori jeseni preorane njive in smrekovimi hrbti se je k nebu slinil gladki Blegoš, bolj desno so se kot medla slutnja z jutranjo srečo poigravale kamniške gore, tudi Storžič! Pa še vse drugo! Kako neverjetni so bili pogledi. Vijoličasto in rjavo je bilo komaj dopolnjeno s pridihom zelenega. Vijoličasto in rjavo je z roko v roki dihala v razprostranjenosti nebes. In v grape zataknjene modre reke so zlahka obvladovale mojo zgodnjo pomlad. Morda so bolj vijoličasti marčevski travniki le še v Martinj Vrh onkraj Blegoša (kolikor mi je znano). Prelep je tudi Bevkov vrh nad Cerknim. Marsikje so žafran pregnali z gnojenjem. Kmetje za rožo po imenu žafran že vedo, a njihove krave lepote v botaniki ne porajajo kaj dosti.

Ko se z odprtega pašnika nagnem proti cesti za Vodičarjevo štal, se poslovim od bajnih razgledov. Takoj se posvetim drugim stvarim. Tako je v življenju najbolje. Na križišču nad nekdanjo italijansko kaverno in povojnim zavetiščem idrijskega planinskega društva raste imenitna lipa. Kapela stoji zraven, trhlo mizo s klopjo so pa odstranili. Upam, da imajo v mislih novo. Tu se namreč zmeraj ustavim, kadar me prinese iz Ledin na Sivko. Iz osoje stopim na sonce, sprejme me ptičji zbor, od daleč še posebej vrane. V bližini sta imela svoj piknikovalski kotichek tudi pokojni dr. Jože Felc (psihiatr, pisatelj) in njegova Alenka. Velikokrat sta v dveh uživala tihoto pod senčnimi smrekami.

Sv. Tomaž, Vrsnik Rafael Terpin, akril, 2001

zrogovili iz belih dolin, čez Soro se bogve od kod vale pobočja in vršni hrbti Žirovskega vrha, a zadaj, na severu, za gozdičem, se iz hudo rožnatega mrča kaže Triglav s svojimi. Pa Porezen spredaj. Jih res vidim? Ali so to le v spominu zasidrani duhovi z nekih prejšnjih poti? Ne, zaresni so! Le svetloba se skupaj z meglicami in dolinskim mrčem klata od vsepovsod. Griči in gozdovi, senožeti in redko posejana domovanja se kažejo, lebdiyo na robu resničnega in izginjajo v jedra dopoldanskih luči.

vrta, kakšna stara mama se pa greje pri zakurjenem štedilniku. Tisti, ki sredi dopoldneva (v tednu) kolovrati iz kraja v kraj, je lahko samo penzionist, ki ga noge še nosijo. Kako nevarno je vse skupaj za naš kmečki svet, si mislim. Hribovcem in njihovi krajini res ne bi želel česa slabega! A kaj le lahko storim, da bi ljudje ostali na svojih domačijah? Mrzli vrh je gol, travnat, le nekaj metrov nižje je zorana dolga njiva, ostalo so pašniki. Čez žico se je treba pretikati.

Pomladanski žafran (*Crocus neapolitanus*) Rafael Terpin, risba, 2004

Nekdo ti mora prisluhnti

Nekoč sem tu sedel pod lipo, ko je po ravnem proti meni prineslo starca. Z bližnje kmetije najbrž. Že od daleč sem poslušal njegov iskriivi samogovor, ki je bil zanesljivo namenjen meni:

"E, star sem že! Štiriinsemdeset jih bo! Dosti."

In je nadaljeval: "Pa kakšno je bilo to moje življenje? Ničvredno. Same vojské, same vojské! In še tiste obvezne oddaje! Komaj komaj smo jo rezali."

Zaključil je skoraj s smehom: "Še to: zgonili so nas vkup in potem smo se ob kakšni procesiji morali na glas dreti – Tito, partija, Tito, partija!"

Hotel je nekomu povedati, kar mu je leta ležalo na duši. Ne vem, mogoče je povedal svojo skrčeno življenjsko zgodbo še komu. Ne vem. Morda so bili poslušalci že vsi siti njegovih štorij. Kdo ve? Vem le, da jo je naklonil tudi meni. In jaz sem si jo zapisal.

Do vrha Sivke, 1008 m, je od kapele manj kot deset minut. Vpisna knjiga

in označevalni kamen ležita sredi lepega smrekovega gozda, v večni senci. V poletni blaženosti – v zimski odrevenelosti. Sonce lahko klata le po vrhovih gosto posejanih smrek, do z iglicami obloženih tal ne seže.

Na tem koncu, med Sovodnjami, Žirmi in Ledinami, je več Sivk. Najbrž se je dobro vnaprej odločiti, na katero bo držala pot. Včasih smo prisegali le na planinsko, nad zavetiščem upečateno. Sem gor smo hodili na borovnice.

V sezoni so od vseh strani cingljale kanglice. Oče je običajno pripomnil: "A viš, kako se pridno pasejo!" Z mamo sva se za kakšni dve uri takoj priključila ... Danes obiskujejo Sivko le vsi tisti, ki so navajeni skrbeti za svoje telesno ali pa duševno zdravje. Oboje ima svojo trdno vrednost.

Moja nadaljnja pot gre nekaj sto metrov v smeri proti Bevkovemu vrhu. Na odprtem se njegova moška podoba tudi pokaže. Pod njim se proti Kminskemu (Tolminskemu) udomačeno spotegne

dolina moje Idrijce. Skrenem levo proti Fujdi in Kladniku. Gradišče, 998 m, obidem po južni strani. Med povodnjijo razcvetenih telohov padem na pašnik v Pečniku, na robu planote nad Faro. Spodnji Idriji pravimo Idriječani iz starega spoštovanja Fara, prebivalcem pa Prefarci. V cerkvenem pogledu se je Idrija osamosvojila šele leta 1752, prej je sodila pod svojo faro – današnjo Spodnjo Idrijo.

Sedem. Pašnik je izredno razgleden, kraj nad vse primeren za nov počitek. Sonce je kot le kaj prijazno. Še rokave si zavijam. Nekje nad prefarsko Pustoto in bližnjim Špehom sem se ustoličil. Kobalove planine s Cerkovnim vrhom in Šolsko grapo mi polnijo pol plavega obzorja. Zadaj je le še nekaj vse bolj blelih grebenov. Tudi temeljit mrč. Levo so Golice, še bolj levo nekaj Idrška. Vmes se v dolini prepozna Sv. Antona na Rožnem griču, del stare Idrije, po obrobjih pa Tičnica s Smukovšem, Hleviško planino. Najbolj odmaknjen je zelo prepoznavni Špičasti vrh nad Zadlogom. Pa Kanomlja seveda. Od tukaj gledana se zdi bahavo široka. Blizu Obidovša nad Govškom nekaj kurijo. Pleče onstran je osojno in še kar belo. Jelenk se mi skriva za bližnjimi krošnjami.

Pot, po kateri se pade, ne hodi

Iz plavega dolinskega čada mi nosi na ušesa kup glasov, ki se jih na vso moč oteparam. Rad bi bil sam, drobiž, skrit na robu prostranih nebes, a hkrati obdarjen z vedenjem o vseh dolinah in grapah. Saj to je šele tisto pravo. To je planinski žmaht. Spoštljivost narašča z vedenjem.

Zavohala in zagledala me je sosedova kuzlica, drobno rjavo pseče. V nedogled se dere za bregom, pod cesto k Šnitu. Name kajpak. Kaj sem se tip nemarni usedel na robu njenega! Naj grem naprej, naj se vendar premaknem, mi dopoveduje. Nič. Treba jo bo vzdigniti. Drugače si bo revše še glasilke pokvarilo. In res: nisem še stopil na udrt voznik k Pečniškim malnom, ko se je muzika že nehala. Navzdol je šlo gladko. Med belimi telohi. Mimo treh podrtih mlinov in mimo obnovljene kapele pri Češčeni Mariji. To ni pot, po kateri se človeškim nogam primerno hodi, ne, to je pot, po kateri se v prefarski kotel pade! Že od daleč si moreš ogledati, kateri v drugo smer obrnjeni klanec te bo spodaj zažlajfal. Res. Sicer te zna onkraj Idrijce od mladostnega poleta še v Kanomljo potegniti. Ta bi bila prehuda, kajti Kanomlja je dolga kot Dunaj. ◉

Marko Prezelj o mladinski alpinistični reprezentanci in alpinizmu danes

Alpinizem je odkrivanje, sebe in terena

Pogovarjala se je Tina Leskošek.

Leta 2012 je bila v okviru Planinske zveze Slovenije ustanovljena SMAR,¹ ki jo kot mentor vodi znani slovenski alpinist Marko Prezelj. Marko ne prisega le na trening, temveč tudi na etično in socialno usmerjanje mladih alpinistov. "Smarovci" so skupaj preplezali že kar nekaj zahtevnih smeri, jeseni 2013 pa so se mudili tudi na odpravi na Phola Ganchen v Tibetu.

Marko, kaj predstavlja SMAR in zakaj je bila ustanovljena?

Kratka se mi zdi malce neposrečena, ker je beseda reprezentanca za tiste, ki so notri, in za tiste, ki so zunaj, zavajajoča. Tisti, ki so notri, imajo lahko zmoten občutek, da so nekaj več, tisti, ki so zunaj, pa tudi zmotno mislijo, da so oni notri nekaj več. Gre za skupino mladih alpinistov, ki so dovolj ambiciozni, imajo ideje in jih želijo skupaj uresničiti. Jaz jih skušam navaditi na to, da sami najdejo idejo in da delujejo kot skupina. Pomembno je, da skupina motivira samo sebe in deluje kot motivator tudi za tiste, ki niso njen del – da si želijo izboljšati plezalni nivo in se ji pridružiti.

Kako se izbere člane SMAR? Se bo v kratkem še kdo pridružil skupini?

Za to skrbi Komisija za alpinizem. Z načelnikom Miho Habjanom sva skupaj postavila osnovne kriterije: kandidat mora biti alpinist, biti mora mlad (najprej sva začela s štiriindvajsetimi leti, vendar sva ugotovila, da je takih premalo) in imeti mora soliden plezalni nivo. To je ocena 7a v skali, kar je sicer relativno nizek skalni nivo, vendar mora kandidat poleg tega imeti tudi primerne vzpone v hribih, ne more biti le športni plezalec. Tu se je pokazal zanimiv problem – nekateri so sicer imeli soliden nivo, vendar niso bili alpinisti, niso se podredili obstoječemu organizacijskemu sistemu, ki vzgaja alpiniste. Za mlade je to zdaj, kot kaže, malce zategnjeno – da moraš biti alpinist, se nekaterim ne zdi pomembno. Saj v resnici ni tako pomembno, ampak glede na to, da se s SMAR-om ukvarja

PZS, ki ima sistem vzgajanja alpinistov, je pa že pomembno. Tudi SMAR ima pravila, ki jih je treba spoštovati in če kandidat že v osnovi nima odnosa do teh zadev, potem so tudi kasneje lahko težave.

Zdaj bomo verjetno pomladili ekipo. Moja želja je, da bi se starostna meja čim prej spustila na petindvajset let. Težko je pričakovati, da bi nekdo pred osemnajstim letom že postal ambiciozen alpinist, tako kot v nekaterih drugih športih. Takrat kvečjemu začneš in potem potrebuješ vsaj pet let, da ugotoviš, kaj alpinizem je, kar je relativno dolgo. Pri triindvajsetih ni več pubertete, ampak človek že išče svoj položaj znotraj družbe. Tudi to je del SMAR-a – na fante gledam kot na ljudi, ne samo kot na alpiniste. Skušam razumeti njihovo življenje.

V sedemdesetih in začetku osemdesetih je bila ena odprava na leto, kamor so šli "ta boljši". Moral si se "kvalificirati", število mest je bilo omejeno in vsi so vedeli, da ne bodo prišli v ekipo, če ne bodo plezali. Ideja SMAR-a je podobna; motivirati generacijo, da se poveže in ima podporo znotraj PZS, preko mene pa mentorsko pomoč.

So včasih poleg teh odprav še kako drugače skrbeli za "ta dobre"? Kako v primerjavi s tem deluje SMAR?

V začetku devetdesetih let sem se udeležil mednarodnega tabora in to se mi je zdelo super. Da lahko Slovenci, ki smo se nekako imeli za Balkance, pridemo in stik s plezalci z vsega sveta in ugotovimo, da nismo nič slabši od njih, prej boljši. Sredi devetdesetih smo po dolgih letih spet organizirali tabor PZS v Chamonixu, jaz pa sem bil vodja.

Marko Prezelj Foto: Vladimir Habjan

To je bil začetek taborov za perspektivne alpiniste, ki potekajo še zdaj. Imel sem idejo o še večjem mešanju, tudi idejnem. Zdaj imamo v okviru SMAR-a tudi izmenjave. Pri nas so bili Japonci, mi smo šli na Češko.² Kamorkoli gremo, skušam dobiti kakšnega lokalca, da gre z nami. Ko smo bili v Écrinsu, je bil z nami Manu Pellissier, francoski alpinist, na Češkem pa Karel Belina, legenda plezanja v peščenjaku. Poskusili smo splezati njegove dvajset let stare smeri in fantje, ki so top, nekaterih niso mogli splezati! Do tega "neznaneža" moža so začeli gojiti globoko spoštovanje. Karel je dejal, da "musiš znat list".³ Vsak bi rekel, ja, itak. Ampak v tistih smereh ni vprašanje, ali nekaj lahko stisneš. Važno je, kako se boš obrnil, prenesel težo in,

¹ Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca.

² Del SMAR-a se je februarja 2014 mudil tudi v japonskih gorah.

³ Moraš znati plezati.

ali si to sploh upaš narediti, ker tako še nikoli nisi. Potem ti njegove besede drugače odzvanjajo v glavi.

Z Japonci pa smo šli recimo v Slovenski planinski muzej, kamor sem povabil tudi Marjona.⁴ Marjon in Naoe Sakashita sta debatirala, fantje pa so poslušali in gledali. Povsem neprisiljeno so srkali njune alpinistične zgodbe. To je danes, ko gre večina informacij preko interneta in *facebooka*, veliko vredno, prestižno. Imamo tudi razna predavanja, recimo Nade Kozjek o športni prehrani in Uroša Velepca, trenerja biatloncev. Tudi sestanke imamo, pisati moramo

tek na dolge proge. Ena generacija je komaj seme. Jaz bom šele v *penziji* lahko ocenil, ali smo to dobro zasejali. Upam, da se bo ideja razvijala naprej, morda v drugi obliki, in da bo ostala povezava med mladimi in starimi. SMAR poskuša biti alpinizem tukaj in zdaj, za zdajšnje mlade, in ne valilnica neustrašnih alpinistov. Verjamem pa, da publika to pričakuje.

Kakšno je vzdušje v ekipi?

Do odprave je navdušenje raslo, idej je bilo veliko. Vsak se je moral nekoliko prilagoditi, da je zdržal v skupini in s tem

alpinizem. Ne bom sodil o tem, ali se pleza zahtevne smeri ali ne.

Kaj je torej definicija alpinizma?

Najbrž to, da imaš izvirne ideje, si aktiven, veliko hodiš v hribe in to na različne konce. To je odkrivanje, malo samega sebe in terena. Da premikaš meje naprej, ko ugotoviš, da ti je nekaj prelahko. Vsak, ki začne danes, je v nekoliko boljši poziciji kot tisti, ki je začel pred dvajsetimi leti. Več je znanja in informacij o smereh, torej premikanje mej danes ne sloni le na tem, kar si naredil sam, ampak tudi na tem, kar so naredili v preteklosti. Zato lahko rečem, da je na tej generaciji, ki se zdaj razvija, še več. Čeprav se zdi, da je že vse narejeno, sploh ni. Najbolj logične linije so večinoma preplezane, zdaj pa je izziv najti tiste, ki ti ne padejo ravno v oči, tiste, ki jih boš samo ti videl. Za to pa je treba trenirati in narediti napredek v pristopu. Trideset let nazaj so lahko pod steno pili *pir* ali prižgali *joint*, danes pa s tem verjetno ne bo premika alpinističnih meja. Ko se danes pogovarjamo o vrhunskem alpinizmu, je vedno manj prostora za romantiko.

Današnja generacija se je z internetom rodila in z njim živi. Vem, da bi odločeneje izbirali, če tega ne bi bilo. Izbire je danes toliko, da je težko izbrati. V primerjavi s staro generacijo so torej na dobri poti, jo pa morajo še ujeti, predvsem na idejnem področju. Če za primerjavo vzameva tujino, nas pa ni treba skrbeti. Smo še tam, kot ostali "ta boljši".

Precej si prepoznaven na področju alpinistične etike. Ali je to področje danes dovolj zastopano pri vzgoji alpinistov?

Težko sodim. Mislim pa, da je preveč sprenevedanja in površnosti. Ko nekdo pride do svoje meje, vsak ve, ali je ali ni. Ali si preplezal ali pa nisi. Za ta mavrični svet, ki ga zdaj živimo, je etika kruta, ker je črna-bela. Ali sem prišel na vrh hriba? Če govorimo o severni steni Triglava, kjer gremo z roba stene skoraj vsi dol, je to zdaj neki standard, ki je splošno sprejet in tudi jaz s tem nimam težav. Tam res prideš na ravnino. Če bi se tega lotil natančno, bi pa moral od tam še na vrh Triglava, ker to predstavlja še dodatni trud.

Za način plezanja se mi pa zdi, da je edina stvar, ki je v alpinizmu danes pomembna; torej, kako se neke stvari lotimo in kako jo preplezamo. Če tega ne upoštevamo, lahko pozabimo na

SMAR na zadnji odpravi v Tibet. Od leve proti desni, zadnja vrsta: Laza (kuharski pomočnik), Tadej Krišelj, Luka Krajnc, Marko Prezelj (mentor), srednja vrsta: Tsering Dorje (kuharski pomočnik), Miha Gašperin (zdravnik), Martin Žumer, Luka Lindič, Nejc Marčič, sprednja vrsta: Karma Sherpa (kuhar), Luka Stražar. Foto: Marko Prezelj

so vsi pridobili. Nekateri, ki so bolj vajeni skupinskega duha, so prispevali več, nekateri, bolj egocentrični, pa so se naučili bolj sodelovati – hkrati pa so prinesli bolj usmerjen pristop. Po odpravi smo se kot skupina duhovno nekoliko ustavili. Ta odprava nas je idejno precej zabila.

Bi si ti želel biti član SMAR-a, če bi bil mlajši?

Prav gotovo! V bistvu sem si želel nečesa takega, ko sem bil star dvajset let, ampak to željo lahko izrazim šele zdaj. Takrat tega pač ni bilo in potem iščeš druge poti. Saj sem plezal na odpravah, dovolj sem bil ambiciozen. Še zdaj sem.

Kaj si misliš o splošnem stanju slovenskega alpinizma? Smo plezalci dovolj izvirni in pogumni ali sta nas razvadila internet in udobje?

Najprej morava postaviti neko referenco, na osnovi česa nas presojam. Če presojam za nazaj, torej, če primerjam zdajšnjo generacijo z generacijo osemdesetih, moram žal ugotoviti, da stvar ni šla naprej, je šla nazaj. Govorim o tem, koliko ljudi zdaj res "počne"

poročila ... Nekaj dela je. Namen poročil je tudi ta, da imajo fantje primeren odnos do vsega. Če moraš za vsak mesec napisati, kaj si počel, dobiš refleksijo svojega truda za nazaj.

Do kdaj člani ostanejo v SMAR-u?

Člani imajo s PZS pogodbeno razmerje za tri leta, čeprav mislim, da še nismo dorasli takemu pogodbenemu razmerju, ker smo pač začetniki. Stvari bi morale teči bolj gladko, vendar to ni očitek, je samo ugotovitev. Naša organizacija se še ne zaveda pomena te skupine. Verjetno se čez kako leto spet pričakuje zlati cepin ali kaj podobnega. Vendar je to

⁴ Slovenski alpinist Marjan Manfreda.

alpinizem, potem smo blizu *normalke* na Everest, kjer je vseeno, kako se tega lotiš, važno da si tja prišel. Za kisikom in fiksnimi vrvmi lahko vključimo tudi helikopter, malo tu, malo tam in na koncu je plezanja le za ščepec. Če si se samo enkrat prijel za klin ali se usedel, nisi preplezal prosto. V Ospu vsak zase ve, da nečesa ni preplezal, ko pa gremo v hribe, smo vsi pametni. Kako obarvati zgodbo, da ne bo kdo slišal, da se je za nekaj prijel. Bilo je strašno vreme in ne vem kaj. Dobrodošel v hribih! V plezališču imamo primerljive pogoje in lahko pomerimo mišice. V hribih ima pa nekdo lahko smolo, da so ga ujele slabe okoliščine, pa je sicer bistveno močnejši od nekoga drugega, ki mu je uspelo. Moti me, ko ljudje goljufajo same sebe.

Konec marca bo spet potekala podelitev zlatega cepina, nagrade za najboljše vzpone v letu 2013.

Ti si nagrado dobil že dvakrat. Si bil kdaj v komisiji za izbor prejemnikov zlatega cepina?

So me že vabili, lani so me hoteli tudi za predsednika, vendar sem ponudbo

zavrnil. Podeliti nagrado vsem nominirancem se mi zdi boljša izbira,⁵ kot da bi izpostavili samo enega, še vedno pa se mi zdi to nepotrebno. Če že morajo zganjati cirkus, se mi zdi nominacija sama dovolj, brez podelitve cepina. S tem bi sporočali, da je pomembno druženje, kjer tisti, ki so po mnenju žirije doživeli najbolj intenzivna doživetja, lahko svoje zgodbe delijo s publiko. Vendar je problem v tem, ker prireditev trži turistična industrija Courmayeurja in Chamonixa. Zlati cepin bi podelil samo za življenjsko delo. Takšnih prejemnikov nikoli ne bi zmanjkalo in težko bi prišlo do tega, da bi se o tem kregali. Nominirancem bi bilo hkrati v čast, da bi svoje zgodbe lahko predstavili ob boku nekoga, ki je premikal meje ali jim bil celo vzornik. S tem bi še vedno obdržali *pomp*, ne bi pa spodbujali tekmovalnega vzdušja. Tekmovanje mladim lahko zleze pod kožo.

⁵ Zlati cepin so do sedaj po navadi podelili le za en vzpon, leta 2012 za dva (tudi Luki Stražarju in Nejcju Marčiču), leta 2013 pa ga je dobilo vseh šest nominirancev.

Luka Lindič v prvem strmem raztežaju poskusa vzpona na Phola Gangchen
Foto: Marko Prezelj

Ko sem bil star petindvajset let, se mi je zdel zlati cepin res nekaj pomembnega. Bolj, ko sem ga spremljal, bolj sem videl, da ni tako. Nekateri začnejo govoriti traparije, da bi prepričali žirijo. Leta 2006 sta se dva Ukrajince zlagala, da sta bila na vrhu. Mesec po podelitvi se je oglasil tretji član naveze in povedal, da sploh niso bili na vrhu. Jaz sem takrat zlati cepin zavrnil,⁶ saj sem vedel preveč, da bi lahko stopil čez vse to. Ko smo se pred tem s Stevom Housom in ostalimi vrstniki pogovarjali o odnosu do alpinizma, smo bili istega mnenja. Da je zlati cepin zgrešena zgodba, da je to cirkus. Leto pred tem, ko sem ga

⁶ To je bilo leta 2007, ko sta zlati cepin dobila Marko Prezelj in Boris Lorenčič za vzpon po SZ stebri Čomolharija. Nagrada po izboru občinstva je pripadla Pavletu Kozjeku. Sicer je Marko skupaj z Andrejem Štremfljem dobil nagrado tudi leta 1992 za novo smer na Kangčendzengo.

zavrnil, je House cepin vzel.⁷ Takrat sem si mislil, kakšna družina pa smo, če smo se prej zedinili, da to ni v redu. Pa ni šlo za nobeno zamero, midva s Stevom sva prijatelja, ampak meni, če sem hotel biti pošten do sebe in do drugih, ni preostalo drugega, kot da sem nagrado zavrnil. Pri nominacijah in izboru je veliko pritiskov lobijev, sponzorjev in medijev. Ko postaviš na mizo vzpone, ki jih ne moreš primerjati, začnejo odločati druge stvari, kar pa ni prav. Najbolj pa me je motilo to, da ti dajo ta cepin in potem pričakujejo, da ga boš sam hvalil. Oni pa ne znajo braniti morebitnega napada na dobitnika cepina, ampak se distancirajo, češ, sam se brani. Jaz bi pričakoval, da bo prejemniku organizacija stopila v bran. Zdaj na srečo ni več tako. Moj predlog je bil tudi ta, da bi prireditev krožila po svetovnih alpinističnih centrih, eden bi bil lahko tudi Kranjska Gora ali Mojstrana. Tako bi se po državah propagiral duh alpinizma, kar naj bi bil namen prireditve.

[Pred kratkim ste se vrnili z odprave na Phola Ganchen. Podrobno poročilo odprave si objavil na straneh PZS, doživljanje odprave skozi oči zdravnika Mihe Gašperina pa smo lahko prebrali na straneh Planinskega vestnika. Nam lahko zaupaš najmočnejše vtise z odprave?](#)

⁷ Leta 2006 sta zlati cepin prejela Steve House in Vince Anderson za novo smer v Rupalski steni na Nanga Parbat.

Na začetku smo bili zelo motivirana ekipa. Ko so fantje zagledali hrib in se soočili z okoliščinami, se je pa obrnilo. Kar naenkrat sem imel jaz več motivacije in energije kot oni. Samo Luka Lindič je ostal motiviran še naprej, ostali so bili precej mlačni. Kljub temu smo zelo dobro funkcionirali kot skupina. To ni bila odprava klasičnega tipa, v smislu: tamle je smer, vsi gremo tja. Bila je odprava odprtega tipa. Vsak je imel možnost, da se je tam realiziral, kakor je zmogel in znal.

Odpravo je močno zaznamovalo slabo vreme. Ne poznam jih veliko, v bistvu samo Marjana Kregarja,⁸ ki bi izkusili kaj podobnega. Da v treh dneh pade meter in pol snega! To pomeni, da se sneg nima časa posesti, predelati, to so čisto posebni snežni pogoji. Ta sneg je zelo vplival na končni vtis odprave. Zateklo nas je sredi glavnega dela, takrat smo bili vsi v hribih, vsi smo se lotili tistega glavnega. Najprej sem si mislil, prav, pač sneži, saj ni prvič. Večkrat sem bil že v hribih in čakal, da neha snežiti. Z Luko⁹ sva se spustila pod steno, vmes se je plazilo. Globoko se je udiral, pa sem si še vedno mislil, seveda se udara, saj se je plazilo. Potem pa se to udiranje ni končalo. Počasi je prihajalo vame, da je padlo meter in pol snega povsod, tudi v bazi. Bazo imaš v glavi kot nekaj drugega, to je ločeno od plezanja. In tega ni bilo več. Iz baze smo

⁸ Marjan Kregar, kamniški alpinist.

⁹ Luka Lindič.

dobesedno zbežali in bili zelo veseli, da nam je uspelo. Vzeli smo le najnujnejše, vse drugo je ostalo tam. Dan pred silvestrovim smo končno prejeli opremo. Vreme nas je še bolj združilo in povežalo. Začutili smo, kaj je prava ekipa, kar je danes, ko je individualizem tako poudarjen, skorajda redkost. Vsak je bolj zase, tiste telefone "drsamo". Če ne bi skupaj gazili, ne bi prišli ven, to je bilo vsem jasno. Ta izkušnja je za mlade vredna več, kot se trenutno zavedajo. Tudi sam nisem mislil, da bom kaj takega doživel.

Na nivoju publike pa te odprave skoraj, kot da ni bilo. To slutim zdaj, saj je bilo pred odpravo več novinarskih klicev. Ko smo prišli domov, smo bili srečni, da se je končalo tako, kot se je. To smo dojemali kot uspeh, ampak samo zato, ker smo poznali vse okoliščine. Okolica pa to sprejema drugače razen tistih bližnjih, ki te poznajo in vedo, da to ni bilo kar tako. Meni to ni tako pomembno, ker bi moral preveč razlagati. Kdor ne razume poročila in slik, mu jaz nimam več kaj povedati. Fantje so to morda drugače dojemali, ker so mlajša generacija. Jaz sem domov že večkrat prišel "praznih rok".

Vidim pa, da nekateri poznavalci minulo odpravo komentirajo površno in nekoli-ko *brihtno*. ●

Dostop do vznožja gore je potekal po nestabilnem obrežju ledeniškega jezera.

Foto: Marko Prezelj

Gibanje in varnost v gorah pozimi

Izvedba zimske ture

Klemen Volontar

Foto: Klemen Volontar

V prejšnji številki sem omenil vsaj tri bistvene stvari, na katere moramo biti pozorni: izbira ture, vremenske in snežne razmere ter družba. Zapisal sem, da ločimo tri časovne intervale, ki nas zanimajo v zvezi z vremenom in stanjem snežne odeje – nekaj dni ali več pred načrtovano turo, tik pred turo in seveda napoved za dan ture. Enako velja za opremo – vemo, katero opremo potrebujemo, poznamo njen namen in jo znamo uporabiti. Upoštevali smo še tretji segment: na turo nikoli sam. Torej se lahko odpravimo.

Cepprav smo nahrbtnik pripravili že zvečer, na parkirišču, tik pred odhodom, še enkrat preglejmo, ali je vse na svojem mestu. Oprema naj bo spravljena v nahrbtniku. V primeru, da nas odnese plaz, bo vse, kar je pritrjeno na nahrbtniku, odtrgalo. Brez opreme pa težko komu pomagamo. Lopata in lavinska sonda ne zahtevata kakšnega posebnega testa, le imeti ju moramo. Drugače je z lavinsko žolno. Vsaka elektronska naprava je pokvarljiva. Če ne drugega, za svoje delovanje potrebuje energijo. Test oziroma preizkus delovanja lahko opravimo na več nivojih, tako tehnično kakor časovno. Najprej je tu kontrolna lučka na napravi, ki praviloma med

delovanjem naprave (med oddajanjem) utripa in nam kaže le, da naprava deluje. Ne prikazuje pa pravilnosti delovanja in količine energije, ki je še na voljo. Večina

novejših naprav ob vklopu samostojno opravi test delovanja. Osnovni test lahko opravimo že doma ali najpozneje, ko se peljemo na izhodišče. Za izvedbo takšnega testa zadostuje ena sama naprava. V primeru, da test pokaže pomanjkanje energije, lahko na vsaki bencinski črpalki kupimo nove baterijske vložke. Ne priporočam uporabe baterijskih vložkov za večkratno polnjenje!

Ne pozabimo: lavinska žolna mora biti nameščena na telo, kakor to predvideva proizvajalec. Vedno pod vrhnjimi oblačili, še najbolje na spodnjem sloju. Večina naprav je shranjenih v torbici s trakovi, ki so namenjeni pritrditvi na telo. Nekatere naprave brez namestitvenih trakov enostavno ne delujejo. Druge naprave lahko ločimo od originalne torbice za nošnje. V tem primeru naj bo naprava nameščena v žep, ki ni našit, ampak vdelan v oblačilo (obvezno hlače) in ima dvojno zapiranje – zadrgo, ki je pokrita z ježkom. Vsekakor pa pazimo, da naprava ni v bližini druge elektronske naprave, ki bi lahko motila njeno delovanje (mobilnega telefona, radijske postaje itd.). Pripravimo se za pot. Tik preden začnemo z gibanjem, obvezno naredimo še skupinski ali dvosmerni (navzkrižni) test.

Kontrolna točka (check point)

Tu bi rad omenil t. i. kontrolne točke, bolj poznane kot *check points*. Takšne točke, drogovi z nameščeno napravo,

Ko zapuščamo organizirano smučišče, nas tabla opozori na nekaj osnovnih pravil, kontrolna točka pa preveri le, če lavinska žolna oddaja. Foto: Klemen Volontar

Hoja v strnjeni skupini ni ne prijetna ne varna.
Foto: Klemen Volontar

ki preverjajo oddajanje lavinske žolne smučarja, ki gre mimo, so praviloma nameščene na vrhu smučišča, kjer je omogočeno smučanje izven smučišča (*freeride*). Smučarski centri imajo poleg teptanih smučarskih stez v upravljanju tudi pobočja izven smučišča. Za ta pobočja je po navadi na voljo lavinska napoved, umetno proženje snežnih plazov in reševalna služba v primeru nesreče. Običajno je poleg droga s sprejemno napravo še obvestilna tabla, ki s kratkimi navodili spomni, kako ravnati v primeru nesreče, in najpomembneje: pisno, svetlobno ali zvočno je jasno označeno, kdaj je na teh pobočjih dovoljeno smučati in kdaj ne. Torej, *check point* služi le enosmernemu preverjanju smučarjeve lavinske žolne, saj se na spust lahko odpravi sam. V primeru nesreče ga bo iskala reševalna služba, ki bdi nad območjem.

Omenil sem pravilo: na zimsko turo nikoli sam. Kontrolna točka na izhodiščih zimskih tur bi bila torej popolnoma brezpredmetna, celo zavajajoča, saj zanika pravilo Nikoli sam. Kontrolna točka opravi samo enosmerni test, preveri le, če naša lavinska žolna oddaja. Ko zapuščamo organizirano smučišče, nas tabla opozori na nekaj osnovnih pravil, kontrolna točka pa preveri le, če lavinska žolna oddaja.

Dvosmerni in skupinski test žoln

Za dvosmerni in skupinski test lavinskih žoln potrebujemo najmanj dve napravi. Če upoštevamo pravilo

Nikoli sam, je tak test vedno izvedljiv. Dvosmerni ali navzkrižni test vedno opravimo na začetku ture ali večdnevnega izleta, skupinski test pa vedno, ko je zaradi kakršnegakoli vzroka prišlo do fizičnega izklopa naprave. Npr. vsako jutro na večdnevni turi ali po kosilu v koči, če smo lavinsko žolno med kosilom izklopili.

Kako opravimo dvosmerni test? Vsaka skupina ima svojega vodjo, če ne drugače, je to lahko prvi v koloni. Ta bo organiziral in pravilno izpeljal test. Pri izvedbi upoštevajmo nekaj pravil, ki so nujna za uspešen preizkus delovanja. Napravam moramo omogočiti idealne pogoje za delovanje. Oddajna antena, pri večantenskih napravah najdaljša, in sprejemna antena naj bosta polarizirani, torej v vzporednem položaju. Med preizkusom naj bodo naprave postavljene vertikalno v višini prsi. Razmak med napravami, ki jih preizkušamo, naj bo vsaj dva metra (pohodniki z odročeni rokami zlahka določijo primerno razdaljo), naprava, s katero preizkušamo preostale, pa naj bo oddaljena vsaj en meter.

Preizkusili bomo, ali vse žolne dobro in prav sprejemajo, nato pa še, ali dobro in prav oddajajo.

Udeleženci z vklopljenimi in pravilno nameščenimi žolnami na telesu (nekatero naprave se avtomatsko vklopijo že s pravilno namestitvijo nosilnih trakov) stojijo v koloni v razmaku dveh metrov ali več, obrnjeni z obrazom pravokotno na smer gibanja. Odpnejo zgornja oblacija, napravo preklopijo na sprejem in jih postavijo vertikalno na prsi. Vodja ali prvi v skupini ima napravo nastavljeno na oddajanje, v vertikalnem položaju v

višini prsi. Z enakomerno hitrostjo se na razdalji enega metra (odročena roka naj se ne dotika udeležencev v koloni) sprehodi mimo celotne kolone. Vsak udeleženec v koloni mora vsaj enkrat, praviloma, ko je oddajna naprava najbližje sprejemni, zaznati signal. V nobenem primeru ne zmanjšujemo razdalje med oddajno in sprejemno napravo! Naprav je več vrst, zato moramo upoštevati nekaj pravil. Analogne naprave s petstopenjsko nastavitvijo občutljivosti sprejema nastavimo na najšibkejšo stopnjo, naprave z osemstopenjsko nastavitvijo občutljivosti sprejema nastavimo na tretjo stopnjo, pri digitalnih napravah brez možnosti nastavljanja jakosti, ki imajo ekran za prikaz razdalje, se nam mora ob pisku prikazati vrednost ena ali manjša od ena, novejša naprave pa imajo posebno funkcijo "PC – *partner check*", ki zaznajo samo oddajne naprave na razdalji, manjši od dveh metrov.

Ko vodja pride mimo celotne kolone na začetje, vsi udeleženci preklopijo naprave v položaj za oddajanje in jih obdržijo v vertikalnem položaju na prsih. Vodja svojo napravo preklopi na sprejem, kakor je opisano zgoraj. Nelogično bi bilo, da je vodja na začetju kolone. Torej se z napravo, pripravljeno za sprejem, sprehodi mimo kolone nazaj na začetek. Budno spremlja zvočni ali svetlobni indikator, ki se vključi ob vsaki oddajni napravi, ko gre mimo. Če se ne, je oddajno napravo nekaj narobe. Ponovno opozarjam, v nobenem primeru ne zmanjšujte razdalje med oddajno in sprejemno napravo! Zakaj ne?

Primer: skupina pride v kočjo. Oprema roma na police, med drugim tudi žolna. Nekdo nehote s police potegne svojo kapo in po nerodnosti spravi na tla tudi lavinsko žolno. Oddajno-sprejemna antena je izredno krhka, hitro lomljiva paličica, ki ob trdem pristanku na beton za las tenko počí. Naslednji dan, ob jutranjem preizkusu, vodja žolne, ki je padla na tla, ne zazna, zato sprejemno žolno približa oddajni na nekaj centimetrov. Sprejemna žolna veselo odda močan zvok in vsi so pomirjeni. Je test res opravljen pozitivno? Nikakor ne! Počena antena ima do tisočkrat manjšo oddajno moč, vendar jo je na nekaj centimetrov še vedno moč kakovostno zaznati. Zato velja zgoraj omenjeno pravilo, da ne zmanjšujemo razdalje med oddajno in sprejemno napravo! Omenil sem še skupinski test žoln. Ta zajema le enostransko kontrolo. Nekdo iz skupine (vodja) nastavi svojo napravo na sprejem ali "PC" in s pravilnim

postopkom (primerna oddaljenost, vertikalni položaj) preveri, ali imajo vsi preostali udeleženci naprave pravilno nastavljene na oddajo. Nazadnje še vodja svojo žolno prestavi nazaj na oddajo in skupina lahko krene.

Morda se zdi zapleteno, vendar je tak test opravljen v minuti ali dveh. Na seminarju vas bodo poučili o vseh podrobnostih. Več si lahko preberete tudi na spletnem naslovu <http://www.volontar.net/javno/clanki/prizkus%20lavinske%20zolne.pdf>.

Se lavinske razmere slabšajo?

Z udeleženci smo opravili, s testom lavinske opreme tudi, ostane nam le še pot pod noge. Poslej se bomo osredotočili na izbiro smeri gibanja in vremenske spremembe. Človek ima odlična čutila. Uporabite jih! Osnovne smernice za izbiro smeri gibanja nam da že karta ali poznavanje neke poti. Stanje snežne odeje ali vremenske razmere pa so lahko nekoliko drugačne od načrtovanih, pri daljših turah lahko celo med samo turo pride do korenite spremembe. Predvsem nas zanima, ali se lavinske razmere slabšajo. Govorili smo o vplivu vetra in temperature.

Hitre spremembe na splošno niso najboljše. Opazujte, poslušajte, čutite. Veter se da zaznati brez merilnih naprav. Še pred eno uro so bile smreke odete v bele kosme, sedaj kaplja z njih. Kljub pridobivanju na višini se vedno bolj znojimo. Sneg se je kar naenkrat začel prijemat na kožo. Kar na lepem smo iz mehkega pršiča stopili na kakor beton trdo podlago, ki ob vztrajnem brcanju popusti in se predre, spodaj pa kakor da ni nič. Dogajanje spremlja zamolklo pokanje. Sonce je obsvetilo zgornji del sosednjega hriba. Oddaljeno bobnenje nakazuje, da so se tam začeli trgati spontani plazovi. Pomislimo, kdaj bo sonce obsvetilo nas oziroma naše pobočje. Ocenimo naklon pobočja in določimo usmerjenost.

Predvsem pri oceni nevarnosti, splošni ali pa za posamezni izpostavljen odsek, uporabimo zdravo pamet. Če je v skupini več enakovrednih članov, naj staknejo glave in s svojim znanjem in izkušnjami pripomorejo k smotrnejši odločitvi. Če je v skupini izvedenec ali če jo vodi vodnik, je toliko lažje, saj je usposobljen za odločanje.

Kljub ugodni napovedi lahko čez noč sneži, celo ob začetku naše ture še

vedno naletava. Spomnimo se nekaj pravil iz starih časov. Snega čez gleženj: bodi pazljiv, izogibaj se strmin in odprtih pobočij. Snega do kolen: počakaj dan ali dva in bodi zelo pozoren pri izbiri smeri. Snega čez koleno: lezi za peč in počakaj tri dni, da narava opravi svoje.

Način gibanja in razbremenilna razdalja

Ne glede na stopnjo nevarnosti na zimskih turah dosledno upoštevajmo varnostno razdaljo. Razmaku med dvema pohodnikoma ali smučarjema lahko rečemo tudi razbremenilna razdalja. Ta je lahko velika od nekaj metrov do razdalje celotnega nevarnega pobočja. Kaj to pomeni? Da je na nevarnem predelu vedno čim manj ljudi, najbolje en sam. Vsi preostali ga opazujejo. Sicer smo o smeri gibanja presodili po svojih najboljših močeh, vendar se vseeno lahko zgodi. In če se, bo ogrožen le en sam, vsi preostali bodo takoj na voljo za pomoč. Če se le da, izberimo smer vzpona tam, kjer name ravamo pozneje smučati navzdol. Pri vzponu bomo najbolje spoznali razmere in vse pasti, ki nas čakajo pri spustu. Ne

Zdravstveno zavarovanje v tujini z asistenco

24h brez skrbi
CORIS
Zavarovanje

Enostavno, hitro in udobno do zavarovanja na spletu:

coris.si

Neprekinjeno 24 ur dnevno CORIS informacije in telefonsko sklepanje zavarovanj:

01 51 33 500

Zakaj CORIS?

V svetovnih turističnih destinacijah so večina le zasebne zdravniške ambulante, klinike, bolnišnice, lekarne, privatni izvajalci reševalnih prevozov, zasebni hotelski zdravniki in drugi izvajalci medicinskih storitev, ki niso v javni zdravstveni mreži.

CORIS v tujini krije medicinsko utemeljene stroške zdravljenja v javnem zdravstvu in pri zasebnikih.

CORIS ima vsepovsod po svetu lastno mrežo pogodbenih zdravnikov ter ostalih izvajalcev medicinskih storitev.

CORIS asistenčni center v Ljubljani je z vami neprekinjeno 24 ur vse dni v letu.

CORIS krije dejansko nastale stroške nujnih prevozov, zdravljenja in zdravil, češar evropska konvencija / kartica ne pokriva.

CORIS poleg vseh potrebnih prevozov krije tudi povratek v domovino zaradi medicinskih razlogov.

as

AdriaticSlovenica

1 Vzporedno s pobočjem s potegom lopate ugotovljamo, kolikšna sila je potrebna, da zgornjo plast speljemo po spodnji. Večja sila je potrebna, manjše je tveganje. Foto: Klemen Volontar

2 V snežnem profilu iščemo največjo razliko v trdoti dveh sosednjih plasti. Foto: Klemen Volontar

3 Gneča ne povečuje varnosti. Foto: Klemen Volontar

vi pa se namenite na isto turo čez teden dni. Razmere so tokrat lahko popolnoma drugačne. Ne zaupajte starim sledem smuči ali uhojeni gazi. Če pokazatelji ali test govorijo v prid povečanega tveganja, se tega držite in spremenite svoj načrt.

Izberimo primeren kraj za fizični preizkus. Omenil sem štiri dejavnike, ki vplivajo na večjo ali manjšo verjetnost, da pride do sproženja snežnega plaz: naklon, usmerjenost, višina snega in podlaga. Test naredimo na terenu, ki najbolje ustreza dejanskemu stanju.

To pa ne pomeni, da opravimo test na sredini sumljive grape!

Vsak preizkus se začne s pregledom profila snežne odeje. Za preproste teste ne potrebujemo nobenih posebnih orodij ali pripomočkov. Ko je snežna odeja prerezana, nemalokrat že na podlagi različnih barv ločimo posamezne plasti. Vendar to še ni zadosten pokazatelj. Nadalje preverimo trdoto posamezne plasti. Uporabimo kar pest, dlan, prst, pisalo in nož. Če imata dve sosednji plasti zelo veliko razliko v trdoti, je to že lahko razlog za dvom.

pozabimo, da se razmere spreminjajo s časom. Vzpon je terjal svoj čas. Predel, ki je bil med vzponom še v senci, je med spustom lahko že v soncu.

S smučmi se navadno gibljemo v ključih. Smer gibanja izbirajmo med naravnimi ovirami, tik pod stikom stene s snežiščem, po dnu vrtače, po grebenu itd. Če ocenimo, da je pobočje zelo nevarno, prečkati pa ga moramo, to storimo v rahlem spustu s čim manj zavoji oziroma čim manj obremenjujmo snežno odejo. Ne pozabimo se dobro obleči, sneti paščkov smučarskih palic, odpeti varnostnih paščkov na smučeh in odpeti pasu nahrbtnika. Plaz se namreč premika kakor voda. Na površini hitreje, v globini in ob robovih, kjer se sneg stika s podlago, pa počasneje. Lažji predmeti ostajajo na površju in jih nese dlje navzdol, težji hitreje potonejo in se zaradi drgnjenja s podlago prej zaustavijo. S tem, ko odpnemo vse varnostne pasove, omogočimo opremo, nahrbtniku, palicam in smučem, da jih sname s telesa. Smuči na nogah in palice v rokah bi podaljšale naše okončine in

poslabšale možnost, da se obdržimo na površju. Težak nahrbtnik poveča težo telesa, kar pomeni, da le-to še prej potone.

Pri oceni nevarnosti za neko ožje območje ne pozabimo preveriti, kaj se dogaja nad njim. Morda je pobočje zgoraj že obsijano s soncem, morda nam nad glavami, visoko na grebenu, visijo čudovite snežne opasti, ki samo čakajo na namig, da bodo zgrmele v dolino.

Profil in test snežne odeje

Omenil sem naravne pokazatelje, ki nam na splošno dokaj dobro povedo, kaj se dogaja pod nogami in v naši okolici. Za določitev stabilnosti snežne odeje pa obstajajo tudi tehnični, fizični preizkusi ali testi. Vsak test terja nekaj znanja pri izvedbi in še več prakse pri razlagi rezultatov, zato se jih lotevajte le, če jih dobro obvladate. In če test obvladate in ga izpeljete, se rezultatov držite! Največ nesreč se zgodi na t. i. modnih turah: na spletu ali od prijateljev izveste, da so nekatere odlične razmere in se tja odpravite. Vendar je bil prijatelj tam ta konec tedna,

Fizični testi temeljijo na dveh preizkusih. Pri norveški metodi s silo, ki deluje vzporedno s pobočjem, skušamo premakniti zgornjo plast po spodnji. Ocenjujemo torej drsnost oziroma kako velika sila je potrebna, da više ležečo plast snega speljemo po sosednji, niže ležeči plasti. Večjo silo ko uporabimo, bolj sprijeti sta ti dve plasti, bolj varno je. In obratno.

Pri drugi vrsti preizkusa (švicarska metoda) pa s silo delujemo vertikalno na snežno odejo. Opazujemo, pri kolikšni sili nastanejo v snežni odeji večje ali manjše razpoke in kje se to zgodi. Preizkusov je še več, pri bolj zahtevnih moramo upoštevati še temperaturo, vlago, gostoto itd., z vsemi pa želimo ugotoviti, kolikšna je verjetnost, da pride do porušitve notranjih sil, kar ima za posledico premikanje snežnih plasti, na kratko plaz.

Več podrobnosti pa tule: http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=31.

Metoda treh filtrov in redukcijska metoda

Omenil sem pomen opazovanja, upoštevanja čutil in zdrave pameti. Werner Munter, veliki poznavalec snežnih plazov, je izdelal odlično metodo za oceno tveganja, ki ne terja posebnega znanja in je uporabna za vsakogar. Temelji na upoštevanju treh faktorjev, ki vplivajo na lavinsko varnost (metoda treh filtrov) oziroma na reduciranju možnih slabih odločitev (redukcijska metoda). Več si preberite tule: http://www.volontar.net/clanek_prikazi.php?pid=34.

Če strnem v nekaj stavkov ... Izberite družbo in se na turo nikoli ne podajte sami. Preverite opremo, predvsem delovanje lavinske žolne. Sproti spremljajte spremembe vremena, predvsem temperaturo in veter. Smer gibanja izbirajte v skladu z gorniško doktrino, ne pozabite na razbremenilno razdaljo. Če ste pri določanju stopnje nevarnosti v dvomih, se vedno ravnajte po slabšem, manj ugodnem rezultatu. Če smeri gibanja ali celo celotne ture ne morete spremeniti, se odločite za vrnitev. To je nekoliko težje, če ste na večdnevni turi in se vmes razmere močno poslabšajo. V tem primeru razmišljajte trezno, z zdravo kmečko logiko, v skrajni sili ostanite, kjer ste, poiščite zavetje in pokličite pomoč. ●

(Se nadaljuje.)

POHODNIŠKA POT ALPE ADRIA OTVORITVENA PRIREDITEV

Neblo - Šmartno, Goriška Brda
nedelja, 27. april 2014, od 8. - 16. ure

Celodnevni pohod po delu etape št. 30 med Neblom in Šmartnim, z vmesnimi postanki s kulturnim in kulinaricnim programom. Udeležba brezplačna. Informacije in prijava: TIC Brda, t. 05 395 95 94, www.brda.si

Že sedaj si rezervirajte svoj pohodniški dan.

8. mednarodni festival gorniškega filma Domžale

Zmagovalci filmskega Olimpa

Manca Čujež

Olimpijsko zanosno se je dan po koncu olimpijskih iger v Sočiju zavrtilo kolesje 8. mednarodnega festivala gorniškega filma Domžale. Med 24. in 28. februarjem je v Ljubljano, Celje, Domžale in letos prvič tudi na Ptuj izjemno raznorodni program privabil razveseljivo množico ljubiteljev gibljive slike in prvinskih doživetij v objemu gora. Festivalski ritem so narekivale zgodbe velikih in malih junakov alpinizma, plezanja in pustolovstva, tankočutnih opazovalcev gorske narave in njenih prebivalcev ter filmske pripovedi iz zakulisja osvajanja nekoristnega sveta. Da je na vrh gorniško-filmskega Olimpa postavila irski film *Vrh*, je festivalsko žirijo prepričala sočutno in uravnoteženo predstavljena zgodba o tragediji na K2.

Država z zavidljivo tradicijo in močjo gorniške kulture

"Leden, deževen, skoraj pustni in še olimpijski je letošnji februar. Olimpijci so se bojevali za medalje, večina Slovencev pa za elektriko, da je lahko videla in slišala vse do Sočija. In ko so ob Črnem morju ugasnili olimpijski ogenj, ob Ljubljani

prizigamo 8. festivalsko svečko," je 8. mednarodni festival gorniškega filma Domžale na pot pospremil neutrudni direktor Silvo Karo. Da je organizatorju, Društvu za gorsko kulturo, uspelo osrednji slovenski kulturno-gorniški dogodek v osmih letih pripeljati med najuglednejše tovrstne festivale na svetu, je na slovesnosti ob odprtju poudarila Bernadette McDonald, nekdanja direktorica festivala gorniškega filma in knjige v kanadskem Banffu in predstavnica Mednarodne zveze gorniškega filma: "Vesela sem, da sem bila na prvem festivalu leta 2002 na Bledu in v vmesnih letih opazovala razraščanje festivala. Najbrž še nisem bila v državi, kjer bi imela gorniška kultura takšno tradicijo in moč, in festival je pravi glasnik tega." Tako kot so gore nekoč navdihovale gornika in tudi slehernika, ki ni bil povezan z njimi, tudi festival približa gorniške vrhunce tako raznolikemu spektru obiskovalcev, je isti večer poudaril slovenski minister za kulturo dr. Uroš Grilc.

Na ogled najboljši gorniški filmi zadnjih dveh let

Slovensko občinstvo je letos videlo vrsto najboljših gorniških filmov zadnjih dveh

let, prejemnikov odličij na največjih festivalih po svetu, vsega štirinštirideset filmov iz petindvajsetih držav v tekmovalnem programu in šest filmov starejšega datuma v retrospektivi. Po več kot osemdesetih letih od nastanka je premiero doživel visokoalpinski zvočni velefilm v dveh delih *Vihar na Kočni* filmskega zanesenjaka Ivana Bolleta, videti je bilo najstarejši gorniški film na svetu *Cervino 1901* o vzponu na Matterhorn in nemški film *Vihar na Montblancu* Arnolda Fancka z Leni Riefenstahl v glavni vlogi. V Zlatorogovo kraljestvo preteklega časa so popeljali igrano-dokumentarni film Ferda Delaka *Triglavske strmine*, prvi slovenski mladinski celovečerni film *Kekec* Jožeta Galeta in *Steber* Matjaža Fistravca, filmska pripoved o legendarnem vzponu Joža Čopa in Pavle Jesih po osrednjem steburu Severne triglavske stene. Pavla in Joža sta spregovorila tudi v Slovenskem mladinskem gledališču, v gledališki predstavi z veliko začetnico *Pavla nad prepadom* režiserja Matjaža Pograjca, ki narekuje nove smernice razvoja slovenske gorniške kulture. Odlična alpinistka je bila pred drugo svetovno vojno tudi lastnica kinematografov v Ljubljani, Celju in na Ptuj, zato je letošnji festival gorniškega filma Domžale potekal v vseh treh "Pavlinih" mestih. Poleg Jesihove je bilo na festivalu mogoče spoznati tudi drugo pionirko ženskega plezanja v Sloveniji in svetovljansko snovalko kulturnega alpinizma Miro Marko Debelak v dokumentarnem portretu *Mira Marko* v režiji Žige Virca, ki se je podpisal tudi pod film *Vdih drugega*. Slovenske barve na festivalu sta zastopala še filma *Drugo življenje macesna* Mojce Volkar Trobevšek in Boštjana Mašere ter *Simfonija za adrenalin* Toneta Fornezziija. Planinska zveza Slovenije pa je na festivalu obelodanila imena najboljših alpinistov in športnih plezalcev za leto 2013 ter Tonetu Škarji podelila zaslužen priznanje za življenjsko delo na področju alpinizma.

Točka izginotja, zmagovalec v kategoriji filmov o gorski naravi in kulturi

Ključna močna zgodba, ki prebudi čustva

Na festivalskem platnu so dih jemale zgodbe neustrašnih plesalcev v navpičnicah, pustolovcev in raziskovalcev prvinskega, v drugačen prostor in čas so popeljale zgodbe prebivalcev odmaknjenih kotičkov sveta, odmevala so močna naravovarstvena sporočila, odstirale so se veličastne podobe gora, v nedrjih katerih se pišejo zgodbe o zmagah in porazih, o prvenstvenih dosežkih velikano in smelih korakih malih junakov, o uresničenih sanjah in zanesenjaških načrtih, ki se mimogrede spreobrnejo v nočno moro, o praznovanju življenja in prenekaterem slovesu v gorah. "Za dober film se mora sestaviti vrsta dejavnikov: dobri posnetki, dinamično urejanje gradiva, premišljeno izbrano zvočno okolje, a na koncu je močna zgodba tista, ki naredi največji vtis na gledalca. In če ji uspe spodbuditi še čustveni odziv, je to le dodana vrednost," je poudarila McDonaldova, tudi članica letošnje festivalske žirije, ki so jo sestavljali še ameriški alpinist in publicist Michael Kennedy, zamejski alpinist in filmski ustvarjalec Roman Benet, publicist in prevajalec Mire Steinbuch in gledališki režiser Matjaž Pograjc. Njihovo ob letošnji beri tako dobrih filmov res zahtevno delo je terjalo nemalo pretresanja argumentov, a glede zmagovalnega filma so bili složni kot usklajena naveza.

"Vrh je uravnotežena, nepristranska pripoved o alpinizmu in plezalskem življenju na eni in družinskem življenju na drugi strani, posneta po resničnih dogodkih, ki so se zgodili na enem najmogočnejših vrhov na svetu," je nespornega festivalskega zmagovalca – tako prejemnika glavne nagrade mesta Domžale kot nagrade za najboljši plezalni film – okronala žirija. Film irskega režiserja Nicka Ryana *Vrh* celovito poda ozadje tragedije na gori K2, ki je avgusta 2008 v enem dnevu in posamično vzela enajst življenj, hkrati pa vpletene alpiniste postavljala v dilemo preživeti ali pomagati. Pohvalo za alpinistični film je žirija namenila ameriškemu filmu *Visoka napetost*, ki pojasni zakulisje lanskoletnega napada Šerp na Simoneja Moroja in Uelija Stecka. Nagrado za najboljši alpinistični film je prejel s humorjem in jekleno voljo zapečateni ameriški film *Široke počti*, pohvalo žirije za plezalni film pa *Vroča punca* o britanski plezalki Hazel Findlay, prvi ženski, ki je preplezala smer z oceno E9. Najboljši film o gorah, športu in avanturi je norveška filmska pustolovščina dvojice

deskarjev *Severno od sonca*, ki neustavljivo pobira festivalska odličja po vsem svetu. Pohvalo žirije v isti kategoriji si je prislužil kanadski film *Fant, ki leti*; navduhujočo pripoved o afriškemu mladeniču, ki prvič poleti z jadralnim padalom, je nagradila tudi Televizija Slovenija. Prav tako kanadskega podpisa je najboljši film o gorski naravi in kulturi, *Točka izginitja*, zgodba o dveh inuitskih plemenih, ki poskušata ostati zvesti svoji tradiciji, v tej kategoriji pa je žirija pohvalila premierno predvajani novozelandski film *Erebus: gorska operacija*, igrani dokumentarec o eni najhujših letalskih nesreč v zgodovini.

Festival, ki povezuje izkušnje in mladostno vihravost

Življenjsko silovite zgodbe so pripovedovali tudi letošnji predavatelji. Alpinist in jamar Kazimir Drašlar - Mikec je v ljubljanskem Cankarjevem domu slikovito obudil pozabljeno zgodbo osvajanja Anapurne II pod vodstvom vizionarskega Aleša Kunaverja, večni mladenič Janez Dovžan je žuboreče podoživel leto 1973, ko so "Slovenci kremeniti" v gozdarjih na nogah in z *bazooko joe* v ustih plezali čez El Capitan, alpinist svetovnega kova, eden pionirjev lednega plezanja in nekdanji urednik revij *Climbing* in *Alpinist* Michael Kennedy, pa je predstavil svojo troedinost alpinizem-delo-družina. V Mestnem kinu Ptuj, kjer je festivalske niti držal v rokah Primož Potočnik, so v goste povabili štajerskega plezalca in alpinista Andreja Grmovška, v Mestnem kinu Metropol v Celju pa sta bila toplo sprejeta predavanje skoraj v celoti združene nekdanje ekipe celjske odprave na Gaurišankar leta 1983 in predstavitev arhivskega gradiva PD Celje Matica dr. Bojana Himmelreicha. "Obiskovalci festival vsako leto z nestrpnostjo pričakujejo in ga jemljejo za svojega. Predvsem je tu pomemben družabni vidik festivala, ki poveže staro in mlado, izkušnje in mladostno vihravost," je bil po koncu festivala v Celju zadovoljen Samo Seničar, programski vodja Mestnega kina Metropol, kjer je obisk kljub šolskim počitnicam obisk presegel pričakovanja. Tudi na Ptujju je festivalski izbor pustnemu vrvežu navkljub pritegnil presenetljivo število gorniških navdušencev, najživahneje pa je bilo v Ljubljani, kjer so stari festivalski znanci in številni novi obrazi vseh generacij vsak dan zadovoljno zapuščali Cankarjev dom in Kinodvor ter se ob gorniških doživetjih na velikem platnu pripravljali na planinsko pomlad. ○

Široke počti, najboljši plezalni film
Arhiv IMFFD

Alpinisti spodbudno, športni plezalci odlično

Nagrado za življenjsko delo na področju alpinizma je prejel Tone Škarja (AO PD Kamnik). Foto: Zdenka Mihelič

26. februarja 2014 je v Cankarjevem domu v Ljubljani v okviru 8. mednarodnega festivala gorniškega filma potekal alpinistično-plezalni večer, slovesna razglasitev ter podelitev priznanj najuspešnejšim alpinistom in športnim plezalcem za največje dosežke v alpinizmu in športnem plezanju v letu 2013.

Optimizem za alpinizem

Načelnik Komisije za alpinizem PZS Miha Habjan je v oceni minulega leta med drugim izpostavil, da je vsekakor spodbudno, da je vodilno vlogo alpinistične aktivnosti prevzela nova generacija mladih slovenskih alpinistov, ki so povsem v toku sodobnih mednarodnih alpinističnih trendov. Spodbudno je tudi, da vodilni generaciji sledi novi val mladih alpinistov, ki plezajo na visoki ravni. V sezoni se doma veliko pleza, tudi v zelo dobri smeri. Pozna se navezanost na lokalne domače stene, včasih primanjkuje idej in kreativnosti pri iskanju alpinističnih ciljev. Starejši alpinistični generaciji vrhunskih alpinistov tega ne manjka, saj znajo najti atraktivne in vrhunske cilje tako doma kakor v tujini. "Podobno je z odpravami. Želeli bi si več raziskovalnega in avanturističnega alpinizma z bolj izdelanimi idejami. Še bolj pa bi si želeli zanimanja za najvišja gorstva sveta.

Če je bilo še nedavno tega treba delati selekcijo za sodelovanje v ekipi himalajske odprave, danes s težavo zberemo primerno ekipo, ki je sposobna splezati himalajski cilj na visoki ravni, kar pa ni spodbudno," je dodal Habjan in zaključil, da kljub temu da alpinistična sezona 2013 ne bo ostala v spominu kot sezona presežnikov, gleda v alpinistično prihodnost optimistično in meni, da z malo več pravega pozitivnega pristopa lahko obdržimo visoko raven slovenskega alpinizma danes in tudi v prihodnje. Naziv najuspešnejše alpinistke in najuspešnejšega alpinista v letu 2013 sta si prislužila Anastasija Davidova (AO PD Ljubljana Matica) in Luka Krajnc (AO PD Celje Matica), ki sta ta laskavi naslov prejela tudi za leto 2011. Najperspektivnejši alpinist v preteklem letu je Martin Žumer (AO PD Radovljica), nagrade za posebne dosežke v alpinizmu pa so prejeli Domen Kastelic (Akademski AO), Janez Svoljšak (AO PD Kranj), Luka Lindič (AO PD Celje Matica), Marko Prezelj (AO PD Kamnik), Tadej Krišelj (AO PD Kamnik), Tina Di Batista (AO PD Ljubljana Matica), Tomaž Jakofčič (Akademski AO) in na predlog KA PZS Andrej Grmovšek (AO PD Kozjak Maribor). Komisija za alpinizem je prvič podelila tudi nagrado za življenjsko delo na področju alpinizma, ki jo je prejel Tone

Škarja (AO PD Kamnik), alpinistični in odpravarski veljak, za katerega je bila celotna alpinistična srenja enotna, da si nagrado več kakor zasluži. Njegovi uspehi in uspehi odprav, ki jih je vodil ali spodbujal in si zanje prizadeval 50 let v okviru Komisije za odprave v tuja gorstva PZS, katere načelnik je tudi bil, so postavili temelje slovenskega alpinizma in neizbrisljiv pečat na zemljevidu ne samo slovenskega, ampak tudi svetovnega alpinizma.

Napredek mladih reprezentantov

Po mnenju načelnika Komisije za športno plezanje PZS Aleša Pirca paradna disciplina ostaja ženska težavnost, izpostavlja uspehe Markovičeve: "Mina Markovič se je znova vpisala v zgodovino svetovnega športnega plezanja z vrhunskimi rezultati: tri zmage, tri druga mesta na tekmah za svetovni pokal, zmaga na svetovnih igrah v Caliju, skupno prvo mesto v kombinaciji svetovnega pokala, skupno drugo mesto v težavnosti svetovnega pokala in tri srebrne medalje na evropskem prvenstvu. Svetovno konkurenco je premagala tudi na eni najprestižnejših tekem, tradicionalnem Rock Mastro v Arcu, kar je lovorička, ki je doslej še ni osvojila. Skupaj z Jain Kim je bila v sezoni

2013 razred zase v konkurenci težavnosti. V deseti sezoni nastopanja v svetovnem pokalu je Mina dosegla že svojo petnajsto zmago." V moški reprezentanci se vrstijo vedno boljše uvrstitve mlajše generacije reprezentantov. Tako je v težavnosti preboj v člansko elito dokončno uspel Domnu Škoficu, ki se je v svojem slogu – z medaljami – poslovil od mladinske kategorije. Na polovici članskih tekem svetovnega pokala v težavnosti je bil v finalu, z uvrstitvijo na zmagovalne stopničke na prestižnem mastru v Arcu pa je, tako meni Pirc, napovedal, da je sposoben tudi največjih rezultatov. Vrhunski dosežek je ponovil Urban Primožič s petim mestom v težavnosti svetovnega pokala, svoj prvi finale pa je le za las zgrešil Jure Raztresen z devetim mestom na domači tekmi v Kranju. Tekmovalci so bili uspešni tudi v balvanskem plezanju. Najuspešnejša v športnem plezanju v letu 2013 sta bila vnovič Mina Markovič (PK 6b Ptuj), četrtič zapored, in Domen Škofic (ŠPO PD Radovljica), drugič zapored. Prav tako sta priznanja prejela njuna trenerja Roman Krajnc (PK Škofja Loka) in Uroš Grilc (ŠPO PD Radovljica). Priznanja za vrhunske dosežke na tekmovanjih so prejeli Jernej Kruder (ŠPO PD Celje Matica), Urban Primožič (PK Škofja Loka) in Maja Vidmar (PK Škofja Loka), priznanja perspektivnim za rezultate na svetovnem in evropskem mladinskem prvenstvu pa Martin Bergant (PK Škofja Loka), Janja Garnbret (Šaleški AO), Matic Kotar (ŠPO PD Rašica), Sara Lukič (Šaleški AO), Anže Peharc (ŠPO PD Tržič). Prvič so letos podelili tudi priznanje za *fair play*, ki ga je prejel Anže Štremfelj (PD Kranj), in sicer za potezo, ko je na tekmi za državno prvenstvo kot trener opozoril sodnika na napako svoje tekmovalke pri nepravilnem vpenjanju. Anže je s tem pokazal svoj športni duh in dosledno spoštovanje pravil ter samonadzor tako ob zmagi kakor ob porazu. ●

Žled in sneg poškodovala planinske poti

Čiščenje poti na Rašici Foto: Tina Leskošek

V začetku februarja 2014 je žled v debel in težak oklep odel velik del slovenskih gozdov. Zaradi lomljenja in ruvanja celih dreves, svoje pa so dodali še ogromne količine snega in plazovi, je bilo po oceni Zavoda za gozdove Slovenije poškodovanih več kakor 42 odstotkov gozdov. Veliko planinskih poti je zaradi padlih dreves in plazov postalo neprehodnih in nevarnih. Takih naj bi bilo 40 odstotkov, kar je daleč največja škoda, ki so jo zaradi naravnih nesreč kdaj koli utrpeli planinske poti v več kakor 120-letni zgodovini planinske organizacije. Predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik je povedal takole: "Planinska društva, skrbniki planinskih poti, so na nekaterih območjih, kjer to varnostne razmere dopuščajo, že začela s sanacijo stanja, a potrebovali bomo podporo širše skupnosti, da bomo lahko vzpostavili stanje, kakršno je bilo pred žledolomom. Številnim prostovoljcem, ki skrbijo za urejanje planinskih poti, se že sedaj iskreno zahvaljujemo za opravljeno delo, vse uporabnike planinskih poti pa prosimo za razumevanje in povečano previdnost, saj bo odprava posledic naravne ujme trajala vsaj pol leta." Seznam zaprtih planinskih poti bo ažurno objavljen na spletnem mestu <http://stanje-poti.pzs.si>, na straneh Planinske zveze pa najdete tudi vsa

navodila za odpravo posledic na poteh, za označevanje poškodovanih poti in o pomoči društvom, ki sanacije ne bodo zmogla sama. O stanju poti in načrtih za njihovo sanacijo smo povprašali tudi nekaj planinskih društev.

"Vse poti na Tolminskem, ki vodijo neposredno iz doline, so težko prehodne in nevarne. Predvsem na mestih, kjer poti prečkajo grape, leži na poteh in nad njimi veliko polomljenega drevja. Na Tolminskem je žled zajel višinski pas med 400 in 900 metri nadmorske višine. Očiščene in odprte so ceste do vasi: Tolminske Ravne, Krn, Čadrg. Kot izhodišče v naše gore lahko izberemo vasi, ki ležijo nad 900 metri. S sanacijo se bo začelo spomladi, takoj ko se bo vreme nekoliko ustalilo. Trenutno je teren zelo razmočen. Načelnik markacistov PD Tolmin Iztok Kozorog si je ogledal pot iz vasi Žabče na Tolminski Triglav. Ocenjuje, da je pot zelo poškodovana in da bo sanacija zahtevala veliko dela."

Miranda Ortar, PD Tolmin

"Najprej bomo očistili vse poti proti Poreznu, nato pa bodo prišle na vrsto še druge. Drevesa ležijo eno na drugem,

pa tudi teren je na določenih odsekih strm in skoraj neprehoden. Problem pa na določenih poteh predstavljajo tudi plazovi."

Aleš Oblak, PD Cerkno

"PD Jezersko skrbi za planinske poti na območju občine Jezersko. Žledolom je prizadel področje doline reke Kokre do nadmorske višine 1000 oziroma 1200 metrov. Tako so v glavnem teže prehodne le poti od izhodišč do omenjene nadmorske višine. Više zaradi posledic žledoloma ni nobenih ovir, seveda pa so razmere času primerne – torej še povsem zimske. Prizadeta področja so trenutno še pod snežno odejo. Poti bomo očistili takoj, ko bo sneg skopnel. Pri sanaciji poti ne pričakujemo nobenih posebnih težav."

Brane F. Žagar, PD Jezersko

"V PD Medvode smo po ledeni ujmi ob ogledu planinskih poti v Polhograjskem hribovju videli, da so vse poti neprehodne zaradi podrtega ali padajočega drevja. Preko spletne strani društva in TV Medvode ter z nameščanjem opozorilnih tabel obveščamo pohodnike, da so planinske poti zaprte. Člani planinskega društva so planinsko pot s Katarine na Polhograjsko Grmado s spustom na Gonte že očistili in je varna, ravno tako pot Gonte–sedlo pod

Grmado. Glavni problem je v količini podrhtih dreves na posameznih mestih, saj tam markacisti brez lastnikov in ustrezne mehanizacije ne moremo oziroma ne smemo nič narediti. Težava je tudi v številu motornih žag, ki jih pri akcijah nujno potrebujemo. Kakšno je stanje planinskih poti v Tamarju, pa se bo videlo, ko bo skopnel sneg. Dogovorili smo se, da bomo najprej očistili poti na vrhove, ki so najbolj obiskani. Pohvaliti moramo nekatere lastnike in tudi druge prostovoljce, ki so zelo aktivni pri čiščenju gozdnih poti in kolovozov, po katerih so na posameznih odsekih speljane tudi planinske poti, saj so nam s tem olajšali delo in pripomogli, da bodo poti za planince ponovno prehodne." ●

Marjana Jelen, PD Medvode

Zel žensk in alkimistov

Plahtica (*Alchemilla* sp.)

V nekdanjih kulturah meja med snovnim in nesnovnim svetom ni bila tako strogo postavljena, kot je danes. Še nedolgo tega je velik del ljudskega zdravilstva predstavljalo zdravljenje z zagovori, uroki, molitvijo in prošnjo. Z misljo in besedo. Ljudje so na svet duhov naslavljali prošnje ali ukaze za svojo ozdravitev. Bilo je obdobje animistične, magijske in religijske medicine. V času razsvetljenstva se je meja med snovnim in nesnovnim svetom zarisala močneje. Znanost, medicina in država danes rešujejo vprašanja zdravja v stvarnem svetu, pomoč iz nematerialnega sveta je v domeni vere in alternativnih oblik zdravljenja. Le v odnosu do smrti, ki ga obvladuje strah pred neznanim, pred ničem, smo, kot posamezniki, še vedno dojemljivi za nematerialne razlage. Mejno področje, kjer bi lahko nematerialno prehajalo v materialno, kjer se nakaže upanje, da prenehanje snovnega obstoja ne pomeni konec življenja, je navdihovalo alkimiste pri poskusih spreminjanja snovi in duha v iskanju kamna filozofov in zagotavljanju lastne nesmrtnosti. Pri tem so si

pomagali z lesketajočimi se kapljicami najčistejše vode, ki se naberejo na robovih nazobčanih listov plahtice ob vlažnih jutrih. Od tod latinsko ime. V Sloveniji raste trideset vrst plahtic. Med botaniki velja določevanje plahtic za eno izmed težavnejših nalog. Vrste so si med seboj podobne in se med seboj tudi križajo. Dobra stran je, da so uporabne vse vrste in da se plahtice tako značilno ločijo od drugih zeli, da jih z lahkoto prepoznamo. Najbolj poznani sta navadna (*A. xantochlora*) in ostrokrapa plahtica (*A. vulgaris*). Med ljudskimi poimenovanji za plahtico sta najbolj znani imeni marijin plašček in hribska resa. Plahtica je zelo pogosta rastlina gorskih travnikov. Na primernih rastiščih jo najdemo v velikem številu in zato nabiranje ni težavno. Nabiramo celotno zel v času cvetenja, od maja do septembra. Ker plahtica izloča vodo na listnih robovih, pazimo, da se posuši, preden jo nabereemo. Sušimo jo razprostrto v tanki plasti na senčnem, zračnem mestu. Pred sušenjem lahko liste in cvetove posmukamo s stebel in stebela zavržemo. Tako je sušenje

hitrejše, kvaliteta droge pa boljša. Vsebnost zdravilnih snovi v steblih je namreč majhna. Plahtica vsebuje številne zdravilne učinkovine, a zaradi slabe raziskanosti ne poznamo vseh. Poznane so čreslovine in flavonoidi. Čreslovine krčijo tkiva in zavirajo razvoj drobnokrvk, flavonoidi pa so, med drugim, znani kot antioksidanti in zaviralci vnetij. Danes je plahtica najbolj poznana po svojih blagodejnih učinkih za žensko zdravje. Ugodno vpliva na ravnovesje hormonov, tako notranje kot zunanje pa zdravi številne nevrščnosti rodil. Pomaga pri bolečem mesečnem perilu, pri belem toku, pri vnetjih rodil, pri težavah v meni in po porodu. Lahko jo uporabljamo samo ali v čajnih mešanica skupaj z rmanom, kamilico, belo mrtvo koprivo, pleščem, plavico, sivko, meliso ali konopljiko. Čaj naredimo tako, da ščepec zelišča v skodelici prelijemo z vrelo vodo in pustimo stati deset do petnajst minut. Nato precedimo in pijemo po požirkih ali počakamo, da se ohladi in uporabljamo za izpiranje. Čaj uporabljamo tudi za izpiranje ran ali oči in za pitje pri vneti želodčni ali črevesni sluznici.

Lahko ga dodamo kopelim. Take kopeli nas poživijo in pomagajo pri utrujenosti. Zmečkani sveži listi pomagajo ublažiti posledice pikov žuželk in pripomorejo k hitrejšemu celjenju manjših ureznin ali odrgrnin. Čaj iz plahtice je prijetnega okusa, ki nekoliko spominja na okus zelenega čaja. Mladi listi so užiteni in jih lahko jemo presne v solati ali jih dodamo juham, špinači in prikuham. Plahtico je razmeroma enostavno gojiti na domačem vrtu. Je lepa pokrivna rastlina, ki raste tudi v polsenci. Primerna je za sajenje pod drevesi in grmi. Najlažje jo razmnožimo z delitvijo starejših rastlin, vzgoja iz semen zahteva več truda. ●

Plahtica
Foto: Lovro Vehovar

Ropanje gorskih zakladov

Smo eksoti, ki jih odkrivajo in ropajo civilizirana ljudstva?

Ko sem lanskega novembra prebiral priponke elektronske pošte Mirjam Kopše, me je pošteno zmrzilo. Na spletu je odkrila blog (<http://www.evolution-plants.com/blog-details.php?id=11>) in časopisno objavo (<http://www.telegraph.co.uk/gardening/plants/10459938/The-banker-who-became-a-plant-hunter.html>) Angleža Toma Mitchella o t. i. balkanskih počitnicah. Nekdanji bankir, sicer diplomirani biolog na univerzi v Cambridgeu, je uresničil svoje študentske sanje in postal lovec na rastline. Pa ne s fotoaparatom v roki – po svetu nabira semena in plodove. In najljubši cilji so mu slovenski in hrvaški kraji. Kratek in poceni let do Brnika, potem pa kakšna urica z avtom in že je sredi raja, npr. na Kravcu. Telohi, zvončki pa perunike in potonike, brstična lilija, encijani, narcise in čmerika, ciklame in pogačice ... Tudi lesne vrste omenja – od toploljubnega navadnega ruja do kaline in navadnega gabra. In še in še ... Vzhičen ugotavlja, da so nekdanji jugoslovanski narodi k sreči sedaj v miru. In dokler so tu napetosti zmanjšane, priporoča obiskovati ta slabo poznan, a ljubek del Evrope. Groza za brat! Ko bi jih samo občudoval in fotografiral – on prihaja po semena, ki jih nato vzgaja v svojem podjetju. In drago prodaja. Podjeten Anglež, ni kaj. A skoraj pol omenjenih rastlin, ki jih navaja, je zavarovanih. Tako pri nas kakor drugje po Evropi. Marsikatero med navedenimi (telohi, ciklame, zvončki ...) smo zavarovali prav na zahtevo "omikane" Evropske unije (2004), da so nam dovolili pridružitve. Res, da smo del Evrope brez meja, a transport živih organizmov, še posebno zavarovanih, ni brez omejitev.

Večina naslovnikov sporočila Mirjam Kopše je bila nad dejanji in zapisom v medijih ogorčena, po komentarju dr. Jožeta Bavconca (direktor Botaničnega vrta) pa so bili občutki še slabši. Zapisal je: "Če polistate na internetu, se da dobiti semena teloha iz Triglavskega narodnega parka. Pri nas vsi iz Avstrije nabirajo, kot da bi bila to njihova država, in še marsikdo drug. Nemci in Japonci imajo *itak* vse v GPS, tako da jih naši vodiči samo pripeljejo z avtobusom in izpustijo. To je že veliko let žalostna resnica Slovenije ...". Ob tem se postavlja vprašanje, koliko teh tujih nepridipravov ujamejo. Po legendarnih oddajah Gore in ljudje še vedno poznana Marjeta Keršič Svetel je v poročilih preverila stanje, ki kaže odnos nas in države do problema. Na strani <http://www.unep-wcmc-apps.org/citestrade/report.cfm> lahko vidite, kaj so zasačili naši organi pregona v letih 2011/12 – niti enega preprodajalca ali posestnika rastlin ali rastlinskih delov, čeprav se to dogaja na veliko. Problem je v usposobljenosti policije in carinikov za botanične zadeve – to je malo teže, kakor naučiti

ljudi, kaj je sokol ali pa aligatorjeva koža. Za izvoz redkih in zavarovanih rastlin iz Slovenije v registru UNEP in CITES (<http://cites-dashboards.unep-wcmc.org/national?id=SI>) ni NITI ENEGA PODATKA od leta 2006! (Če bi bila izdana dovoljenja, bi morali o tem poročati ...) Nad dejanji Mitchella je bil zgrožen tudi Ian Mitchell, eden velikih naravovarstvenikov, edini tujec med nadzorniki v Triglavskem narodnem parku in dober prijatelj Slovenije. Iz lastnih izkušenj žal tudi vem, da ropanja naše narave ne izvajajo le tujci, tudi mnogi "naši" radi podležejo obetom po zaslužku. Sam sem že nekajkrat ujel na delu ljudi z velikimi količinami nabrane arnike, nazadnje so mi med izobraževanjem varuhov gorske narave tovrsten par opisovali skrbniki Ribniške kočice na Pohorju. Saj arniko je dovoljeno nabirati v večjih količinah, a je za to potrebno dovoljenje Agencije RS za okolje (kakor tudi za košutnik). Izkopavanje velikonočnice na Boču ali Clusijevega svišča na Lovrencu na žalost popolnoma ne prepreči ne ograja ne celodnevna straža. Tudi polnega avtobusa "ljubiteljev" orhidej

ne moremo kar "po planšarsko spustiti na pašo". Za posnetek enega cveta so pripravljene mirne duše potepati na desetine drugih.

Kaj lahko naredimo (in moramo) v takih situacijah?

Če opazimo, da nekdo nabira semena, izkopava korenine ali trga zavarovane vrste, smo etično in moralno dolžni, da kršitelja opozorimo. Če sumimo, da bi lahko neprimerno reagiral, pa je najbolje, da se ne izpostavimo. Pokličimo policijo, ki se mora na prijavo odzvati. Ne obračajmo se stran, saj gre za krajo naše skupne zlatnine. In le skupno jo lahko (ob)varujemo. Tudi na take in podobne zapise v medijih reagiramo. Obvestimo policijo, inšpekcijo, carino ali vsaj člana, članico najbližjega planinskega društva. Naj podjezneje, kakršen je Tom Mitchell, naslednjič z Brnika ne odpeljejo na Kravec ali kašen drug biser naše domovine. Svoj dopust naj preživi na zavarovanem kraju (namesto med zavarovanimi rastlinami), namesto semen in sadik pa naj domov prinese potrdilo o zajetnem plačilu globe! ●

Arnika je pogost plen predvsem naših (krivo)lovcev na rastline.
Foto: Dušan Klenovšek

Mali mojster

Mali mojster (4, 120 m) je ledni slap, ki so ga 22. 12. preplezali hrvaški plezalci Rene Lisac (AO Željezničar, Zagreb), Dario Majetić (AO Bršljan, Osijek) in Marko Petrunić (Zagreb) v ostenju Male Mojstrovke. Natančneje v podstavku, ki se dviguje nad potjo iz Tamarja, na mestu, kjer se priljubljena pot PP dvigne na police pod Mojstrovkami, približno 200 metrov od sedla ob Slemenovi špiči.

Nov slap v Mlinarici

V Mlinarici pod Kanceljni sta Italijana Andrea Fusari in Enrico Mosetti preplezala novo ledno smer s krajšimi skalnimi odstavki. Smer se začne po Grapi črnega petka, po 80 metrih pa zavije levo v izrazito razčlemba v steni, ki je ob primernih pogojih zalita z ledom. Prav zadnji trije raztežaji v tem žlebu so najtežji. Smer se lahko nadaljuje po izraziti lahki grapi, ki počasi preide v pobočja pod Kanceljni. Smer sta poimenovala **Pocket rocket and the glory hole** (III/5+, M4, 250 m). Sestopila sta s spusti po ruševju in s pomočjo Abalakovega načina.

Dogajanje na Jezerskem

Dobre razmere za plezanje sta v malo bolj strmih stenah našla tudi Klemen Gerbec in Matej Arh (oba AO Kranj). V nedeljo, 12. 1., sta preplezala **Grintovčev steber** (V/IV, 250 m). V smeri sta ponekod naletela na odličen trd sneg, drugje na zadovoljiv mehkejši sneg, ki je zahteval dovolj nežnosti, v kamin pa sta za uspešen vzpon morala vložiti precej iznajdljivosti in energije.

Svetovni pokal v lednem plezanju

V Cheongsongu se je od 11. do 12. 1. odvijala prva tekma za svetovni pokal v lednem plezanju. V težavnosti sta tako v moški kot ženski kategoriji zmagala ruska tekmovalca. Tekme se je udeležil tudi naš tekmovalec Janez Svolfšak, ki pa je zaradi zlomljenega orodja s plezanjem končal že v kvalifikacijah.

Écrins 2014

Dejan Koren (AO Vipava) se je tudi letos udeležil festivala lednega plezanja v bližini Briançona. Organizacija letos ni bila na najboljšem nivoju in po krivicah, ki so razvrednotile njegovo dobro plezanje na tekmi, se je podal v slapove nad vasico Celliak. Glavni dosežek potepanja po okoliških slapovih je gotovo vzpon v dolini Freissinieres. Tu sta Dejan in Anej Kodela preplezala smer **Sous L'Oeil des Choucas** (300 m, WI7, M9). Opravila sta verjetno šele drugo prosto ponovitev smeri, za Timom Emmettom in Jeromeom Blanc-Grasom. Za vzpon sta potrebovala osem ur, varovanje se je dalo večinoma urediti na premečnih varovalih, v smeri pa tičijo tudi trije svedrovcji sumljive kakovosti. Po lepem in relativno hitrem vzponu je samoumevno, da se jima je zdela smer krasna.

Kanadski led

Nekaj več dogajanja v ledu najdemo v tujini, in to tudi zaradi naših alpinistov. Klemen Premrl (AO Tržič) je v Kanadi z Willom Gaddom in Timom Emmettom preplezal nekaj težkih lednih smeri, ki segajo do zgornje 10. stopnje. Plezali so v votlini Helmcken Falls, ki ponuja plezanje po na previs primrzjenih gobah in svečah. To čudovito votlino sta pred leti odkrila ravno Will in Tim, ki sta v njej opravila tudi prvi vzpon. Linijo sta takrat poimenovala **Spray on** (WI 10, 30 m). Leta 2012 je Klemen s Timom smer podaljšal do vrha stene

Slap **Pocket rocket and the glory hole** pod Kanceljni v Mlinarici (25a).

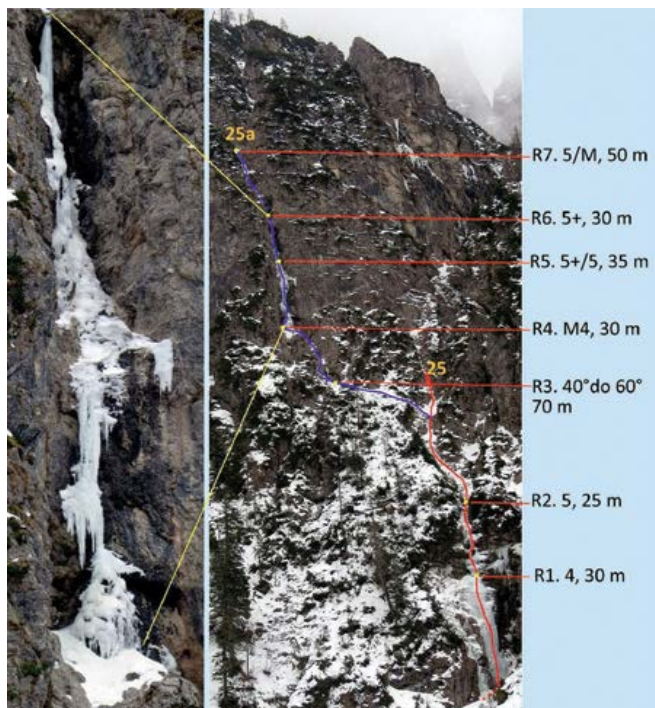
Foto: Peter Podgornik

in z njo se je tudi ime podaljšalo v **Spray on ... top!** (WI 10, M9+, 200 m). Po dveh letih so ti trije akterji opravili še za en plus težji vzpon v smeri **Clash of Titans** (WI 10+). Smer ponuja 50 metrov previsnega plezanja in zanjo naj bi zadostovala že 80-metrski vrvi. Smer je kmalu dobila prvo ponovitev, ki jo je opravila Italijanka Angelika Rainer.

Priprave na minulo odpravo

Z namenom čim boljših priprav na odpravo Phola Ganchen so člani SMAR konec poletja opravili nekaj zanimivih vzponov. Pred težavnostjo je imela prednost dolžina ture. Tako sta Luka Krajnc in Luka Stražar za začetek izbrala vzpon iz Val Veny na

Mont Blanc. 9. 8. sta dostopila do natrpanega bivaka Eccles in tam prespala. Naslednji dan sta zgodaj začela s plezanjem po smeri **Abominette** (IV, 3, 5a, 800 m) in nadaljevala po grebenu **Innominanta** (D). Sredi dneva sta dosegla vrh Mont Blanca in še isti dan sestopila v Les Houches. Naveza Luka Lindič, Nejc Marčič in Martin Žumer so prvotni ambiciozen plan v Grandes Jorasses opustili zaradi prevelikih količin snega in se preusmerili v kopno zahodno steno Petites Jorasses. Preplezali so smer **Mon coeur espagnol** (7a, 750 m, Marčič in Žumer 1 x AO). Marčič, Stražar in Žumer so 14. 8. dostopili pod Dru, preplezali smer **Pierre Allain** (VI, 900 m) in na vrhu bivakirali. Krajnc in Lindič sta v tem času preplezala smer **Frendo** (V,

80°, 1100 m) v severni steni Aiguille du Midi. Že ob desetih popoldan sta bila na vrhu smeri in nadaljevala s prečenjem chamonijskih igel. Do osmih zvečer sta s spusti po vrvi prišla pod Aiguille de Blaitière, uredila bivak in naslednji dan preko sedla Nantillons prečila še Grépon in Charmoz (do V+) ter sestopila v Chamonix. Res lepe ture, v brezhibnem slogu, hitro, prosto, skratka, veličastno.

**Novice je pripravil
Peter Mežnar.**

NOVICE IZ TUJINE

Zahteven vzpon na Antarktiki

Ulvetanna je ena najdrznejših gora na svetu, ne samo zaradi svoje oblike, ampak tudi zaradi kraja, kjer se nahaja – Antarktike. Ni čudno, da so jo prvi preplezali Norvežani, znani polarni raziskovalci in ljubitelji plezanja v mrzlem. Tudi drugi vzpon

na to velikansko granitno špico je pripadel njim. Dve smeri na Volčji zob, kot bi lahko iz norveščine prevedli ime te drzne gore, sta delo še enega naroda raziskovalcev – Angležev. Drobtino v tej pogači so si s pomočjo odprave bratov Huber odločili tudi Nemci. Pred kakšnim mesecem pa je v Ulvetanni nastala nova smer, v kateri so svoje znanje in izkušnje združili norveški plezalci in Anglež Andy Kirkpatrick ter preplezali celoten južni raz.

Za pravo predstavo divjih razmer v Deželi kraljice Maud na Antarktiki, kjer Ulvetanna leži, smo si na gorniškem filmskem festivalu v Ljubljani lahko ogledali film *The Last Great Climb*, ki govori o vzponu britanske ekipe po vzhodnem razu te gore.

Grebensko prečenje masiva Fitz Roy

Medtem ko po svetu še odzvanja njegov izjemni solo vzpon v Mehiki (Sendero Luminoso, 7c, 500 m), je Alex Honnold že nadaljeval nekaj 1000 kilometrov južno. V Patagoniji je združil moči z Tommyjem Caldwellom in med

12. in 16. februarjem sta uspela opraviti z "mamo vseh prečenj v Patagoniji", tj. s prečenjem celotnega masiva skupine Fitz Roy.

Za ponovitev tamkajšnje geografije – prečenje zajema grebensko linijo naslednjih vrhov: Aguja Guillaumet, Aguja Mermoz, Cerro Fitz Roy, Aguja Poincenot, Aguja Rafael Juárez, Aguja Saint-Exupéry in Aguja de l'S. Z drugimi besedami: greben je dolg več kot 5 kilometrov, z več kot 4000 metrov vzpona, težave segajo do 7a, C1, v ledu pa do 65 stopinj. Večino prečenja sta plezala simultano (navezana in hkrati, brez posebnega varovanja) in tako v vsega treh raztežajih zmogla tudi 600-metrski vzpon čez Goretta Pillar v Fitz Royu! Samo ta del celotnega prečenja sta opravila v plezalnikih, vse ostalo sta preplezala v čevljih.

Podčrtati je treba še, da so letos v Patagoniji razmere za skalno plezanje precej slabše, po počeh je veliko ledu in mokrote, zato je bila tura še toliko težavnejša. In za konec – medtem ko je Caldwell v Patagoniji že stari maček, je bil Honnold tam prvič. Omenjena tura je bila sploh Honnoldov prvi stik s tamkajšnjo skalo!

Zimski Nanga Parbat

V prejšnjih novicah smo že poročali, da je nemški himalajec Ralf Dujsmovits odnehal pri zimskem vzponu na Nanga Parbat. Toda na gori se to zimo še vedno dogaja marsikaj, še posebej na njeni južni strani, v Rupalski steni. Tam se je poljski odpravi pridružil majhna, dvočlanska odprava, ki jo sestavljata Italijan Simone Moro in nemški himalajec David Goettler. Tudi onadva sta se že dovolj aklimatizirala in že nekaj časa vsi skupaj čakajo na okno lepega vremena, da poskusijo proti vrhu. To so storili že dvakrat, a so se zaradi premočnih vetrov vsakič morali obrniti in sestopiti v bazni tabor. Zadnja novica je, da sta obe odpravi spet odšli na goro, saj bodo napovedane tri dneve z znosnejšimi temperaturami skušali ujeti v vršnih delih gore. Tudi vetrovi ne bi smeli preseči hitrosti 80 kilometrov na uro. Če bodo uspešni, bomo o tem zanesljivo poročali v naslednjih novicah.

OSPREY

**Nahrbtniki
vrhunske oblike in
kvalitete!**

Factory store d.o.o., Grize 125, 3302 Grize • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Umrl legendarni Charlie Porter

Zaradi težav s srcem je pred nekaj dnevi preminil Charlie Porter, plezalec, ki se je v sedemdesetih letih z velikimi črkami zapisal v zgodovino plezanja v Yosemiteh, pa tudi širše po vsej Severni Ameriki. Naj naštejemo nekaj njegovih smeri v El Capitanu. Nase je opozoril s solo prvenstvenim vzponom v smeri Zodiac (1972), v navezi pa je preplezal danes klasične smeri, kot so The Shield (1972), Mescalito (1972), Tangerine Trip (1973) in Excalibur (1975), za nameček pa opravil številne prve (solo) ponovitve (New Dawn). Leta 1975 je sam odšel na Baffinov otok, kjer je brez pomoči dostopil do Mt. Asgarda in v njem opravil enega največjih solo dejanj v zgodovini *big wall*/vzponov, ko je preplezal 40 raztežajev dolgo smer v južnem vrhu te gore. To je bila tudi prva smer sploh, ki je dobila ameriško oceno težavnosti VII (dolge in kompleksne smeri, ki zahtevajo večdnevno plezanje in so zelo oddaljene od civilizacije). Čeprav je bil Porter izrazit skalni plezalec, se je leta 1975 podpisal tudi pod prvi vzpon v klasiki med kanadskimi slapovi, saj je s prijateljem preplezal Polar Circus v kanadskem Skalnem gorovju. Odšel je tudi na Aljasko in tam opravil prvi solo vzpon po Cassinovem razu v Denaliju. A Porter ni bil samo plezalec. Bil je tudi pomorščak, natančneje, s svojim morskim kajakom je preveslal večino obal Južne Amerike in leta 1979 z njim kot eden redkih obplul tudi Rt Horn. Porter je bil tudi znanstvenik in v okviru znanstvenih projektov raziskoval klimatske spremembe. Najraje v divjih fjordih Čila.

Novice je pripravil Urban Golob.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Anja Šerbinek do svoje prve smeri z oceno 8b

Prvi dnevi februarja so skupini slovenskih plezalk s preplezanimi smerjo težavnosti 8b prinesli novo ime. Anja Šerbinek (APD Kozjak Maribor) je v Mišji peči preplezala smer Lahko noč, Irena. Mlada tekmovalka, ki se lahko že pohvali z nastopom na članski tekmi

za svetovni pokal, je dobro formo, potrebno za ta uspeh, prinesla z no-voletnega plezanja v Španiji, kjer je s študijem preplezala smeri do ocene 8a+, na pogled pa do 7c.

Srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju

Na že 20. tradicionalnem srednješolskem tekmovanju, ki ga na veliki umetni steni Škofjske klasične gimnazije v Šentvidu organizira Andrej Kokalj, so se konec januarja v dveh starostnih kategorijah pomerili mladi športni plezalci. Prvi dan so se pomerili dijaki in dijakinje, ki ne tekmujejo v državnem prvenstvu nacionalne panožne zveze. Med 106 tekmovalci sta se zmag med mlajšimi dijakinjami in dijaki veselila Alenka Skvarč in Nejc Ogrizek, pri starejših pa Urša Zrimšek in Tilen Marolt. Drugi dan je tekmovalo 56 licenciranih dijakov in dijakinj. Med mlajšimi sta zmagala Julija Kruder in Miha Hajna, med starejšimi pa Jera Lenardič in Gregor Vezonik.

Začetek Zahodne lige

V Plezalnem centru Ljubljana se je 1. februarja začela Zahodna liga 2014. Na tekmovanju v težavnosti se je zbralo kar 286 plezalcev in plezalk iz klubov s področja zahodne Slovenije. Tekmovalci, stari od šest do sedemnajst let, so tekmovali v več smereh. Vsi, ki so prvo lažjo smer preplezali do vrha, so imeli pravico do plezanja še v težji finalni smeri, v primeru delitve mest po prvi smeri pa je o zmagovalcu odločal superfinale. Tokrat je bilo kar sedem superfinalov. Med mlajšimi cicibankami in cicibani sta zmagala Lena Skok in Tim Korošec, pri starejših cicibankah

in cicibanih Neža Pisk in Anej Batagelj. Med mlajšimi deklicami in dečki sta na najvišji stopnički stala Janja Oblak in Luka Potočar, pri starejših deklicah in dečkih Kaja Tavčar in Jaka Šprah, pri kadetinjah in kadetih pa Zala Brelih in Robert Bruh.

Začetek Vzhodne lige

Drugi vikend v februarju se je v Slovenj Gradcu v organizaciji AK ACRON Slovenj Gradec začela Vzhodna liga za otroke iz vzhodnega dela Slovenije in tujine. Organizator je pripravil tekmo v težavnosti, katere se je udeležilo kar 223 plezalcev iz 25 klubov. Med mlajšimi cicibankami in cicibani sta se zmag veselila Sara Čopar in Samo Golob, med starejšimi cicibankami in cicibani Ema Seliškar in Bine Meke. Pri mlajših deklicah in dečkih sta zmagala Lučka Rakovec in Žiga Zajc, pri starejših deklicah in dečkih Sara Glušič in Aljaž Motoh, pri kadetinjah in kadetih pa Sara Lukič in Nejc Dvoršak.

Začetek pokala IRCC 2014

15. februarja je na avstrijskem Koroškem potekala prva tekma za regionalni pokal IRCC (InterRegional Climbing Cup) 2014. V težavnostnem plezanju se je med 183 udeleženci pomerilo tudi 69 slovenskih tekmovalcev, in kar desetim je uspelo stopiti na oder za zmagovalce. Z zmago v svoji kategoriji sta se najbolje odrezala Gal Leskovar (AK Slovenska Bistrica) v kategoriji do 14 let in Maks Bogolin (AO Črnuče) v kategoriji do 16 let. Na drugo mesto sta se v svojih kategorijah uvrstila Luka Potočar (ŠPO Jesenice) in

Lucija Lampe Kastelic (ŠPO Kamnik), tretjega mesta v svojih kategorijah pa so se veselili Sara Čopar (PK Laško), Dominika Kodra (ŠPO Kamnik), Grega Verbuč (ŠPS Mozirje), Neli Bratovž (AO Vipava), Sara Glušič (AK Ravne) in Veronika Meke (PS DPČ Šmartno).

Novice je pripravil Peter Mikša.

LITERATURA

Slovinci v Himalaji, drugič

Slovinci v Himalaji od 1954 do 2013 (Slovenians in Himalaya from 1954 to 2013). Zbrala in uredila Tone Škarja in Matjaž Šerkezi. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2013, 83 str.

V začetku decembra je brez večje reklame izšla druga, dopolnjena izdaja publikacije o Slovencih v Himalaji, ki sta jo zbrala in uredila Tone Škarja, naš največji poznavalec Himalaje in vodja številnih odprav, in Matjaž Šerkezi. V njej so zajeti obiski slovenskih alpinistov v tem pogorju od prve odprave na Trisul leta 1960 do leta 2013. Prvi Slovenec v Himalaji je bil pravzaprav član argentinske odprave na Daulagiri Dinko Bertonec leta 1954. V kratkem uvodu so omenjeni nekateri mejniki slovenskega plezanja v Himalaji, ki so pomenili dvig na višji nivo, v svetovni vrh alpinizma oziroma himalajizma. Jedro brošure predstavlja preglednica pomembnejših vzponov naših alpinistov na nacionalnih in mednarodnih odpravah. Zaporedni številki sledijo stolpci z imenom odprave, letom in organizatorjem, vodjo ter moštvom, vrhom – ciljem odprave, kateri plezalci so dosegli vrh in kdaj, sledijo plezalci na najvišji doseženi točki (brez vrha) in opombe.

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Zredno privlačno čtivo, sodi v sam vrh alpinistične literature.

Simon Yates:
THE WILD WITHIN
(Climbing the World's Most Remote Mountains)

Vertebrate Publishing, 2012
(trda vezava; 256 strani;
barvne fotografije; cena 29,62 EUR)

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

KNJIGARNA KONZORCIJ

Knjiga je kronološko pregledno napisana zgodovina slovenskega delovanja, uspehov in neuspehov v Himalaji. Omenjeni so tudi nekateri zamejski Slovenci, a ne vsi. Preglednici sledi seznam alpinistov, ki so se na odpravah smrtno ponesrečili. Glede na to, da je vsebina prevedena v angleščino, predvidevam, da brošura ni zgolj internega značaja, temveč je namenjena tudi tujim organizacijam in posameznikom. Potemtakem bi izdajatelj lahko poskrbel za korektno angleščino. Tako pa je v že naslovu stolpca tabele napaka, ki se pojavlja na vseh straneh, kjer tabele so (od str. 46 do 80). Prevod besedne zveze vodja odprave z *expedition's leader* je namreč napačen. Pravilno je *expedition leader*. Morda bo kdo pomislil, prava figa za tisto visečo vejico in en s. Kar naj, če mu je vseeno, prav pa ni. Enaka napaka se je zgodila tudi pri prevodu besedne zveze ime odprave. Poleg tega je v angleškem uvodnem delu še nekaj tipkarskih in drugih napak. Kakorkoli, knjižica je dragocen vir podatkov za vse, ki jih zanimajo vzponi slovenskih alpinistov v Himalaji. Morda bo prišla prav tudi tujim alpinistom, da ne bodo zaradi pomanjkanja informacij mislili, da so preplezali prvenstveno smer, ki so jo v resnici že več let pred njimi zmogli Slovenci.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) je izvedla zimске posvete z aktualnimi temami za vodstva planinskih društev, in sicer 28. januarja v Mariboru, 13. februarja v Trzinu, 20. februarja v Laškem in 25. februarja v Postojni. Izpeljala je tudi dve delavnici o aplikaciji Naveza. S svojimi aktivnostmi se je uspešno predstavila na sejmu Alpe-Adria: Turizem in prosti čas, ki je potekal na Gospodarskem razstavišču od 29. januarja do 1. februarja 2014. Upravni odbor PZS je 6. marca zasedal na svoji 20. redni seji. Med drugim so člani UO razpravljali o članstvu v letu 2013, finančnem poslovanju PZS v letu 2013, predstavili so podrobni

finančni načrt za 2014, okvirni finančni in vsebinski načrt za 2015 ter skupščinsko gradivo za volilno skupščino PZS 2014, ki bo 12. aprila v Novem mestu. PZS je do 24. 2. podaljšala rok za oddajo kandidatur za volitve PZS 2014–2018 (za člane upravnega odbora, člane in predsednika nadzornega odbora, predsednike MDO PD in varuha pravic gora). Predstavila je tudi programske smernice PZS kandidata za predsednika PZS v mandatu 2014–2018. PZS je posredovala pripombe na osnutek Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave, v zvezi s katerim je bila odprta javna razprava. PZS poziva vsa društva in organe PZS, naj sodelujejo v razpravi ter svoje pripombe in predloge posredujejo na PZS. Izredne vremenske razmere, ki smo jim bili v Sloveniji priča februarja, so povzročile ogromno škode tudi na naših planinskih poteh. Po podatkih PZS je poškodovanih kar 40 odstotkov poti izven visokogorja. Prehodnost poti je onemogočena predvsem zaradi velike količine podrtega drevja. Planinska zveza je ob tem opozarjala na nevarnost gibanja v gozdovih, na zaprte planinske poti, ob tem pa je odprla tudi posebno podstran, kjer je objavljen seznam planinskih poti, ki do nadaljnjega ostajajo zaprte: <http://stanje-poti.pzs.si>. Sezam ni dokončen, saj vsi skrbniki poti zaradi velikega obsega škode še niso uspeli pripraviti prve ocene stanja. Uporabnike planinskih poti PZS opozarja, da pred odhodom preverijo stanje posamezne planinske poti, poškodbe na planinskih poteh, ki so jih dodatno opazili, pa lahko sporočajo na e-naslov: poskodbe.poti@pzs.si. PZS opozarja vse obiskovalce gora, naj dosledno upoštevajo zaporo planinskih poti, ki so jih skrbniki zaprli zaradi objektivne nevarnosti na prizadetih območjih. Prav tako vas skrbniki poti, to so planinska društva, prosijo za razumevanje in povečano previdnost, saj bo odprava posledic naravne ujme trajala vsaj pol leta. Planinska zveza je sproti opozarjala tudi na veliko nevarnost proženja snežnih plazov, ki je bila februarja večkrat 4. in celo 5. stopnje. V skrbi za čim varnejše obiskovanje gora je PZS na svoji spletni strani pripravila poseben razdelek, kjer pred odhodom v gore v sliki in besedi najdete vse potrebne podatke: snežne razmere – nevarnost proženja snežnih plazov, klicno številko 112 v primeru nesreče, napoved za gorski svet,

podatke z lavinskih postaj, padavine in višino snežne odeje ter hitro povezavo do modela ALADIN/SI. PZS je bila aktivna tudi na področju planinske kulture. Svojo knjigo *Živeti v gorami* je publicist in urednik Vladimir Habjan predstavil v Domžalah in Kamniku ter na radiu Ognjišče. PZS je vabila na ogled odlične igre Slovenskega mladinskega gledališča *Pavla nad prevadom* ter na 8. mednarodni festival gorniškega filma Domžale (IMFFD). Gospodarska komisija (GK) je poročala o 3. konferenci o planinskem gospodarstvu, ki je ponudila odlične in aktualne teme, ter o prejemnikih certifikatov Družinam prijazna planinska kočica in Okolju prijazna planinska kočica. Do 6. marca je GK odprla javno razpravo glede osnutka Pravilnika Gospodarske komisije PZS. Predstavila je tudi letak Julijske Alpe s planinskimi kočami in zemljevidom, ki je bil pripravljen za letošnji sejem Alpe-Adria: Turizem in prosti čas. Komisija za gorske športe (KGŠ) je poročala o izvrstnem uspehu Janeza Svovljšaka (AO PD Kranj), ki je v začetku februarja v francoskem mestu Champagny na drugem mladinskem svetovnem prvenstvu v lednem plezanju UIAA v kategoriji do 21 let prepričljivo premagal vso konkurenco ter postal mladinski svetovni prvak. Poročali so tudi o tretji tekmi za slovenski pokal v tekmovalnem turnem smučanju, na kateri je 14. februarja v Kranjski Gori zmagal zamejski Slovenec Tadej Pivk pred Nejcem Kuharjem. Slednji je nadaljeval uspešno sezono na svetovnem pokalu v Sappadi na tekmi La Pitturina. Na tej tekmi so v sprintu tekmovali Matjaž Mikloša (25. mesto), Nejc Kuhar (28. mesto) in Špela Zupan (18. mesto). Zupanova in Kuhar sta nastopila tudi na klasični posamezni tekmi, na kateri je Kuhar, ki je tekmoval kljub boleznim, dosegel 25. mesto, Špela Zupan pa 16. mesto. Komisija za planinske poti (KPP) je pripravila navodila za planinska društva glede odprave posledic naravne ujme na planinskih poteh ter v sodelovanju s Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo (SGLŠ) v Postojni organizirala tečaj za varno delo z motorno žago. Mladinska komisija (MK) je izvedla tekmovanje Nočni eksponent 2014 in v začetku marca zimsko planinsko šolo za vse mlade – mladinske voditelje, starejše srednješolce in študente.

Objavila je razpis za soorganizatorje 26. tekmovanja Mladina in gore, ki bo potekalo 8. novembra 2014. Odbor za mentorje planinskih skupin MK PZS je razpisal deljeni seminar za pridobitev strokovnega naziva mentor planinske skupine s pričetkom 29. marca 2014. Komisija za alpinizem (KA) je poskrbela za izid knjižice *Slovenci v Himalaji od 1954 do 2013*, ki je dostopna na spletni povezavi <http://himalaja.pzs.si> in tudi v spletnem slovarju Termanija podjetja Amebis. Poročali so tudi o širšem izboru vzponov za nominacijo letošnjega zlatega cepina in med nominiranimi so tudi slovenski vzponi. Slovenska udeleženca mednarodnega srečanja plezalcev British Mountaineering Council na Škotskem Nejc Marčič in Martin Žumer sta predstavila srečanje in preplezane smeri. Vodniška komisija (VK) je redno objavljala podatke in spremembe o izpopolnjevanjih in usposabljanjih za vodnike PZS. Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je 22. februarja pripravila zbor komisije za varstvo gorske narave PZS. Planinska založba je objavila razpis za pisca izbirnega planinskega vodnika po Slovenski Istri, Čičariji, Brkinih in Krasu. Rok za prijavo je 31. marec 2014.

Zdenka Mihelič

60. obletnica APD Kozjak

V Univerzitetni knjižnici Maribor je bilo 13. marca ob 18. uri odprtje razstave, ki so jo pripravili člani APD Kozjak ob svoji 60. obletnici ustanovitve. Razstava je sestavljena iz dveh delov. Prvi del je fotografski, kjer so predstavljeni gorniška popotovanja in zgodbe skozi fotografije, drugi del pa je sestavljen iz različnega materiala, ki se je nabral v zadnjem obdobju – članki iz medijev, oprema, dokumenti, spominki z odprav in podobno. Razstava bo na ogled do 10. aprila 2014. V počastitev jubileja društva pa "kozjaški" planinci in alpinisti letos organizirajo tudi vrsto predavanj, ki se bodo odvijala v Zavodu Udarnik v Mariboru. 21. marca ob 18. uri nas bosta v sliki in besedi skozi gorski svet popeljala Tanja in Andrej Grmovšek s predavanjem Raziskovanje veličastnega planeta v najboljši družbi. Več na www.kozjak.org.

Boris Strmšek

NOMINACIJE ZA ZLATI CEPIN 2014

Konec marca bo v francoskem Chamonixu potekal izbor najboljšega alpinističnega vzpona v letu 2013, zmagovalna naveza pa bo prejela najvišje alpinistično priznanje zlati cepin. Žirijo sestavljajo svetovno znani alpinisti, tokrat brez slovenskega predstavnika: George Lowe (ZDA), Erri de Luca (Italija), Catherine Destivelle (Francija), Denis Urubko (Rusija), Sungmuk Lim (Koreja) in Karin Steinbach (Nemčija).

V ospredju so še vedno lahek alpski slog in preproste odprave, ki so se lotile tudi tehnično zahtevnih sten. Tako alpinisti poudarjajo vrednote, kot so pogum, iznajdljivost in nadarjenost. Nominiranci so naslednji:

- Zdeněk Hrubý in Mára Holeček (Zdeněk Hrubý je umrl avgusta 2013 na Gašerbrumu) za vzpon na **Talung** (7439 m, Nepal), po SV steburu
  - Simon Anthamatten, Hansjörg in Matthias Auer za vzpon na **vzhodni vrh Kunyang Chhish** (7400 m, Pakistan), čez JZ steno
  - Raphael Slawinski in Ian Welsted za vzpon na **K6 West** (7040 m, Pakistan), čez SZ steno, prvi pristop
  - Ueli Steck za vzpon na **Anapurno** (8091 m, Nepal), čez južno steno, vzpon in sestop v 28 urah
  - Mark Allen in Graham Zimmerman za vzpon na **Mount Laurens** (3052 m, Aljaska), čez SV steno
- Posebna omemba naj bi čakala prva ponavljavca Steckove smeri v Anapurni Stéphane Benoista in Yannicka Graziana, nagrado za življenjske dosežke (nagrado Walterja Bonattija) pa bo dobil ameriški alpinist **John Roskelley**.

Tina Leskošek

GRS

Diplomske naloge Ustanove Sklada Okrešelj

Gorski reševalci smo po hudi nesreči pri usposabljanju reševalcev letalcev na Okrešlju 10. junija 1997, ko se je smrtno ponesrečilo pet reševalcev,

na zboru gorskih reševalcev 18. aprila 1998 osnovali Ustanovo Sklad Okrešelj (Sklad) za pomoč otrokom ponesrečenih gorskih reševalcev. Namen Sklada je nepridobiten, dohodnosten in trajen. Omogoča finančno pomoč in štipendiranje otrok reševalcev, ki so se smrtno ponesrečili pri reševalnem delu.

Med najpomembnejše naloge Sklada spadajo gmotna pomoč družinam pri šolanju otrok v osnovni šoli ter njihovo štipendiranje v času srednješolskega in visokošolskega izobraževanja, prostovoljno zbiranje sredstev za šolanje otrok ponesrečenih reševalcev, razpisovanje štipendij za tiste študijske smeri, ki lahko pripomorejo k večji varnosti obiskovalcev gorskega sveta in razpisovanje diplomskih in drugih študijskih nalog, katerih namen je raziskovanje gorskih nesreč, izboljševanje reševalnih orodij in sredstev ter iskanje varnejših metod dela pri reševanju ponesrečenih v gorskem svetu.

Na dva razpisa za izdelavo diplomskih nalog smo prejeli pisne izdelke, ki jih je skupina ocenjevalcev pregledala ter naloge naslednjih avtorjev pozitivno ocenila. V letu 2011 so bili to Matej Mirkac, Oživiljanje v gorah, Tadeja Oderlap, Alpinizem na Koroškem in Franc Oderlap, Miha Triler, Zamenjava transportnih helikopterjev srednjega razreda na podlagi Temeljnega razvojnega programa LPE in v letu 2013, Andreja Prek, Doživljanje reševalcev pri reševanju ponesrečenec v prometnih nesrečah s hudimi telesnimi poškodbami, in Anja Nikovič z nalogo Analiza gorskih nesreč v Sloveniji med letom 2005 in 2011, ki jo predstavljamo v nadaljevanju.

Povzetek diplomske naloge

V nalogi je avtorica predstavila problematiko nesreč v slovenskih gorah; opozorila je na nepripravljenost nekaterih obiskovalcev ter predvsem iz tega izvirajočo pomembnost preventive pri promoviranju gorskega turizma v Sloveniji. Število obiskovalcev gorskega sveta se iz leta v leto veča, vendar njihovega natančnega števila ne moremo določiti, saj podrobne evidence ni. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo v letih 2009–2011 največ prihodov tujih turistov v Slovenijo prav v gorske občine. Po prenočitvah v istem obdobju so se gorske občine uvrstile na drugo mesto, takoj za zdraviliškimi občinami.

Že po tem podatku je avtorica sklepala, da so gore pomemben pritegnitveni dejavnik tako za domače kot tuje turiste.

Po pregledu vseh oblik preventive, ki se izvajajo v Sloveniji (gorski vodniki, GRZS, PZS, policija, zakonodaja itd.), je ugotovila, da je na tem področju že veliko storjenega, vendar brez pravega učinka. Zaznala je pomanjkanje literature oziroma opozoril o nevarnostih v tujih jezikih ter dostopnosti le-teh. Turistično-informacijski centri so prva točka, kamor se tuji gostje napolnijo po informacije. To je avtorica Nikovičeva preverila v treh gorskih občinah in ugotovila, da so izredno slabo založene z zloženkami o nevarnosti v gorah. V Sloveniji obstaja brezplačno reševanje v gorah, čeprav zakonodaja določa, da v primeru velike malomarnosti ponesrečenec stroške akcije krije sam. Po pregledu vzrokov nesreč v zadnjih letih in pregledu izdanih plačilnih nalogov je avtorica ugotovila, da je zakonodaja na tem področju precej ohlapna. Glede na izredno majhno število izdanih nalogov meni, da bi moral biti pojem "velika malomarnost" bolj natančno določen.

S pomočjo statistike nesreč, ki je dostopna na spletni strani GRZS, je ugotavljala, kakšne nesreče so bile v analiziranem obdobju najbolj pogoste, ob katerih dnevih je najpogosteje prihajalo do nesreč, kakšna je bila starost ponesrečenec, kakšna njihova usposobljenost itd. Najbolj se je posvetila vzrokom nesreč, ki jih je ločila na subjektivne in objektivne. Največji izziv predstavljajo subjektivni vzroki, pri katerih je za nesrečo v veliki meri odgovoren gornik sam, torej bi z boljšim ozaveščanjem in pripravo takšne nezgode zlahka preprečili. V obravnavanem obdobju je bilo kar 88 % subjektivno povzročenih nesreč. S pregledom vseh podatkov je potrdila naslednje hipoteze:

1. PZS in GRZS tujih obiskovalcev slovenskega gorskega sveta ne seznanjata dovolj z razmerami in nevarnostmi v naših gorah. Ugotovila je, da se PZS in GRZS pri preventivnem delu osredotočata na domače obiskovalce gora. Večina literature je v slovenskem jeziku, tudi tečajni in druga izobraževanja potekajo v slovenskem jeziku.
2. Večina nesreč v gorah se zgodi zaradi slabe pripravljenosti na razmere in nevarnosti v gorah.
3. Slovenska zakonodaja ne zagotavlja učinkovitih ukrepov za kaznovanje

neodgovornih planincev. Avtorica je ugotovila, da v Sloveniji gornikov ne more nihče kaznovati zgolj na podlagi slabe opremljenosti, alkoholiziranosti ali podobnega. Šele, ko pride do nesreče, ko je ogroženo gornikovo življenje in življenje drugih, tudi reševalcev, malomarnega gornika lahko kaznujejo s plačilnim nalogom za krite reševanja. Taki primeri pa so glede na število nesreč izredno redki.

4. Nesreče v gorah lahko preprečujemo z bolj učinkovitim ozaveščanjem obiskovalcev.

Opravila je tudi študijo primera, in sicer primer mladih Belgijcev, ki so se leta 2008 ponesrečili na območju Mangarta. Preverila je zapise v belgijskih medijih in primerjala izjave naših reševalcev z izjavami vodnika skupine. Vodnik se z izjavami reševalcev ni strinjal in je za nastalo situacijo krivil slovensko turistično službo. Trenutno je v smislu preventive poskrbljeno predvsem za domače obiskovalce, ki pa prepogosto ne upoštevajo navodil in opozoril. Tuji obiskovalci, ki pridejo v organiziranih skupinah in imajo najete gorske ali planinske vodnike, ne predstavljajo težav, problematični so posamezni gostje in skupine, ki se odpravijo na pot v lastni organizaciji (primer Belgijcev). Za boljše varnost je mogoče še veliko storiti s pomočjo preventivnih ukrepov, potrebno pa je tudi učinkovitejšo sankcioniranje malomarnosti.

Dušan Poljnar,
predsednik Sklada

Programi TNP za otroke in mladino

Izvajanje nalog s področja vzgoje in izobraževanja je eno izmed osrednjih poslanstev Javnega zavoda Triglavski narodni park. Različnim starostnim in interesnim skupinam prilagojeni programi so na voljo tako na info mestih kakor tudi na terenu. Programi zajemajo dogodke kulturne in strokovne narave, namenjene domačinom in obiskovalcem parka, ki potekajo večinoma v visoki turistični sezoni, ter različne prireditve, namenjene predstavitvi in nakupu lokalnih pridelkov in izdelkov.

Izvajanje nalog s področja vzgoje in izobraževanja je eno izmed osrednjih poslanstev Javnega zavoda Triglavski narodni park. Arhiv TNP

Otroške in mladinske skupine so tiste, katerim je na tem področju namenjene največ pozornosti. Verjamemo namreč, da je prav mladež tista, ki kroji prihodnost odnosa človeka do narave. Program je zato zasnovan na različnih vsebinah, ki posamezno ali v povezavi s sorodnimi temami ponujajo zanimivo izkušnjo. Didaktične enote so zasnovane aktivno in spodbujajo otrokov raziskovalni duh. Tako učenci skupaj z mentorji doživeto in dejavno spoznavajo naravo in kulturno dediščino, različne življenjske prostore, njihove značilnosti ter nastanek. Te vsebine so namenjene osnovnošolcem in srednješolcem, in sicer v organiziranih skupinah v spremstvu učitelja oziroma mentorja.

Vsebine, prilagojene notranjim prostorom, šolarji lahko vse leto doživijo tako v Info središču TNP Dom Trenta kakor tudi v Info središču Triglavsko roža Bled, čigar odprtje je po prenovi načrtovano pred začetkom letošnje poletne sezone. V toplejšem delu leta pa prednjačijo vsebine na terenu. Posebno doživetje ponuja Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni, kjer potekajo etnološke delavnice, navezujoče se na kulturno dediščino. Spoznavanje tehniške dediščine omogoča učna pot v neposredni bližini trentarskega info središča. Na območju Trente je prav tako zelo priljubljena Pot Krivopetnic v neposredni bližini vasi Na Logu. Na širšem območju parka, izven bližine info mest, pa je možnosti za izobraževanje še veliko več. V spremstvu strokovnih sodelavcev JZ TNP otroci lahko sodelujejo pri terenskem spoznavanju naslednjih vsebin: travniki in pašniki, geomorfologija in geologija, vode in mokrišča ter gozd. Najbolj

priljubljene lokacije za izvajanje programov s strani šol so: območje Pokljuke (Goreljek), območje Bohinjskega jezera, dolina reke Radovne in dolina Vrat, na primorski strani pa dolina Trente. Določene programe v sodelovanju s šolo oz. naročnikom lahko v obliki naravoslovnih dni pripravimo tudi v prostorih dotične osnovne šole, planinskega društva oz. podobnih javnih prostorov na območju Slovenije. Dodana vrednost tem programom je redno vključevanje novosti, ki temeljijo na sodobnih učnih pripomočkih. Mednje spadajo digitalni ključiči za določanje lesnih rastlin – aplikacija na pametnem telefonu (projekt SiiT) ter mobilna info točka TNP – trendovsko opremljeno vozilo z multimedijo, primerno tako za uporabo na območju TNP kakor tudi na različnih prireditvenih prostorih (projekt Brezmejna doživetja narave).

Menimo, da so tovrstne vsebine dandanes potrebne in zaželeno pri učencih, učiteljih, vzgojiteljih, mentorjih in tudi starših. V potrditev tega velja povedati, da je Triglavski narodni park lani v okviru programa za to starostno skupino gostil več kakor tri tisoč otrok. Dodatne informacije o programih so vam na voljo na www.tnp.si.

Majda Odar

Opravičilo

V februarški številki na strani 23 bi se pravilno zapisana poved Boruta Peršolje morala glasiti: "Pri sami vsebini se ni zatakalo prav veliko, pač pa se je v ozadiju čutil lom generacij, užaljenost s strani bivšega vodstva, čeprav temu ne pripisujem odgovornosti." Za napako se avtorju opravičujemo. Uredništvo

Razpis za oblikovanje celostne grafične podobe izdaj PZS

Planinska založba PZS se je odločila za novo celostno grafično podobo svojih izdaj, zato iščemo ponudnika, ki bo pripravil zasnovo ovitka in notranjosti za planinske in plezalne vodnike. Za začetek iščemo grafično podobo za vodnik po Razširjeni Slovenski planinski poti (RSPP), ki bo vključeval 40 opisov tur (230.000 znakov) in bo izšel do poletja 2014. To bo osnova za celostno grafično podobo vseh knjižnih izdaj Planinske založbe, ki naj bo minimalistična, sodobna, prepoznavna in jo bo mogoče razširiti na naše ostale izdaje, hkrati pa bo predstavljala Planinsko zvezo Slovenije kot tradicionalno organizacijo nacionalnega pomena.

Ob prijavi na razpis pošljite:

- vlogo s kratko osebno predstavitvijo vas in vaših referenc,
- oblikovano naslovnico vodnika po RSPP (zaželeno velikost je 13 krat 21 cm) v formatu PDF,
- oblikovan opis ture iz vodnika po RSPP v formatu PDF (notranje strani),
- finančno ponudbo, ki naj vključuje zasnovo CGP za vodnik po RSPP (ovitek in notranje strani) skupaj s prenosom vseh materialnopravnih pravic. Ta grafična zasnova bo postala standard za vodnike Planinske založbe. Ločeno lahko ponudite tudi konkretno oblikovanje celotnega vodnika RSPP.

Če vas sodelovanje na razpisu zanima, lahko na e-naslovu planinska.zalozba@pzs.si dobite naslednje gradivo:

- logotip Planinske zveze Slovenije, ki naj bo vključen na naslovnico,
- podatke, ki naj bodo vključeni na naslovnico vodnika po RSPP,
- primer opisa ture iz vodnika po RSPP,
- fotografije, ki ustrezajo opisu ture iz vodnika po RSPP in naj bodo uporabljene ob njem.

Predloge pošljite do vključno 31. marca 2014 na e-naslov planinska.zalozba@pzs.si. Pridobljeni osnutki bodo uporabljeni samo za potrebe izbire na razpisu in ne bodo honorirani. Vse prispele predloge bo obravnavala izbirna komisija. Z izbranim avtorjem bomo sklenili pogodbo o sodelovanju. Sodelujoči boste o rezultatih razpisa obveščeni do 28. aprila 2014.

Planinska založba PZS

Lojze Anzelc (1934–2013)

Rodil se je tesarju Alojzu in Julijani Anzelc kot drugi izmed štirih otrok. Z začetkom druge svetovne vojne je mama z otroki sledila očetu na avstrijsko Koroško, kjer je delal. Tam je začel obiskovati osnovno šolo. Po vojni se je družina vrnila v domovino in se naselila v dvorcu Impoljca pri Sevnici. Po končani osnovni šoli na Studencu in nižji gimnaziji na Radni pri Sevnici je šolanje nadaljeval na triletni gozdarski šoli v Ljubljani in se izučil za lesnega tehnik. Naselil se je v Sevnici in se zaposlil v podjetju Kopitarna. Lojze Anzelc se je že leta 1947 zapisal planinstvu in se 1956. leta včlanil v PD Lisca Videm-Krško (pozneje PD Lisca Sevnica-Krško) in kmalu postal njegov podpredsednik (1961–1963) in predsednik (1963–1964, 1975–1984) ter član več upravnih odborov. V začetku šestdesetih let je pomiril močne pretrese in napetosti v društvu ter začel z novim zagonom. V času njegovega vodenja je bil sedež društva prenesen iz Krškega v Sevnico, društvena dejavnost pa se je od skrbi za Tončkov dom in Jurkovo kočo na Lisci razširila na organizacijo izletništva, mladinskega odseka, smučarskega kluba ter vzgojo in skrb za vodnike. Društvo s 1100 člani je postalo vodilno na vseh področjih, tako v Zasavju kakor tudi širše. Leta 1977 je postal eden izmed prvih treh planinskih vodnikov v društvu. Prizadeval si je za kakovostno planinsko šolo in izobraževanja za planinske vodnike. V slovenskem merilu je opravil pionirsko delo kot organizator in soorganizator številnih mladinskih taborov, pozneje pohodnih taborov po evropskih gorah. Na gospodarskem področju je bil dejaven pri obnovi in graditvi društvenih

koč ter pri sanaciji smetišča na Lisci. Predsedoval je MDO PD Zasavja (1983–1997), bil član upravnega odbora PZS (1984–1989) in predsednik MDO PD Zasavja (1989–1997). MDO Zasavja je v njegovem času pridobil izredno veljavo in močno povezovalno vlogo med zasavskimi in posavskimi planinskimi društvi. Pripomogel je k zblizanju slovenskih, čeških in hrvaških planincev. Naposled je bil gospodar (2000–2007) in sogospodar (2008–2011) Planinskega zavetišča pod Svetim Rokom. Aktiven je bil tudi kot predsednik občinskega sindikata delavcev, bil je član industrijske gasilske enote Kopitarna in GD Sevnica. Kot ljubiteljski fotograf je svojo dejavnost shranil v sliki – na diapozitivih. Za svoje delo je prejel številna priznanja, med drugimi Bloudkovo plaketo (1991) in svečano listino PZS (2005). Mnogokrat sva kramljala. Besede in misli so bile vedno prežete s skromnostjo in veličino energije, ki se je kazala v akciji. Ni imel rad samo lepih besed, temveč tudi kaj in kako bomo nekaj naredili, skupaj, kot prijatelji. Mnogi izmed nas, tudi jaz sam, si štejemo v čast, da smo lahko bili njegovi prijatelji. Bil je kakor drevo, ki daje zavetje. Kje je danes njegova senca, da bi potolažila obup, da bi lahko srce spet prekipevalo od veselja, ki ga je izžareval? A nekaj vem: niti, ki smo jih spletili, ne more pretrgati nihče in nič. Izguba ljudi, ki smo jih spoštovali in jih imeli radi, nas vedno preseneti, razžalosti in ovije v razmišljanje o smislu življenja, o našem poslanstvu in o kakovosti medčloveških odnosov. In ko razmišljam o Lojzetu, se mi pred očmi odvrti njegovo vsestransko intenzivno življenje, obogateno z neverjetno energijo, sposobnostjo in skromnostjo. Vsi njegovi prijatelji in znanci ga bomo pomnili kot velikega domoljuba in planinca. To zavest in pripadnost je vedno jasno in odločno izražal in udeleževal v vseh oblikah svojega osebnega, poslovnega in javnega življenja. Bil nam je velik učitelj, prijatelj ...

Jože Prah

Andrej Kalar (1943–2004)

V januarju je minilo deset let od smrti Andreja Kalarja, alpinista in aktivnega gorskega reševalca, ki je v letih od 1960 do 1985 s svojo aktivnostjo in alpinističnimi vzponi v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah veliko prispeval k dosežkom slovenskega alpinizma in vzgoji mladih alpinistov. Ko je zaradi bolezni in drugih težav prenehal z alpinizmom, je spomin nanj počasi tonil v pozabo, tako da se ga spominjamo le še nekateri najbližji prijatelji. V želji, da bi ga vrnil v spomin širšemu krogu ljubiteljev slovenskih gora, smo se na pobudo prijatelja Vojka Bučerja odločili, da opravimo pregled njegovih dejavnosti in dosežkov ter ga s tem umestimo na mesto, ki mu v zgodovinskem spominu slovenskega alpinizma pripada. Andrej Kalar se je rodil v Ljubljani. S pohodi v gore je začel kot šestletni deček skupaj s starejšim bratom, s katerim sta se v naslednjih nekaj letih povzpela na mnoge vrhove v Julijskih: Jalovec, Mangart, Mojstrovko, Prisojnik, Razor, Škrlatico, Triglav in druge. S tem ga je slovenski gorski svet dokončno in neozdravljivo zasvojil. Ko je brat po maturi zaradi zaposlenosti začel redkeje zahajati v gore, je Andrej sam večino razpoložljivega časa posvetil obiskovanju gora. Pri tem je spoznal nekaj priznanih alpinistov, se jim navdušen pridružil in skoraj do popolnosti usvojil tehniko plezanja. Od tu naprej zanj ni bilo več dvoma – alpinizem je postavil pred vse drugo, tudi pred družino in poklic. Včlanil se je v AO Akademik in pozneje v AO Železničar Ljubljana, sodeloval pri klubskih programih in prepezel skoraj vse klasične smeri v naših gorah. Razvoj alpinizma pri nas in v svetu je od leta 1960 od vrhunskih alpinistov

zahteval premagovanje sten po najtežjih smereh, preplezljivih le s tehnično opremo. Sprejel je izziv ter prepezel najtežje smeri pri nas in v tujini. Omenimo prvo ponovitev Sfinge, Štruce in drugih smeri, takrat ocenjenih z najvišjo težavnostno stopnjo. Plezal je tudi v Paklenici, Dolomith (Tri Cine – Švicarska diretsima). Vsi njegovi vzponi so zapisani v vestno vodenem dnevniku, ki nam ga je na vpogled prijazno odstopila hči Andrejka. Leta 1977 je bil kot vrhunski alpinist povabljen na odpravo v Južno Ameriko, ki pa se je zaradi neurejenih življenjskih razmer ni mogel udeležiti. Odpoved ga je močno prizadela in razočaranja vse življenje ni mogel preboleti. Z leti je njegova alpinistična dejavnost v celoti prenehala. Občasno je še hodil v gore, nekaj let je kot gorski vodnik sodeloval v akciji 100 žensk na Triglav, potem pa ga je neozdravljiva bolezen dokončno iztrgala iz njegovega alpinističnega sveta. Na podlagi vsega lahko trdimo, da je bil Andrej nekakšen posebež v alpinističnem svetu pri nas. Neozdravljivo očaran z lepotami slovenskega gorskega sveta ga je obiskoval s posebno strastjo. Med alpiniste se je vključil brez vsakih ambicij za javno uveljavljanje. Vse, kar je v alpinizmu počel, je počel iz notranje nuje in izključno za lastno zadovoljstvo. Nekaj dni pred smrtjo smo ga obiskali v domu starejših občanov, kjer je preživljal zadnje dneve svojega življenja. Bil je miren; vedel je, da je konec. Takrat mi je zaupal svoje poslednje misli in želje, naj ga opravičim pri vseh, ki jih je kakorkoli prizadel s svojim načinom življenja, zlasti pri njegovih najbližjih, ki žal niso razumeli njegove ljubezni do gora in alpinizma. Moral sem mu obljubiti, da bomo njegove ostanke (pepel) raztrosili v Vratih pod Severno triglavsko steno, ki je bila, po njegovem, glavni "krivec" težav in neizmernega veselja v njegovem življenju. Raztros njegovega pepela smo opravili skupaj z njegovimi najbližjimi, prijatelji alpinisti in gorskimi reševalci. Danes se njegovi najbližji in najboljši prijatelji pogosto ustavimo pri "njegovem mestu" pod Steno in prižgemo vsakega in spoštljiv spomin na odličnega tovariša in prijatelja. Objubljamo, da bomo storili vse, da spomin nanj ne bo utonil v pozabo.

Jože Kalar

**ZIMSKA DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče
<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

**RADIO
UNIVOX**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 270 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopice drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

